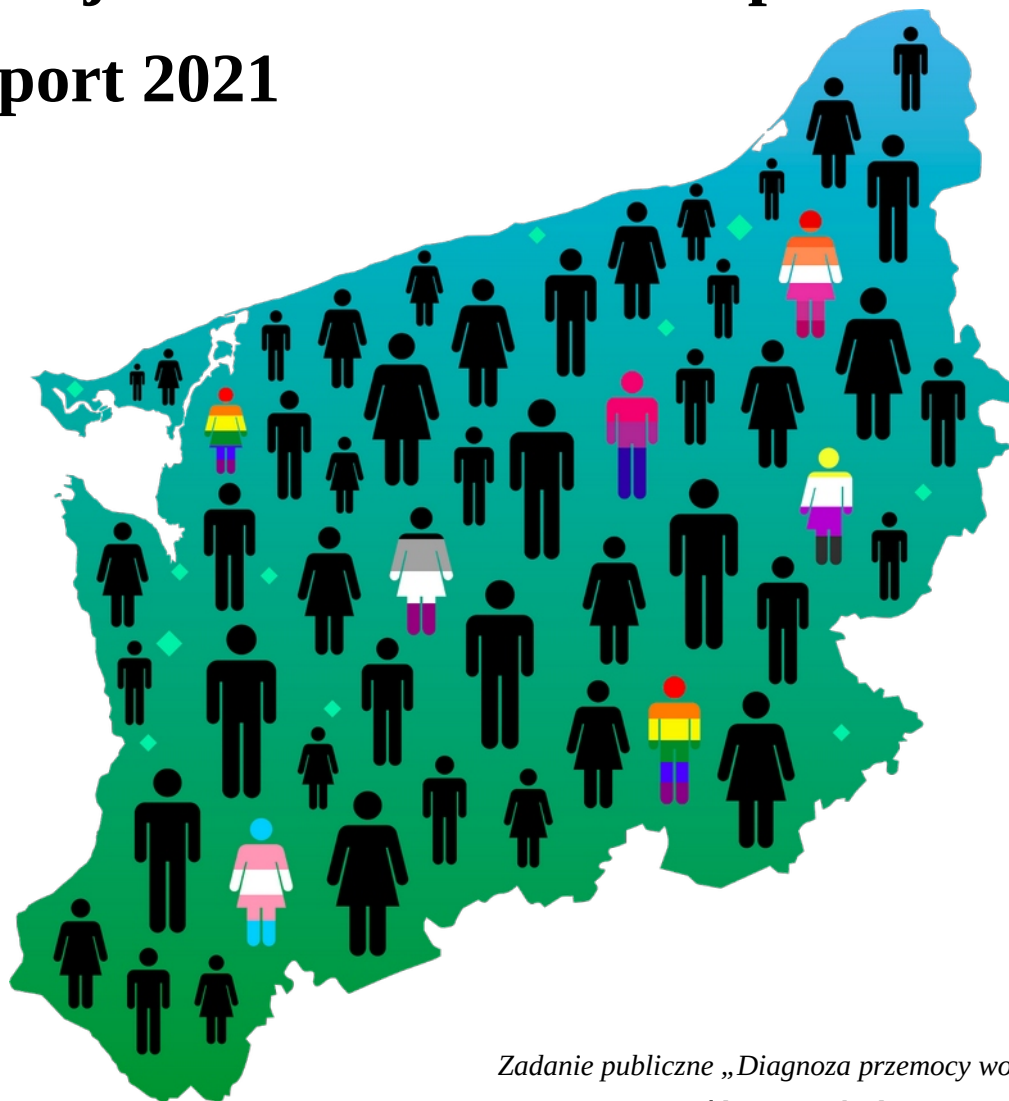

Barbara Chojnacka, Edyta Sielicka, Monika Pacyfka Tichy

Diagnoza przemocy wobec osób LGBT+ w Województwie Zachodniopomorskim Raport 2021

*Zadanie publiczne „Diagnoza przemocy wobec osób
LGBT+ w Województwie Zachodniopomorskim” jest
współfinansowane ze środków otrzymanych
z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego*

Table of Contents

I WPROWADZENIE.....	3
II METODOLOGIA BADANIA.....	4
III CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW.....	6
IDENTYFIKACJA PŁCIOWA.....	6
ORIENTACJA SEKSUALNA.....	8
MIEJSCE ZAMIESZKANIA.....	11
WIEK.....	14
IV OBSZARY PROBLEMOWE.....	15
JAWNOŚĆ VS. UKRYWANIE SIĘ.....	15
POCZUCIE BYCIA AKCEPTOWANYM.....	21
DOŚWIADCZANIE PRZEMOCY MOTYWOWANEJ HOMOFOBIA, BIFOBIA, TRANSFOBIA.....	26
DOŚWIADCZENIE BEZDOMNOŚCI.....	31
ZDROWIE PSYCHICZNE.....	35
V. POTRZEBY GRUPY SPOŁECZNEJ LGBT+.....	39
GDZIE CHCESZ MIESZKAĆ W PRZYSZŁOŚCI?.....	51
VI. DANE Z WYWIADÓW JAKOŚCIOWYCH.....	54
PROCES IDENTYFIKACJI.....	54
COMING OUT	58
DOŚWIADCZANIE PRZEMOCY.....	62
STRATEGIE RADZENIA SOBIE.....	64
POTRZEBY I PERSPEKTYWY.....	69
VII. PODSUMOWANIE. Skala potrzeb w Regionie Zachodniopomorskim.....	74
VIII. SŁOWNIK.....	77
IX. BIBLIOGRAFIA.....	92
X. ZESPÓŁ BADAWCZY.....	93

Chciałbym nie bać się iść ulicą z ukochanym. Chciałbym wiedzieć, że nikt nie odważy się mnie skrzywdzić i/lub zabić

(mężczyzna, gej, 21-25 lat)

I WPROWADZENIE

W roku 2021 ukazał się najnowszy raport dotyczący sytuacji społecznej osób LGBTQ+ w Polsce w ostatnich latach. Z danych zawartych w tym badaniu, zrealizowanym na próbie 23 tys. osób, wyłania się obraz polskiego społeczeństwa, w którym funkcjonowanie osób z grupy społecznej LGBTQ+ jest naznaczone lękiem, brakiem akceptacji i ciągłą deprivacją podstawowych potrzeb (Winiewski, Świder, 2021). W odniesieniu do codzienności dane te oznaczają, że dla wielu osób - dzieci, matek, ojców, naszych przyjaciół, sąsiadów, koleżanek i kolegów z pracy, z klubu sportowego, ze szkoły, bycie Polakiem oznacza nieustające mierzenie się ze społecznym brakiem przyzwolenia na ich równy dostęp do wszystkich praw, także tych związanych z warunkami pracy czy mieszkaniem. To oznacza również życie pełne niepokoju o przyszłość. Ale, jak wynika z danych, to także nieustający lęk o własne życie i zdrowie – w badaniu ogólnopolskim 68,54% osób LGBT+ zadeklarowało, że ze względu na swoją orientację seksualną lub tożsamość płciową doświadczyło co najmniej jednego typu zachowań przemocowych (przemocy werbalnej, gróźb i szantaży, wandalizmu i odmawiania, przemocy fizycznej) (Winiewski, Świder, 2021).

Oczywistym powinno być, że taka sytuacja wymaga podjęcia działań, które pozwolą wszystkim obywatelom czuć się w swoim kraju bezpiecznie i dadzą im poczucie akceptacji i równości. Wydaje się, że obecnie szansą na zmianę są także, a może głównie, lokalne działania skoncentrowane wokół sytuacji osób mieszkających na danym terenie. Wartościowe zmiany buduje się na wiedzy. Mamy nadzieję, że badania zrealizowane na terenie Województwa Zachodniopomorskiego, i Raport, który na ich podstawie powstał, będą dla osób LGBTQ+, szczególnie z naszego regionu, nadzieją na zmianę. Taką, która realnie i pozytywnie wpłynie na ich codzienne życie.

II METODOLOGIA BADANIA

Pierwszy etap polegał na realizacji badania sondażowego, które zostało przygotowane i zrealizowane za pomocą kwestionariuszy ankiety on-line w dniach 26.05 – 6.08.2021. Narzędzie sporządzone

zostało przy użyciu serwisu *surveymonkey.com* przez Stowarzyszenie Lambda Szczecin. Rozpowszechniano je przy użyciu mediów społecznościowych (Facebook, Instagram), także za pomocą postów sponsorowanych. Badanie skierowano do mieszkańców regionu, szczególnie mieszkańców terenów poza aglomeracją Szczecina. Miało ono charakter dobrowolny i anonimowy.

Ankieta skierowana do respondentów składała się z trzech części:

Część 1 – obejmuje pytania o cechy socjodemograficzne uczestników badania, istotne z punktu widzenia podejmowanej problematyki. Zapytano zatem o dwie kluczowe kwestie: identyfikację płciową i orientację psychoseksualną (pytania otwarte), a także o miejsce zamieszkania, wiek (pytania zamknięte) oraz okres od jakiego respondenci identyfikują się jako osoba LGBTQ+ (pytanie otwarte).

Część 2 – dotyczy ogólnie pojętej sytuacji życiowej uczestników badania. Zawierają się tu przede wszystkim kwestie związane mniejszościową tożsamością/orientacją. Zapytano więc o wiedzę osób w najbliższym otoczeniu na temat tożsamości respondentów, poczucie bycia akceptowanym przez otoczenie, doświadczenie przemocy z powodu bycia LGBTQ+, problemów osobistych (takich jak: obniżony nastrój, depresja, stany lękowe, uzależnienie, samookaleczenia, myśli samobójcze, próby samobójcze, inne).

Część 3 – perspektywa zmiany społecznej. Respondentów poproszono o wyrażenie swojego zdanie odnośnie tego, jakich zmian potrzebowaliby jako osoby LGBTQ+, aby czuć się dobrze/lepiej w Polsce/mieście/regionie.

Narzędzie kończy się stworzeniem przestrzeni na swobodną wypowiedź respondentów oraz prośbą o przekazanie informacji o badaniu innym.

Drugi etap badania to realizacja narracyjnych wywiadów jakościowych z dziesięciorgiem przedstawicieli_ek grupy społecznej LGBTQ+. Rozmówcy zostali dobrani w sposób celowy poprzez dopasowanie do kryteriów określonych na podstawie wyników ilościowej części badania. Były to zatem osoby, wykazujące się następującymi cechami:

- A Osoba funkcjonująca w rodzinie generacyjnej: zależność finansowa od rodziców/ niezależność finansowa od rodziców.
 - Wśród osób zależnych od rodziców – osoby po coming oucie i jeszcze przed;
 - Niezależność finansowa - osoby po coming oucie i jeszcze przed.
- B Osoby w procesie tranzycji.
- C Osoby, które założyły własną rodzinę prokreacyjną: heteroseksualną i odpowiadającą identyfikacji/ tożsamości.

W czasie wywiadów poproszono rozmówców o opowiedzenie swoich historii jako osób LGBTQ+. Po narracyjnej wypowiedzi zadano im pytania odnoszące się do problematyki badania oraz pogłębiające kwestie poruszone przez nich samych. Ze względu na wrażliwość danych, intymny i niekiedy traumatyczny charakter historii zapewniono narratorom pełną anonimowość. Wywiady poddano transkrypcji oraz analizie.

By umożliwić czytelnikowi, kimkolwiek on/ona jest, pełne zrozumienie treści niniejszego raportu, zdecydowaliśmy się na wprowadzenie części, wyjaśniającej podstawową terminologię, która została wykorzystana w badaniu, a która stanowi swoistą bazę dla poznawania sytuacji osób LGBTQ+. Pojęcia zostały zamieszczone w części „Słownik” na końcu niniejszego Raportu. Przedstawiono tam wyjaśnienia pojęć odnoszących się do kategorii: „tożsamość płciowa” oraz „orientacja seksualna”, oraz specyficznych terminów dotyczących funkcjonowania osób LGBTQ+.

Z wyjątkiem klasycznych, zbadanych i opisanych naukowo orientacji psychoseksualnych i tożsamości płciowych, większość nowych terminów opisujących kategorie jest tworem samych zainteresowanych, a nie badaczy. W związku z tym nie mają charakteru terminów naukowych. Zdarzają się też

nieściłości, różnice w granicach definicji, błędy metodologiczne i językowe w ich tworzeniu. Funkcją nowych terminów jest 1) autoidentyfikacja, zdefiniowanie siebie poza istniejącym schematem społecznych zaszufładkowań i związanych z tym stereotypów i kulturowo narzuconych "powinności", 2) odnalezienie innych osób podobnych sobie, dzielących to samo doświadczenie, ten sam zakres problemów ze społecznym odbiorem i utwierdzenie się w mniejszościowym, a nie patologicznym charakterze swojego funkcjonowania. Wielość określeń i rozróżnień, tak denerwująca dla niektórych kręgów społecznych, jest raczej zaproszeniem do eksplorowania swojej i innych tożsamości i preferencji, nieprzyjmowania niczego za oczywiste, uzgadniania z potencjalną osobą partnerską, czy tak samo rozumiemy istotne pojęcia czy założenia.

III CHARAKTERYSTYKA RESPONDENTÓW

W badaniu uzyskano poważnie wypełnione odpowiedzi od **1074 respondentów**. Podkreślić należy, że w celu uzyskania rzetelnych danych we wstępnej fazie porządkowania materiału wyeliminowano ankiety wypełnione, a właściwie tylko napoczęte, przez osoby wrogo czy wręcz agresywnie nastawione do osób LGBTQ+, czego wyraz dały w treściach, którymi uzupełniały kwestionariusz, wykorzystując go jako narzędzie wulgarnej autoekspresji z pominięciem treści pytań. Charakteryzując uczestników badania uwzględniono następujące kwestie: identyfikacja płciowa, orientacja seksualna, miejsce zamieszkania, wiek respondentów.

IDENTYFIKACJA PŁCIOWA

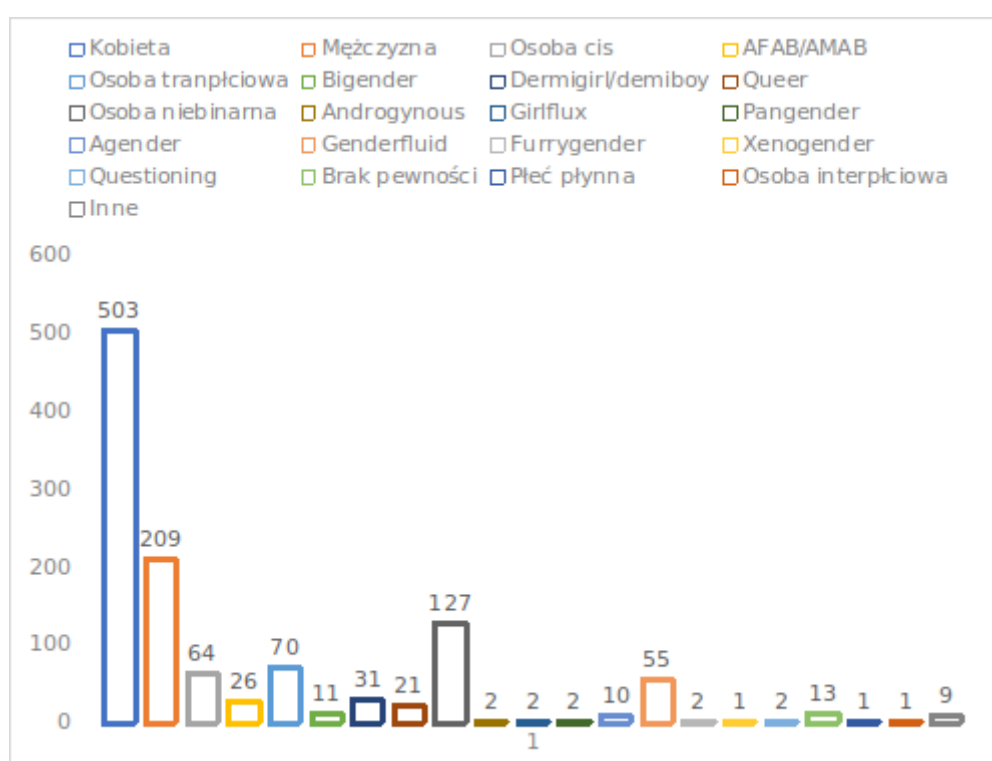
Identyfikacja płciowa stanowi jedno z kluczowych zagadnień zrealizowanych badań. W kontekście realizacji celu podjętego badania, którym jest analiza sytuacji i skali doświadczania przemocy, którą pokrzywdzone są osoby LGBTQ+ w Województwie Zachodniopomorskim, stanowi ona bowiem, obok orientacji seksualnej, punkt orientujący uzyskane wyniki.

Tożsamość płciowa odnosi się do głęboko odczuwanego, wewnętrznego i osobistego doświadczenia płci, które może (nie)zgodzić się z płcią przypisaną po urodzeniu. Tożsamość płciowa niektórych osób wykracza poza binarne normy płciowe oraz inne pokrewne normy.

Można zatem i należy traktować identyfikację płciową jako zjawisko bardzo zindywidualizowane, obrazujące bogactwo i różnorodność osób LGBTQ+.

Poniższy wykres przedstawia rozkład udzielanych przez respondentów odpowiedzi na pytanie: „Jaka jest Twoja identyfikacja płciowa?”.

Wykres 1. Identyfikacja płciowa respondentów

Analizując uzyskane informacje na temat orientacji płciowej respondentów zauważyć należy, że aż 46,8% badanych osób określa siebie jako kobietę (503 wskazań), następnie 19,5% jako mężczyznę (209 wskazań), a 11,8 % identyfikuje się jako osoby niebinarne (127 wskazań).

W dalszej kolejności mamy do czynienia ze wskazaniami, wśród których znajdują się następujące identyfikacje: osoba transpłciowa – 6,5% (70 odpowiedzi), osoba cisplciowa - 6% (64 odpowiedzi), genderfluid – 5,1% (55 odpowiedzi).

Zdecydowanie mniejszy udział w próbie mają osoby identyfikujące się jako: demigirl/demiboy – 2,9% (31 wskazań), AFAB/AMAB – 2,4% (26 wskazań), queer – 2% (21 wskazań), bigender – 1% (11 wskazań). Podkreślić należy, że 1,2% respondentów nie było w stanie określić swojej identyfikacji płciowej, zaznaczając, że nie są (jeszcze) jej pewni (13 wskazań).

Pozostałe identyfikacje nie przekroczyły 1-procentowego udziału w próbie. Wśród nich są: agender – 0,9% (10 wskazań), pangender – 0,2% (2 wskazania), girlflux – 0,2% (2 wskazania), furrygender – 0,2% (2 wskazania), questioning – 0,2% (2 wskazania), androgynous – 0,2% (2 wskazania), osoba interpłciowa – 0,1% (1 wskazanie). Udzielono również 9 odpowiedzi, których nie udało się przyporządkować do żadnej identyfikacji płciowej. Niekiedy pasowały one raczej do obszaru orientacji seksualnej.

Podkreślić należy, że aż 7,3 % respondentów (n = 78) w odpowiedzi na postawione pytanie udzieliło więcej niż jednej odpowiedzi.

ORIENTACJA SEKSUALNA

Orientacja seksualna to trwały, emocjonalny, uczuciowy i seksualny pociąg wobec osób określonej płci. Pytanie o orientację seksualną stanowi ważny punkt w diagnozie sytuacji osób należących do grupy społecznej LGBTQ+, a jednocześnie pokazuje drugą perspektywę rozpatrywania ich doświadczeń. Istotne jest tu bowiem rozróżnienie między identyfikacją płciową, a orientacją seksualną, które, znaczące dla badanych osób, często społecznie nie jest różnicowane.

W celu usystematyzowania otrzymanych danych zaprezentowano je w tabeli odpowiadającej obszarom i definicjom poszczególnych orientacji zamieszczanych na końcu raportu.

Tabela 1. Identyfikacja płciowa respondentów

Spektrum	Orientacja	Liczba wskazań	% w spektrum	% w całości
Spektrum orientacji psychoseksualnej	Osoba heteroseksualna	9	0,9%	0,7%
	Osoba homoseksualna	92	9,4%	7,4%
	Lesbijka	151	15,5%	12,1%
	Gej	123	12,6%	9,8%
	Osoba biseksualna	345	35,4%	27,6%
	Osoba panseksualna	223	22,9%	17,9%
	Osoba omniseksualna	15	1,5%	1,2%
	Osoba poliseksualna	9	0,9%	0,7%
	Osoba heteroelastyczna	1	0,1%	0,1%
	Osoba abroseksualna	2	0,2%	0,2%
	Osoba androseksualna	2	0,2%	0,2%
	Osoba gynoseksualna	1	0,1%	0,1%
	Enbian	1	0,1%	0,1%
	Suma	974	100%	-
Spektrum między seksualnością (alloseksualnością) a aseksualnością	Osoba aseksualna	68	75,6%	5,4%
	Osoba demiseksualna	12	13,3%	1,0%
	Greysexual	6	6,7%	0,5%
	AroAce	1	1,1%	0,1%
	Osoba aegoseksualna	2	2,2%	0,2%
	Osoba asptynna	1	1,1%	0,1%
	Suma	90	100%	-
Spektrum romantyczności	Osoba homoromantyczna	8	11,8%	0,6%
	Osoba heteroromantyczna	6	8,8%	0,5%
	Osoba panromantyczna	19	27,9%	1,5%
	Osoba biromantyczna	34	50,0%	2,7%
	Osoba toryczna	1	1,5%	0,1%
	Suma	68	100%	-

Sub-spektrum aromantyczności	Osoba aromantyczna	21	77,8%	1,7%
	Osoba demiromantyczna	4	14,8%	0,3%
	Osoba lithromantyczna	1	3,7%	0,1%
	AroAce	1	3,7%	0,1%
	Suma	27	100%	-
Spektrum pomiędzy monogamią a poliamorią	Osoba poliamoryczna	21	-	1,7%
Wszystkie spektra	Queer	47	-	3,8%
	Questioning	4	-	0,3%
	Brak pewności	13	-	1,0%
	Brak określenia / nie odkryłem/am	5	-	0,4%
	Suma	1249	-	100%

Powyższa tabela wskazuje, że zdecydowana większość respondentów określa się w spektrum orientacji seksualnej, z czego 35,4% jako osoby biseksualne (27,6% całości próby), zaś 22,9% jako osoby panseksualne (17,9% całości próby). Wśród ankietowanych 12,1% identyfikuje się jako lesbijki (tj. 22,9% w spektrum), zaś 9,8% jako geje (tj. 12,6% w spektrum). Osoby wskazujące pozostałe orientacje tj. osoba omniseksualne, osoba poliseksualna, osoba heteroelastyczna, osoba abroseksualna, osoba gynoseksulana oraz enbian stanowią poniżej 2% próby każde.

W spektrum orientacji między seksualnością a aseksualnością znalazły się osoby (łącznie 90) określające się jako aseksualne: 75,6% w spektrum i 5,4% w całości, osoby demiseksualne: 13,3% w spektrum i 1,0% w całości. Najrzadsze wskazania to greysexual: 6,7% w spektrum i 0,5% w całości, AroAce: 1,1% w spektrum i 0,1% w całości, osoby aegoseksualne: 2,2% w spektrum i 0,2% w całości, osoby aspyłne: 1,1% w spektrum i 0,1% w całości.

Kolejne spektrum odnosi się do romantyczności - w jego ramach zorientowało się 68 osób, co stanowi 5,4% próby. Najliczniejsze grupy to osoby biromantyczne: 50% w spektrum i 2,7% w całości oraz osoby panromantyczne: 27,8% w spektrum oraz

1,5% w całości. Pozostałe to osoby homoromantyczne: 11,8% w spektrum i 0,8% spośród wszystkich respondentów, osoby heteroromantyczne: 8,8% w spektrum i 0,5% spośród wszystkich oraz jedna osoba toryczna (co stanowi 0,1% wszystkich ankietowanych).

W ramach spektrum pomiędzy monogamią a poliamorią określiło się 21 osób poliamorycznych, co stanowi 1,7% wszystkich badanych.

Podkreślić należy również, że wśród respondentów wystąpiły 47 osoby określające się jako queer (3,8% respondentów) oraz 4 osoby kwestionujące (0,3%), a do tego 13 osób, które wyraziły brak pewności co do swojej orientacji (1%) oraz 5, które jeszcze jej nie odkryły/ nie określiły.

MIEJSCE ZAMIESZKANIA

Respondentów poproszono o określenie miejsca zamieszkania według podanych kategorii - ich punktem odniesienia stało się miasto wojewódzkie: Szczecin. Badanie dotyczyło mieszkańców Województwa Zachodniopomorskiego, dla którego stolica regionu jest miejscem realizacji wielu działań pomocowych, a zatem bliskość zamieszkania od Szczecina może stać się ważnym aspektem doświadczenia własnej sytuacji.

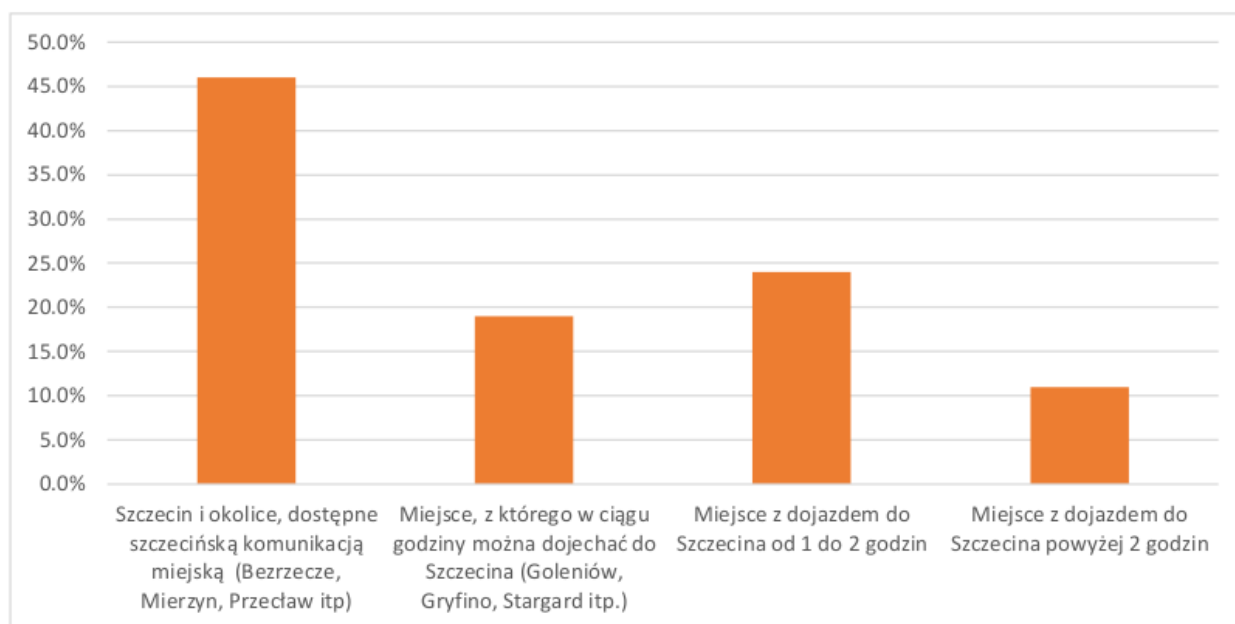
Uzyskane odpowiedzi zaprezentowano w tabeli:

Tabela 2. Miejsce zamieszkania respondentów – odległość do miasta wojewódzkiego (Szczecina)

Gdzie mieszkasz?	%
Szczecin i okolice, dostępne szczecińską komunikacją miejską (Bezrzecze, Mierzyn, Przecław itp)	46%
Miejsce, z którego w ciągu godziny można dojechać do Szczecina (Goleniów, Gryfino, Stargard itp.)	19%
Miejsce z dojazdem do Szczecina od 1 do 2 godzin	24%
Miejsce z dojazdem do Szczecina powyżej 2 godzin	11%

Prawie połowa respondentów to mieszkańcy Szczecina i bliskich okolic objętych szczecińską komunikacją miejską (46%), 19% uczestników badania zamieszkuje miasta i miejscowości, do których można dojechać ze Szczecina w ciągu godziny, 24% - od 1 do 2 godzin, a 11% - powyżej 2 godzin.

Wykres 2. Miejsce zamieszkania respondentów – odległość do miasta wojewódzkiego (Szczecina)

W celu doprecyzowania informacji na temat miejsca zamieszkania respondentów poproszono ich określenie jego rozmiarów. Pozwoliło to na ocenienie reprezentatywności próby pod kątem lokalizacji uczestników badania w województwie.

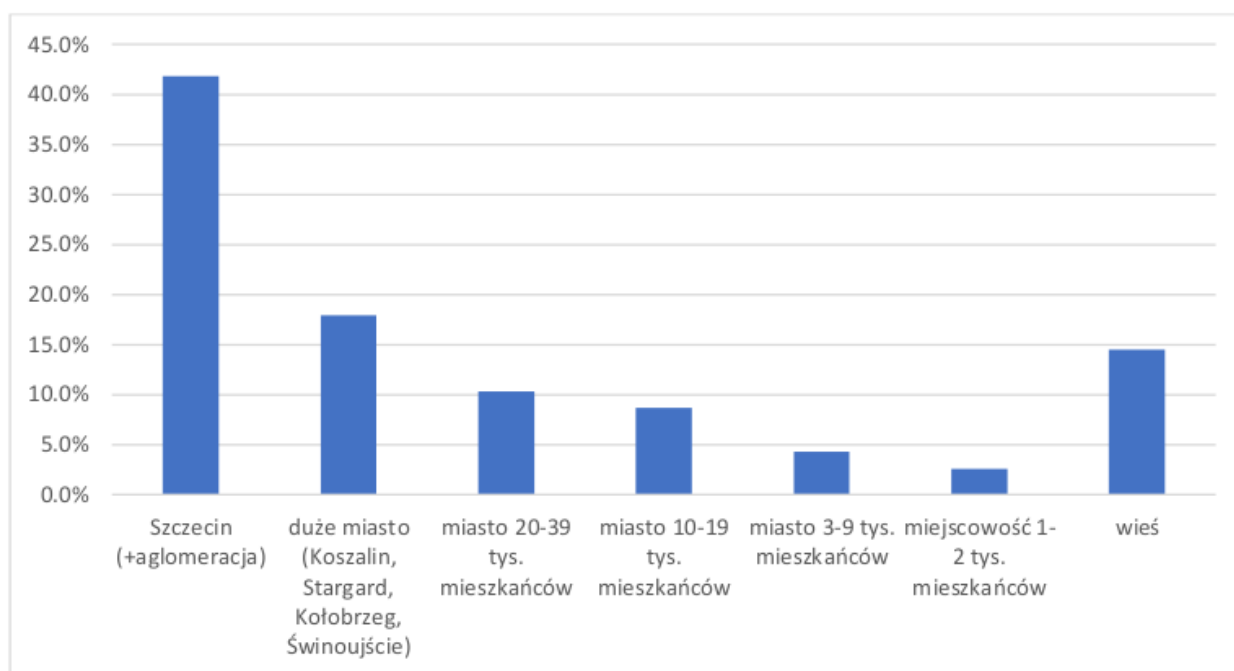
Poniższa tabela ukazuje dane dotyczące wielkości miejsca zamieszkania respondentów w zestawieniu z danymi GUS dla województwa zachodniopomorskiego. Należy tu zwrócić uwagę na fakt, że w badaniu udało się otrzymać dane właściwie reprezentujące wyniki dla miast i miejscowości średnich - różnice między procentowym udziałem respondentów tych rejonów, a danymi GUS wskazującym ilość mieszkańców zamieszkujących te tereny nie przekraczają 3%. Uzyskano jednak nadreprezentację osób zamieszkujących na terenie Szczecina (+aglomeracji) - w badaniu wzięło udział 41,8% mieszkańców z tego terenu, zaś wg GUS tereny te zamieszkuje 27,1% ludności województwa. Wśród respondentów obszarów wiejskich nie uzyskano natomiast właściwej ich reprezentacji – w badaniu

wzięto udział 14,5% osób z tych terenów, zaś wg GUS tereny wiejskie są zamieszkane przez 30,8% mieszkańców województwa.

Tabela 3. Wielkość miasta/miejscowości zamieszkiwanego/ej przez respondentów

Jak duża jest miejscowość, w której mieszkasz?	Uczestnicy badania	Mieszkańcy, wg GUS (2020)
Szczecin (+aglomeracja)	41,8%	27,1%
Duże miasto (Koszalin, Stargard, Kołobrzeg, Świnoujście)	17,9%	15,3%
Miasto 20-39 tys. mieszkańców	10,3%	7,7%
Miasto 10-19 tys. mieszkańców	8,7%	9,5%
Miasto 3-9 tys. mieszkańców	4,3%	6,7%
Miejscowość 1-2 tys. mieszkańców	2,6%	2,9%
Wieś	14,5%	30,8%

Wykres 3. Respondenci wg wielkości miasta/miejscowości zamieszkania

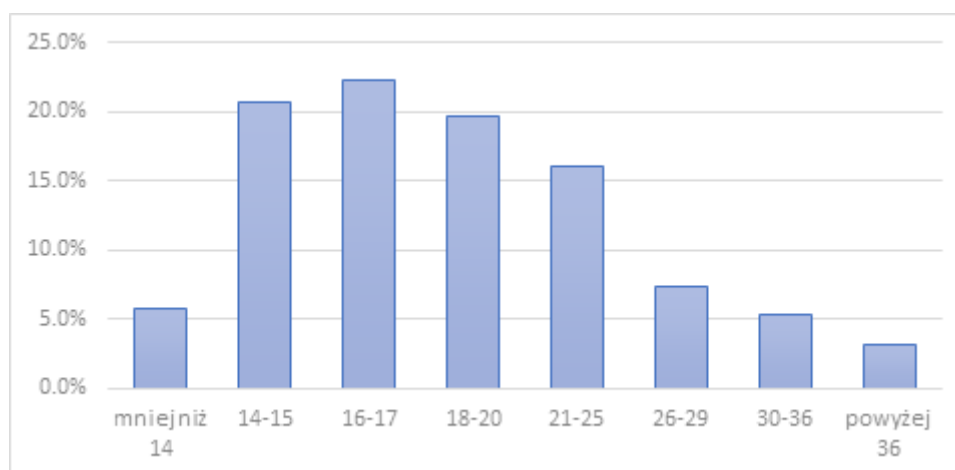
WIEK

Jak można odczytać z uzyskanych danych zdecydowana większość respondentów – aż 42,6% - to osoby do 17 roku życia. Najliczniejszą grupę wśród uczestników badania stanowią nastolatki przed uzyskaniem pełnoletności. Kolejną znaczącą grupą są osoby między 18, a 25 rokiem życia (35,6%), a zatem osoby, które często są na etapie prób stabilizacji swojej sytuacji życiowej. Osoby powyżej 26 roku życia stanowiły 15,3% respondentów.

Tabela 4. Respondenci wg wieku

Wiek respondentów	%
mniej niż 14	5,7%
14-15	20,7%
16-17	22,2%
18-20	19,6%
21-25	16,0%
26-29	7,3%
30-36	5,3%
powyżej 36	3,2%

Wykres 4. Respondenci wg wieku

Wśród osób biorących udział w badaniu dominują osoby młode, często w związku z tym niesamodzielne ekonomicznie, emocjonalnie i prawnie. Wpływać to może znacząco na ich możliwości poszukiwania wsparcia w sytuacjach przez nich doświadczanych.

IV OBSZARY PROBLEMOWE

JAWNOŚĆ VS. UKRYWANIE SIĘ

Osoby homoseksualne, biseksualne i transpłciowe często żyją w tajemnicy, ukrywając swoją orientację przed bliskimi osobami. Proces, w którym postanawiają mówić o sobie oraz swojej orientacji nazwany jest coming outem. W Polsce spotkamy się także z terminem „wyjście z szafy”.

(Bojarska, Jaworska, Mijas, 2021, s.22)

Z badań ogólnopolskich (2019-2020)

- 54,7% matek osób LGBTQA z próby ogólnopolskiej wie o ich nieheteronormatywności, zaś odsetek ojców posiadających tę wiedzę wynosi 39,6%,
- siostry częściej niż bracia wiedzą o orientacji i tożsamości płciowej swojego rodzeństwa (53,1% sióstr i 43,4% braci),
- 37,4% ankietowanych odpowiedziało, że żaden z członków rodziny nie wie o ich orientacji/tożsamości płciowej,
- 40,1% badanych osób odpowiedziało, że wszyscy ich przyjaciele wiedzą o ich nieheteronormatywności, 29% osób stwierdziło, że większość, 25,9% osób wskazało na odpowiedź „kilkoro” i tylko 5,1% - „nikt”,
- 81,5% ankietowanych odpowiedziało, że żaden z sąsiadów nie wie o ich orientacji/tożsamości płciowej.

(Winiewski, Świder, 2021).

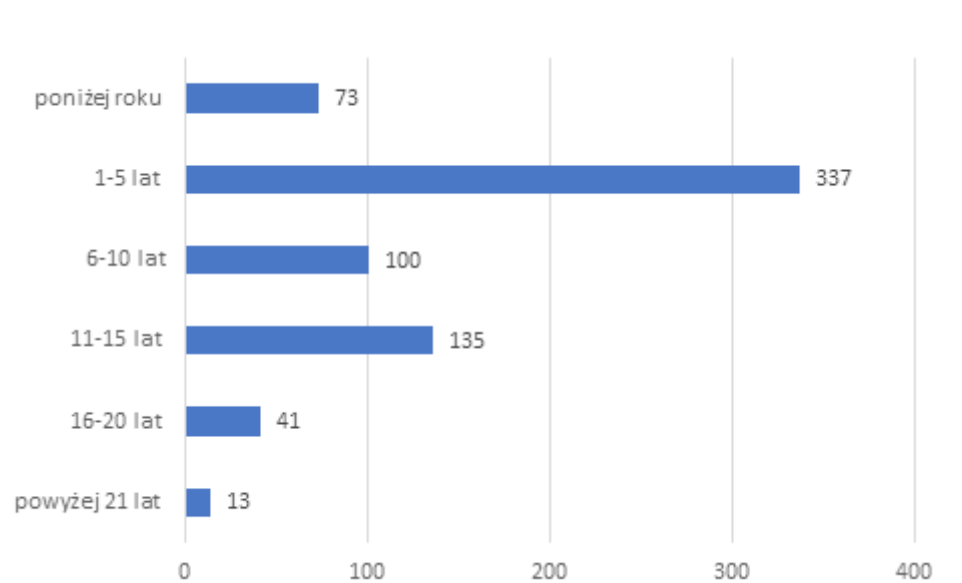
Proces odkrywania swojej orientacji oraz tożsamości dla wielu osób jest czasem trudnym, w którym dokonuje się ich wewnętrzna konfrontacja z wyobrażeniami na temat swojej seksualności, z rozumieniem jej doświadczania, często z przewartościowaniem także swoich planów. To proces, który dla części osób z grupy społecznej LGBTQ+ jest naturalny i oczywisty, ale dla wielu jest też zaskoczeniem lub jest doświadczany jako przeciwstawianie się swoim

dotychczasowym oraz (czasem głównie) społecznym oczekiwaniem względem metrykalnie wpisanej płci i wyobrażeniom o przypisanych jej rolach. Proces ten może trwać latami. Zdarza się także, że osoby mimo zrozumienia i autoakceptacji własnej orientacji i tożsamości nie decydują się na mówienie o niej osobom ze swojego otoczenia lub informują o nich tylko wybrane osoby.

Proces identyfikacji tożsamości i orientacji (badanie jakościowe) oraz jego czas doświadczania i krąg osób, które mają wiedzę na temat orientacji i tożsamości badanych (badanie ilościowe) stał się także obszarem zainteresowania w prowadzonych badaniach - obrazuje on z jednej strony indywidualność doświadczeń osób z grupy społecznej LGBTQ+, z drugiej strony jego "zasięg" - krąg osób, przed którymi osoby LGBTQ+ dokonują "coming outu".

W związku z tym respondentom zadano pytanie o samoidentyfikację jako osoby LGBTQ+. Pytanie sformułowano tak, aby odpowiadający mogli samodzielnie opisać swoją sytuację poprzez wskazanie wieku, który jest ich punktem odniesienia dla „coming outu” lub poprzez określenie liczby lat świadomej identyfikacji. Większość respondentów (699 osób) wskazała liczbę lat jako punkt odniesienia swojej identyfikacji, zaś wiek wskazało 310 osób.

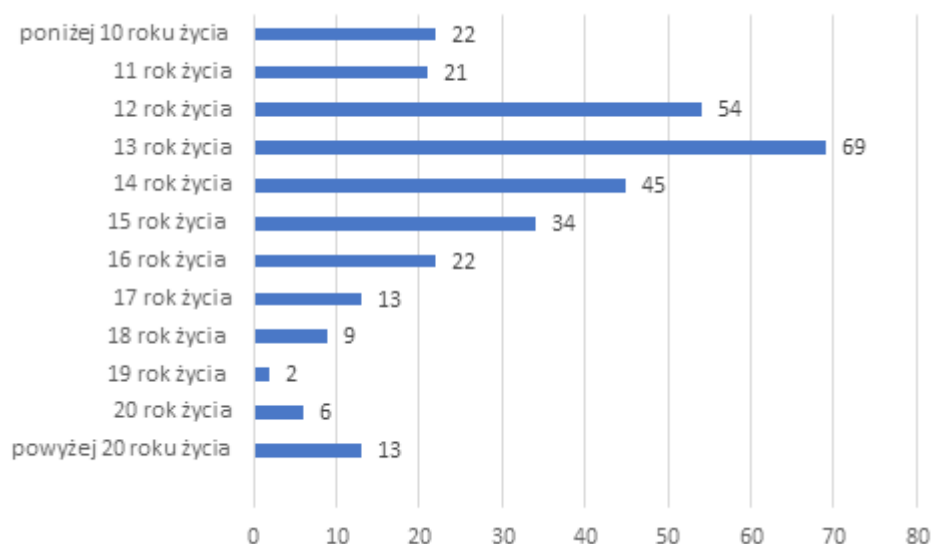
Wykres 5. Okres samoidentyfikacji badanych jako osoba LGBTQ+ w odniesieniu do liczby lat

Wśród respondentów, którzy wskazali liczbę lat świadomej identyfikacji LGBTQ+ przeważają osoby deklarujące okres jej trwania od roku do 5 lat (337 osób), w ciągu

ostatnich 6-10 lat takiej identyfikacji dokonało 100 osób, w ciągu 11-15 lat – 135 osób, w ciągu 16-20 lat – 41 osób. Wśród badanych są także osoby, których moment identyfikacji przypada na okres ostatniego roku (75 osób). Najmniej liczną grupę stanowią osoby, których ten okres trwa powyżej 21 lat – 13 osób.

Wykres 6. Okres samoidentyfikacji badanych jako osoba LGBTQ+ w odniesieniu do wieku

Wśród respondentów 310 osób zdecydowało się wskazać swój czas identyfikacji jako osób z grupy LGBTQ+ w odniesieniu do kategorii „wiek”. Wśród nich największą grupę stanowią osoby, które wskazały na czas identyfikacji 13 rok życia (69 osób), następnie kolejno 12 rok życia - 54 osoby, 14 rok życia - 45 osób, 16 rok życia - 22 osoby. Jest to zatem czas dojrzewania seksualnego młodzieży i w związku z tym również większej uważności na swoje potrzeby. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że wśród respondentów znalazło się 21 osób dla których był to czas poniżej 10 roku życia, a dla 13 powyżej 20 roku życia. Dostrzec zatem można znaczącą indywidualizację drogi samoidentyfikacji, co również zasygnalizowali respondenci w pytaniu otwartym-uzupełniającym. W nim 22 osoby wskazały, że identyfikują się jako LGBTQ + od zawsze/odkąd pamiętają/ prawie całe życie lub od dzieciństwa - 7 osób. Także indywidualne odpowiedzi wskazywały, że proces ich identyfikacji przebiegał długo, ponieważ ukrywali ten fakt (4 osoby) lub przebiegał etapami – najpierw odkrywali orientację seksualną, potem tożsamość płciową (9 osób). Pojedyncze osoby nie potrafiły dokładnie sprecyzować czasu swojej identyfikacji (nie wiem/nie pamiętam - 5 osób) lub podawali go mało precyzyjnie – kilka lat/parę

lat – 7 osób, od niedawna – 7 osób. 4 osoby stwierdziły także, że nie identyfikują siebie jako LGBTQ+.

Jak byłem młodszy wiedziałem już o tym, że podobają mi się dziewczyny i, że nie do końca jestem dziewczyną, ale się nie identyfikowałem, bo nawet nie wiedziałem, że istnieje coś takiego jak lgbt, ale jakoś gdy miałem 13 lat zacząłem identyfikować się jako osoba lgb (genderfluid, 14-15 lat)

Od dziecka czułem, że jestem inny, ale nie widziałem co to, dopiero mając 16 lat zrozumiałem, że należę do społeczności LGBTQ+. (transpłciowy mężczyzna 18-20 lat)

Proces coming outu zaczął się 5 lat temu, wewnątrznie dłużej (10?) (mężczyzna, 26-29 lat)

Od urodzenia, taka jestem po prostu :) (kobieta, 26-29 lat)

Ważne dla rozumienia procesu nabierania samoświadomości przez respondentów są także informacje wskazujące na to, ile osób z ich otoczenia ma wiedzę na temat ich tożsamości/orientacji i jakie relacje łączą badane osoby z tymi, którzy tę wiedzę posiadają (rodzinne, przyjacielskie, koleżeńskie, zawodowe itp.). Dane te obrazują swoiste trudności lub ich brak w środowiskowym jawnym funkcjonowaniu osób LGBTQ+. Mogą stać się też źródłem informacji o potencjale wsparcia ze strony najbliższego środowiska badanych. Zapytano zatem badane osoby o to, kto wie o ich mniejszościowej tożsamości / orientacji?

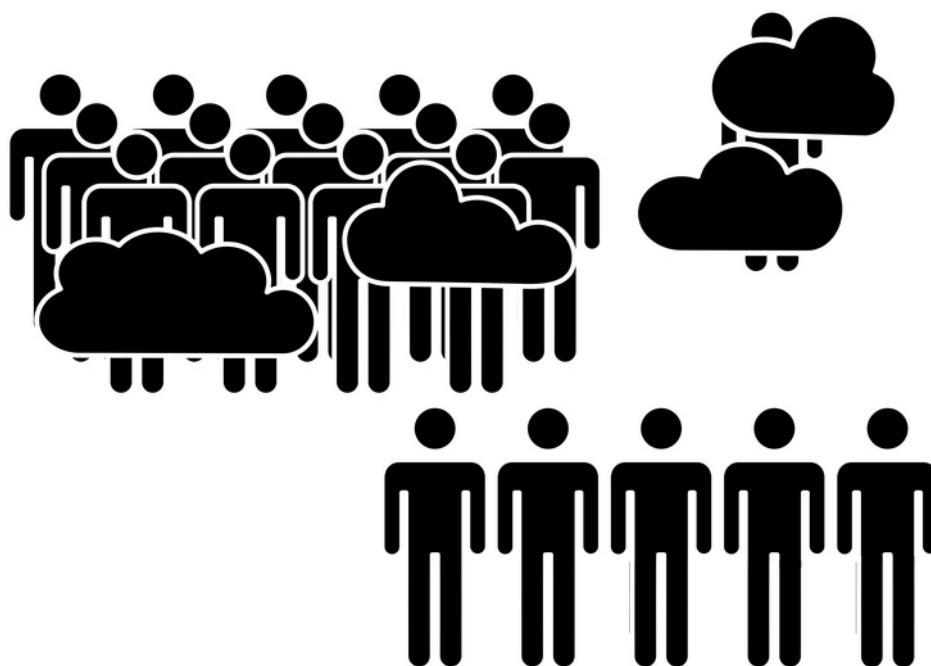

Tabela 5. Osoby, które mają wiedzę na temat mniejszościowej tożsamości/orientacji respondentów

Odpowiedzi respondentów	%
żyję całkiem jawnie	22,76%
wie większość moich znajomych	34,35%
wie bliska rodzina / część rodziny	20,76%
wiedzą tylko najbliższe osoby, którym ufam, przyjaciele	38,46%
nikt nie wie	4,00%
inna sytuacja (proszę opisz)	12,12%

Respondenci wskazywali, że najczęściej wiedzą na temat ich seksualności posiadają najbliższe im osoby – takie którym ufają, i określają pojęciem przyjaciół. Na kolejnym miejscu znalazła się odpowiedź respondentów, w której deklarowali, że o ich mniejszościowej tożsamości/orientacji wie większość znajomych (32,35%), zaś 20,76% że wie o niej bliska rodzina lub jej część. 22,76% badanych twierdziło, że żyje całkiem jawnie, a 4%, że nikt nie wie o ich tożsamości/orientacji seksualnej.

Aż 12,12% respondentów wskazało, że ich sytuacja jest inna i nie mieści się w podanych kategoriach, część z tych osób zdecydowała się uzupełnić swoją deklarację w pytaniu otwartym. Wśród odpowiedzi uzupełniających badani stwierdzili, że najczęściej o ich identyfikacji wiedzą najbliżsi przyjaciele lub osoby uznane jako zaufane (34 osób), znajomi (21) oraz osoby z Internetu (13), w tym osoby znajome lub będące ich obserwatorami w mediach społecznościowych.

Natomiast deklaracje związane z akceptacją w rodzinie pokazuje różnorodność trajektorii sytuacji rodzinnych - 32 osoby zadeklarowały, że ich rodziny nie mają wiedzy na temat ich identyfikacji, a w tym 19 osób dodało, że rodzina nie ma wiedzy na ten temat, ale posiada ją za to najbliższe otoczenie, 18 osób twierdzi, że wiedzę mają tylko wybrane osoby z rodziny (zaufane grono najbliższych) lub pojedyncze osoby np. tylko ojciec, kuzynka itp., 6 osób zadeklarowało że wiedzę mają ich partnerzy/partnerki/żony/mężowie/dziewczyny/chtópaki. Jeśli zaś chodzi o rodzinę partnerki/partnera życiowego - 1 osoba zadeklarowała, że rodzina wie i akceptuje oboje partnerów, 1 osoba, że rodzina posiada tę wiedzę i nie akceptuje.

W wypowiedziach pojawiło się także odniesienie do miejsca nauki/pracy - 6 osób zadeklarowało, że wiedzę na ich temat mają osoby z otoczenia szkolnego/zawodowego, 6 - że to właśnie w miejscu nauki/pracy nie ujawniają swojej orientacji. Ponadto 14 osób zadeklarowało, że w kontaktach z innymi nie podejmuje tematu swojej seksualności, ale jeśli ktoś zapyta – odpowiadają zgodnie z prawdą i nie ukrywają się. 2 osoby stwierdziły, że nikomu o sobie nie mówią, ale mają przekonanie, że wszyscy wiedzą. 1 osoba stwierdziła, że wiedzą o niej wszyscy.

Warto też zwrócić uwagę na wypowiedzi różnicujące poszczególne etapy coming outu, 6 osób zadeklarowało, że inni wiedzą o ich orientacji, ale nie mają świadomości ich mniejszościowej tożsamości płciowej.

Kwestia odkrycia pociągu seksualnego również do kobiet pojawiła się stosunkowo niedawno (ok. 2 lata temu), tuż przed ukończeniem 40 lat. Na tym etapie życia nie czuję potrzeby informowania rodziny i otoczenia o tym, jestem singlem. O sytuacji wiedzą najbliżsi przyjaciele, akceptując. Z uwagi na niespodziewaność określam to "rozszerzeniem" orientacji seksualnej, w pełni je akceptując dla samej siebie. (kobieta, powyżej 36 lat)

Zna tylko jedna przyjaciółka jako że mam bardzo religijną i homofobiczną rodzinę, boję się outować w szerszym gronie, żeby to nie dotarło do mojej rodziny. (agender, demigirl, 21-25 lat)

Osoby z pracy i część rodziny nie wiedzą, ale tylko dlatego, że nikt nigdy nie zapytał. (kobieta 26-29 lat)

Wie prawie cała moja rodzina, poza jej homofobiczną częścią. Jeśli chodzi o znajomych, wiedzą wszyscy. Moja orientacja jest dla mnie bardzo naturalna i nie czuję potrzeby coming outu. Jak wyjdzie w rozmowie, to powiem. Jak nie to nie. Osoby hetero się nie outują. (cisplciowa kobieta, 16-17 lat)

Po wielu latach wie już o mnie i moim partnerze moja rodzina i część rodziny mojego partnera. Jednak proces ujawniania tej informacji zajął 10 lat. (gej, powyżej 36 lat)

Moi rodzice nie wiedzą o mojej orientacji ale wielokrotnie podkreślali swój stosunek do społeczności LGBTQ+ i mówili co by zrobili, gdybym należała do tej społeczności. (kobieta 18-20 lat)

Wiedzą jedynie moi znajomi żyjący poza granicą. (mężczyzna, 14-15)

Nie mam żadnych ludzi z którymi jestem bliżej żeby rozmawiać na takie tematy. Nie są to nawet znajomi. (cismężczyzna, 21-25 lat)

O orientacji wie większość moich znajomych i moja mama, o identyfikacji płciowej tylko kilkoro najbliższych znajomych. (genderfluid, 21-25 lat)

POCZUCIE BYCIA AKCEPTOWANYM

Akceptacja – wyrażenie zgody na coś, przychylna ocena lub przyjęcie jakiegoś sądu, opinii lub zachowania, sprzyjanie przemianom jednostki, wspieranie jej, aby realizowała swoje możliwości. Wyróżnia się akceptację innych osób lub grup społecznych, akceptację norm, oznaczającą zgodę na ich realizację, a także akceptację samego siebie.

(Siuta, 2010, s. 16)

Akceptacja jest to moment przepracowania trudnych emocji związanych z tym, że dziecko należy do społeczności osób LGBT. Rodzice zaczynają powoli godzić się z faktem, że ich dziecko nie jest heteroseksualne lub cisplciowe oraz rozumieć, że życie w zgodzie z tym, kim jest da mu satysfakcję i szczęście.

(Jaworska, 2021, s.24)

Z badań ogólnopolskich (2019-2020)

- Ze wszystkich matek, które wiedzą o nieheteronormatywności swoich dzieci (z grupy badania ogólnopolskiego), 61,2% akceptuje ją, wśród ojców odsetek ten wynosi 53,9%.
- Bracia i siostry częściej są akceptujący w stosunku do swojego nieheteronormatywnego rodzeństwa. Z sióstr, które wiedzą o orientacji seksualnej/tożsamości płciowej swojego rodzeństwa, 82% akceptuje je, wśród braci odsetek ten wynosi 72,3% .
- Akceptacja orientacji seksualnej/tożsamości płciowej osób LGBTA ze strony członków i członkiń ich rodzin jest związana z lepszym stanem zdrowia, większym zadowoleniem z życia, wyższą samooceną, a także mniejszą częstotliwością myśli samobójczych, osamotnieniem i nasileniem objawów depresji.
- 20,6% społeczności LGBTA straciło w swoim życiu jakąś bliską osobę z powodu ujawnienia swojej nieheteronormatywności.

(Winiewski, Świder, 2021)

Poczucie bycia akceptowanym to jeden z warunków koniecznych poczucia bezpieczeństwa, ale także jedna z najważniejszych potrzeb człowieka. Wpływa na indywidualny rozwój jednostki jednocześnie wzmacniając jego zasoby środowiskowe. Ma ogromne znaczenie dla budowania zewnętrznej i wewnętrznej sieci wsparcia. Akceptacja i jej odczuwanie staje się szczególnie ważna, kiedy dotyczy rodziny, rówieśników lub innych osób znaczących. Zapytano zatem respondentów badania o ich poczucie bycia akceptowanym przez osoby z ich najbliższego i dalszego otoczenia. Odpowiedzi zestawiono poniżej.

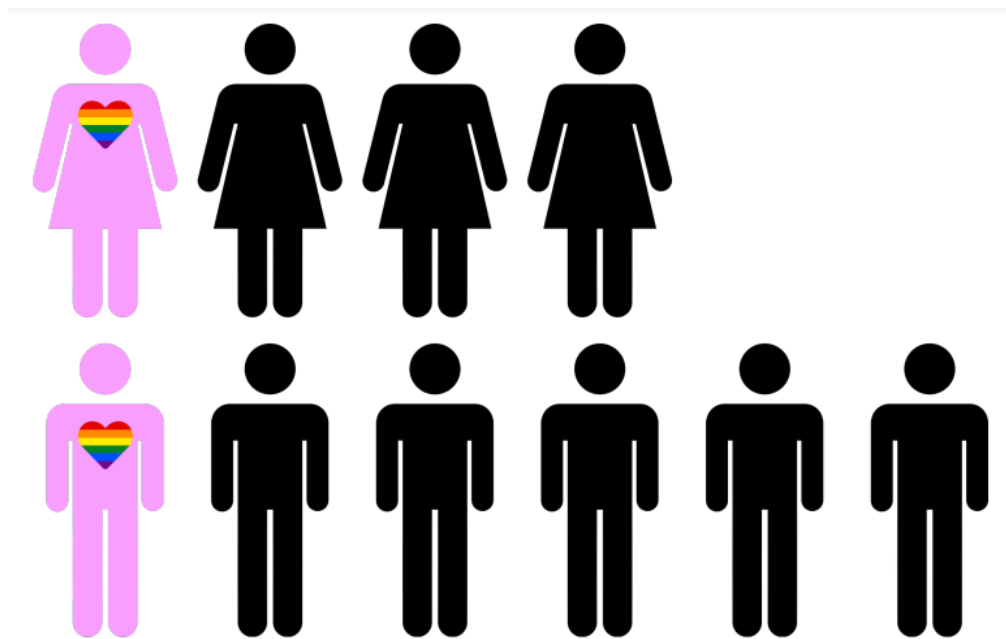
Tabela 6. odpowiedzi respondentów na pytanie o poczucie bycia akceptowanym przez osoby z otoczenia

Czy czujesz się akceptowana/y/e/x przez:	TAK, całkowicie	Raczej tak	Częściowo	Raczej nie	Zupełnie nie	Nie wie, ale raczej zaakceptuje	Nie wie, ale raczej NIE zaakceptuje	Nie wie i NA PEWNO NIE zaakceptuje	Nie mam / nie mam kontaktu z tą osobą
matkę	25,53 %	15,08 %	13,08 %	6,43 %	4,22 %	18,35 %	9,07 %	5,38 %	2,85 %
ojca	15,43 %	12,05 %	9,41 %	4,76 %	4,12 %	15,54 %	13,53 %	10,57 %	14,59 %
rodzeństwo	28,39 %	15,37 %	8,54 %	2,24 %	1,60 %	18,04 %	6,72 %	3,20 %	15,90 %
dziadka, babcię	8,70 %	6,89 %	7,21 %	2,65 %	4,35 %	17,71 %	20,57 %	13,57 %	18,35 %
innych krewnych	6,77 %	12,91 %	14,18 %	4,66 %	2,22 %	17,57 %	18,41 %	6,98 %	16,30 %
przyjaciół	74,31 %	15,96 %	4,02 %	0,11 %	0,11 %	3,49 %	0,63 %	0,11 %	1,27 %
kolegów w szkole/pracy	18,88 %	28,21 %	19,51 %	3,71 %	1,80 %	13,26 %	5,83 %	3,29 %	5,51 %
przełożonych / nauczycieli	9,75 %	16,10 %	13,03 %	4,56 %	2,65 %	25,21 %	12,08 %	4,66 %	11,97 %
sąsiadów	3,92 %	9,11 %	6,57 %	6,14 %	2,75 %	13,98 %	15,47 %	7,20 %	34,85 %

Respondenci odpowiadając na pytanie o poczucie bycia akceptowanym przez osoby z najbliższego otoczenia rodzinnego, społecznego, zawodowego wskazali, że to poczucie najbardziej dają im przyjaciele (90,27% wskazało, że czuje się przez nich całkowicie lub raczej akceptowana, 4,02% że częściowo, a tylko 0,22%, że raczej nie lub zupełnie nie). Także w przypadku przyjaciół tylko 4,23% badanych stwierdziło,

że ich przyjaciele nie mają wiedzy na temat ich orientacji i tożsamości, z czego 3,49% raczej by ich zaakceptowało, zaś 0,74% raczej nie lub na pewno nie zaakceptowałyby tej wiedzy - jest to najniższe wskazanie w tym obszarze. 1,27% osób zaznaczyło w odpowiedzi, że nie posiadają przyjaciół.

Drugą grupą w stosunku do której respondenci wskazali wysokie poczucie bycia akceptowanym są koleżanki/koledzy ze szkoły/pracy. Badane osoby wskazują, że czują się całkowicie lub raczej akceptowane przez – 47,09% koleżanek/kolegów z pracy/szkoły, częściowo przez 19,51%, zaś raczej nie lub zupełnie nieakceptowanym czuje się 5,51%. O ich orientacji i tożsamości nie wie 22,38% kolegów/koleżanek z pracy/szkoły, z tego zaakceptowałyby je 13,26% osób, zaś 9,12% raczej lub na pewno nie. 5,51% respondentów zadeklarowało, że nie ma / nie utrzymuje kontaktu z koleżankami/kolegami z pracy/szkoły.

Tylko co czwarta osoba LGBT+ jest w pełni akceptowana przez matkę.

Zaledwie co szósta przez ojca.

W odniesieniu do poczucia akceptacji przez osoby z rodziny, największą akceptację respondenci czują ze strony rodzeństwa (43,76% całkowicie tak i raczej tak, 8,54% częściowo, 3,84% - raczej lub zupełnie nie). Nieco niżej procentowo ocenione zostało przez respondentów poczucie bycia akceptowanym przez mamę (40,61% całkowicie tak i raczej tak, 13,08% częściowo, 10,65% - raczej lub zupełnie nie).

Zdecydowanie niższe poczucie akceptacji, jak wskazują respondenci, otrzymują oni ze strony ojca (27,48% całkowicie tak raczej tak, 9,41% częściowo, 8,88% - raczej lub zupełnie nie). W obszarze rodzinnym inni krewni są wskazani zdecydowanie niżej przez respondentów jako ci, którzy są źródłem poczucia akceptacji - 19,68% uważa, że są całkowicie lub raczej akceptowani przez innych krewnych, 9,41% - że częściowo, zaś raczej lub zupełnie nieakceptowane czuje się 6,88%. Najniżej pod tym względem oceniani są babcie i dziadkowie - 15,69% respondentów czuje się przez nich akceptowanymi (całkowicie lub raczej tak), częściowo - 7,21%, raczej lub zupełnie nie - 7,00%. To także babcie i dziadkowie najczęściej nie mają wiedzy na temat orientacji/identyfikacji swoich wnuków - 51,85%, w tym 17,71% raczej by ich zaakceptowała, 34,14% - raczej nie lub zdecydowanie nie. Także wśród innych krewnych 42,96% nie wie o orientacji/ identyfikacji respondentów (17,57% raczej by ich zaakceptowało, 25,39% - raczej nie lub zdecydowanie nie). Równie rzadko wskazywano ojców: wiedzy na temat seksualności swoich dzieci nie posiada 39,64% ojców, w tym 15,54% raczej by ich zaakceptowała, 24,10% - raczej nie lub zdecydowanie nie. O orientacji swoich dzieci nie wie także 32,8% matek, w tym 18,35% raczej by to zaakceptowała, 14,45% - raczej nie lub zdecydowanie nie. Biorąc natomiast pod uwagę rodzeństwo, na uwagę zasługuje fakt, że są to osoby, które najrzadziej nie posiadają wiedzy na ten temat. Wśród rodzeństwa respondentów brak wiedzy dotyczy 27,96% osób, w tym 18,04% raczej by ich zaakceptowała, 9,92% - raczej nie lub zdecydowanie nie. Jednocześnie brak ojca lub brak kontaktu z nim deklaruje 14,59% badanych, brak dziadków - 18,35%, innych krewnych - 16,30%, rodzeństwa - 15,90%, matki - 2,85%.

Akceptację ze strony przetożonych / nauczycieli czuje 25,85% respondentów (całkowicie lub raczej), częściową akceptację - 13,03%, brak akceptacji - 7,21% (całkowicie lub raczej).

Jednocześnie 41,95% deklaruje, że ich przetożeni / nauczyciele nie mają wiedzy na temat ich orientacji/identyfikacji. Jednak jak mają przekonanie respondenci, 25,21% z nich zaakceptowałyby ten fakt, 16,74% raczej lub na pewno nie. 11,97% respondentów nie ma przetożonych / nauczycieli.

34,85% ankietowanych nie ma sąsiadów lub nie ma z nimi kontaktu. 36,65% respondentów wskazuje, że ich sąsiedzi nie mają wiedzy na temat ich

orientacji/tożsamości. Wśród nich, jak wynika z deklaracji respondentów - 13,98% raczej by ich zaakceptowało, 22,67% raczej nie lub na pewno nie. Sąsiedzi to także grupa w której występuje najniższy poziom akceptacji dla orientacji/tożsamości badanych – 13,03% (odpowiedzi „zdecydowanie” i „raczej”), wskaźnik częściowej akceptacji wynosi 6,57%, a wskaźnik jej braku wynosi 8,89% (odpowiedzi „zdecydowanie” i „raczej”).

W pytaniu uzupełniającym część z respondentów doprecyzowała informacje na temat poczucia akceptacji ze strony innych osób. 9 osób wskazało, że czuje się akceptowana przez swoje partnerki lub partnerów życiowych (mąż/żona/partnerka/partner/chłopak/dziewczyna), 5 osób zadeklarowało, że akceptują je wszyscy, którzy wiedzą o ich orientacji/tożsamości, 6 osób zaznaczyło, że wiedzą tylko wybrane osoby w rodzinie i one wyrażają akceptację, 2 osoby napisały, że akceptuje ich rodzina partnerki/partnera, psychoterapeuci (2 osoby), osoby z otoczenia zawodowego/szkolnego (3 osoby).

Również w tym pytaniu 3 osoby zaznaczyły, że nie akceptuje ich partner/partnerka/mąż/żona/chłopak/dziewczyna, 3 osoby zwróciły uwagę na brak akceptacji przez sąsiadów, 5 osób stwierdziło, że nikomu nie mówi i nie chce mówić o swojej orientacji, także 5 osób nie wie, czy jest akceptowana, 1 osoba nie czuje się akceptowana przez środowiska LGBTQ+.

Część znajomych ze studiów może i by zaakceptowała, ale ogółem coming out nie jest dobrym pomysłem. Mogłoby się to dla mnie bardzo źle skończyć. (osoba niebinarna trans, 21-25 lat)

Generalnie staram się obserwować ludzi których poznaję i jeśli czuję się bezpiecznie, mówię o sobie w aspekcie seksualnym i że jestem z dziewczyną w związku. (kobieta, 21-25 lat)

Jestem w związku z osobą niebinarną (amab, queerfeminine) i to jest najbardziej wspierająca relacja na jaką mogłam liczyć. Jego rodzice też są cudowni i wspierający, wiedzą o naszych tożsamościach (osoba niebinarna, 18-20 lat)

Nikt nie wie, ponieważ gdyby się dowiedzieli kim jestem zostałam zlinczowany. Bardzo się boję powiedzieć kim jestem. (mężczyzna, 26-29 lat)

Syn mnie akceptuje . (osoba niebinarna, powyżej 36 lat)

Tutaj jest różnie, na mej klatce schodowej są obecne homofobiczne wlepy. (mężczyzna, osoba queerowa, 21-25 lat)

DOŚWIADCZANIE PRZEMOCY MOTYWOWANEJ HOMOFOBIA, BIFOBIA, TRANSFOBIA

W kontekście podejmowanych badań istotne jest pojęcie/ zjawisko homofobicznej przemocy, określanej jako przemoc uwarunkowana uprzedzaniem, obejmująca zachowania krzywdzące, wywołujące szkodę psychiczną i fizyczną wobec osób i społeczności ze względu na ich tożsamość płciową i orientację płciową (Świder, Winiewski, 2017).

Z badań ogólnopolskich (lata 2019 – 2020):

- 68,54% osób LGBT doświadczyło co najmniej jednego typu zachowań przemocowych ze względu na swoją orientację seksualną lub tożsamość płciową.
- 31,79% osób LGBT doświadczyło gróźb; 27,27% odmawiania i wandalizmu, 12,84% przemocy fizycznej, a 14,11% przemocy seksualnej.
- Przemocy werbalnej doświadczyło (przynajmniej raz) 61,39% lesbijek, 63,71% gejów, 54,82% biseksualnych kobiet, 60,66% biseksualnych mężczyzn, 48,35% osób aseksualnych i 59,01% osób transpłciowych.
- Gróźb i szantaży doświadczyło (przynajmniej raz) 45,40% lesbijek, 49,33% gejów, 35,92% biseksualnych kobiet, 46,52% biseksualnych mężczyzn, 46,52% osób aseksualnych i 45,87% osób transpłciowych.
- Wandalizmu i dyskryminacji doświadczyło (przynajmniej raz) 28,86% lesbijek, 24,72% gejów, 24,97% biseksualnych kobiet, 29,18% biseksualnych mężczyzn, 19,78% osób aseksualnych i 33,20% osób transpłciowych.
- Przemocy fizycznej doświadczyło (przynajmniej raz) 11,63% lesbijek, 16,56% gejów, 10,11% biseksualnych kobiet, 14,43% biseksualnych mężczyzn, 7,33% osób aseksualnych i 18,70% osób transpłciowych.
- Przemocy seksualnej doświadczyło (przynajmniej raz) 21,41% lesbijek, 13,35% gejów, 26,43% biseksualnych kobiet, 17,54% biseksualnych mężczyzn, 31,50% osób aseksualnych i 26,27% osób transpłciowych.
- Doświadczenie przemocy ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową znajduje swoje odzwierciedlenie w dobrostanie osób LGBT+ , co

przejawia się w częstszych objawach depresji, niższej jakości oraz satysfakcji z życia, a także obniżonej samoocenie (Winiewski, Świder, 2021).

Termin „homofobia” został po raz pierwszy użyty w 1972 r. przez Georga Weinberga (psychologa, pisarza i aktywistę) do opisu nieracjonalnego strachu wobec osób homoseksualnych, doświadczenia dyskomfortu, przejawów nietolerancji lub nienawiści do homoseksualizmu (Herek, 2004; UNESCO, 2016). Współcześnie pojęcie to stosuje się w szerokim rozumieniu jako „określenie negatywnych odczuć, stereotypów i uprzedzeń dotyczących osób nieheteroseksualnych, jak i dyskryminującego zachowania, łącznie z przemocą wobec nich (Pogorzelska, Rudnicki, 2020). Homofobię rozpatrywać można z punktu widzenia dwóch perspektyw: indywidualnej i społecznej. Pierwsza odnosi się do negatywnych postaw wobec homoseksualnych osób, społeczności oraz wszelkich atrybutów kulturowo z nimi kojarzonych. Druga zaś – społeczna/instytucjonalna perspektywa – wiąże się z pojęciem heteroseksizmu oraz społeczną negatywną oceną i przypisaniem niższego statusu nieheteronormatywnym tożsamościom, relacjom i zachowaniom. Sprzyja to podtrzymywaniu homofobicznych postaw w społeczeństwie (Wycisk, 2018).

Doświadczenie przemocy, niezależnie do jej formy, powoduje każdorazowo znaczące konsekwencje w życiu osób nią dotkniętych. Poczucie lęku, zagrożenia, izolacji, upokorzenia, niekiedy poczucie słabości, niesprawiedliwości, zdarza się także, że potrzebę szukania sprawiedliwości, chęć odwetu, czy też wzrost agresji lub też autoagresji. Przemoc nigdy nie powinna być normalizowana, a każdy jej przejaw powinien podlegać penitencjalizacji.

Poniższe dane wskazują na to, jakiego rodzaju przemocy i w jakiej skali doświadczają osoby LGBTQ+ z Województwa Zachodniopomorskiego. Pytanie, na które odpowiadali respondenci dotyczyło przemocy na tle ich orientacji/tożsamości.

Tabela 7. Doświadczenie przez badane osoby przemocy na tle homofobicznym, bifobicznym i transfobicznym

Czy z powodu bycia LGBTQ+ doświadczył*ś przemocy?	Nigdy	Raz	Kilkakrotnie / czasami	Często	Codziennie / regularnie
werbalnej (wyzwiska, groźby, obraźliwe żarty, ciągła krytyka, poniżanie itp.)	25,29%	16,44%	47,10%	9,48%	1,69%
emocjonalnej (zmniejszenie bliskości, milczenie, ograniczanie kontaktu z innymi osobami, zakaz wychodzenia z domu, zabieranie telefonu itp.)	54,53%	12,45%	24,26%	6,65%	2,11%
ekonomicznej (ograniczanie lub odebranie środków finansowych, jedzenia i innych potrzebnych rzeczy)	90,89%	3,71%	4,03%	0,74%	0,64%
fizycznej (bicie, popychanie, szarpanie, oplucie, rzucanie przedmiotami itp.)	71,91%	12,67%	13,52%	1,48%	0,42%
seksualnej	88,43%	5,94%	5,20%	0,32%	0,11%

Najczęściej wskazywaną formą doświadczanej przemocy przez respondentów jest przemoc werbalna, czyli wyzwiska, groźby, obraźliwe żarty, ciągła krytyki, poniżanie itp. Takie doświadczenia deklaruje 74,71% respondentów, w tym 16,44% - raz, 47,10% - kilkakrotnie, 9,48% często, a 1,69% codziennie/regularnie. Przemocy emocjonalnej (zmniejszenie bliskości, milczenie, ograniczanie kontaktu z innymi osobami, zakaz wychodzenia z domu, zabieranie telefonu itp.) doświadczyło 54,53% ankietowanych, w tym 12,45% - raz, 24,26% - kilkakrotnie, 6,65% często, a 2,11% codziennie/regularnie, przemocy fizycznej - bicia, popychania, szarpania, oplucia, rzucania przedmiotami itp. doświadczyło 28,09% badanych, w tym 12,67% - raz, 13,52% - kilkakrotnie, 1,48% często, a 0,42% codziennie/regularnie.

Doświadczenie przemocy seksualnej dotyczy 11,57% respondentów, w tym 5,94% - raz, 5,20% - kilkakrotnie, 0,32% często, a 0,11% codziennie/regularnie. Najbardziej doświadczaną formą przemocy wśród respondentów jest przemoc ekonomiczna (ograniczanie lub odebranie środków finansowych, jedzenia i innych potrzebnych rzeczy), dotyczy ona 9,12% respondentów, w tym 3,71% doświadczyło jej raz, 4,03% - kilkakrotnie, 0,74% często, a 0,64% codziennie/regularnie.

Poszczególni respondenci zdecydowali się na uzupełnienie pytania dodając informacje o tym, że w ich środowisku mało osób wie o ich identyfikacji, więc mają poczucie, że dlatego nie doświadczają przemocy (4 osoby). Pojawiły się także odpowiedzi wskazujące na doświadczanie werbalnej przemocy rówieśniczej (9 osób), przemocy w Internecie (4 osoby), izolacji/dezaprobaty rodzinnej (2 osoby), molestowania seksualnego lub doświadczania przemocy niezwiązanej z identyfikacją (3 osoby).

Jako że nie udało mi się dokonać jeszcze coming outu, nie doświadczam osobiście przemocy ze strony otoczenia. Bardzo często jednak spotykam się z niezwykle obraźliwymi komentarzami oraz innymi formami agresji werbalnej skierowanymi w osoby LGBTQ+. (afab, 16-17 lat)

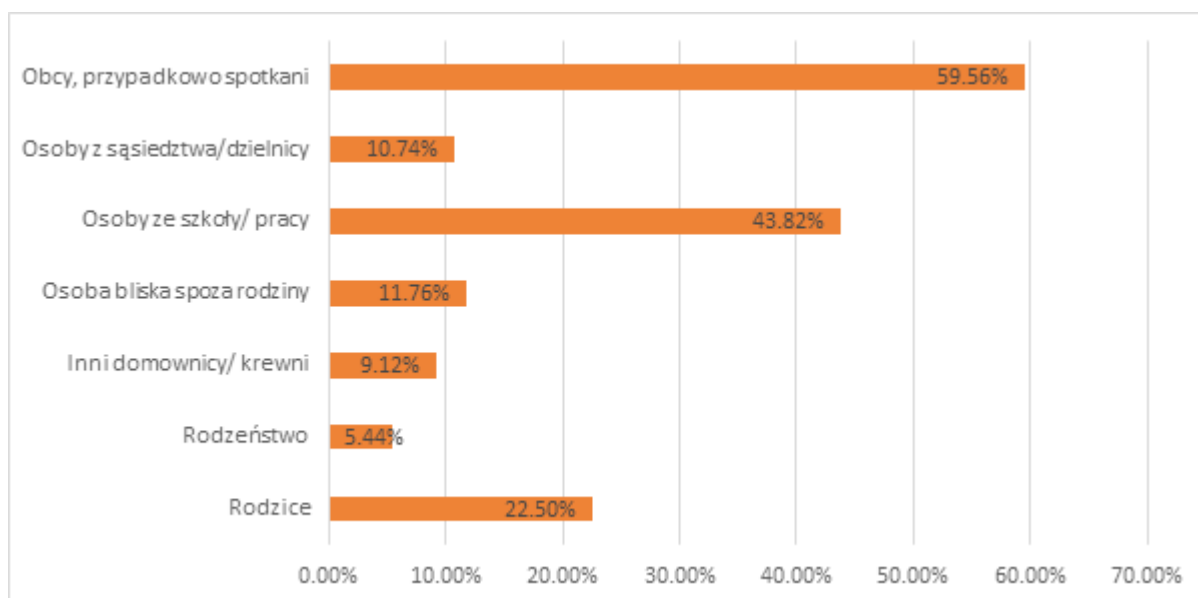
Należy też podkreślić to, że nie chodzi tylko o realne zagrożenie (groźby, pobicia, zakazy itd.), ale także to, co wywołuje w nas strach przed wyjściem, przed tym, że nas pobiją, obrażą itd., wiele razy zdarzyło mi się zrezygnować z wyjścia gdzieś właśnie z powodu tego strachu, lęku o siebie i innych, wstydziłem się przyznać przed innymi, że nie chcę gdzieś iść właśnie dlatego, że jestem gejem, w zamian kłamałem, że nie mam ochoty albo że jestem chory itp. Strach przed zrobieniem czegoś (i w konsekwencji niezrobienie tego) też jest powodowany przemocą, też jest przemocą. Tak działa zastraszanie. (agender, powyżej 36 lat)

Szczęśliwie nic takiego nie miało miejsca - choć 'nie wyglądam', więc może dlatego. No i ujawniłem się jako dorosły facet ze stałą pracą i zarobkami. (mężczyzna, 26-29 lat)

Rodzice gdy dowiedzieli się, że będę rozpoczynać tranzycję, dwukrotnie rzucili się na mnie z pięściami gdy w przeciągu dwóch miesięcy wróciłem ze studiów do rodzinnego miasta. Dodatkowo przestali mnie z miejsca utrzymywać, przez 3 tygodnie byłem bezdomny (mieszkalem w aucie) i bezrobotny. (transchtopak, androgynous, 21-25 lat)

Respondenci uzupełnili dane dotyczące przemocy wskazując na osoby, które są jej sprawcami.

Wykres 7: Kto jest sprawcą przemocy?

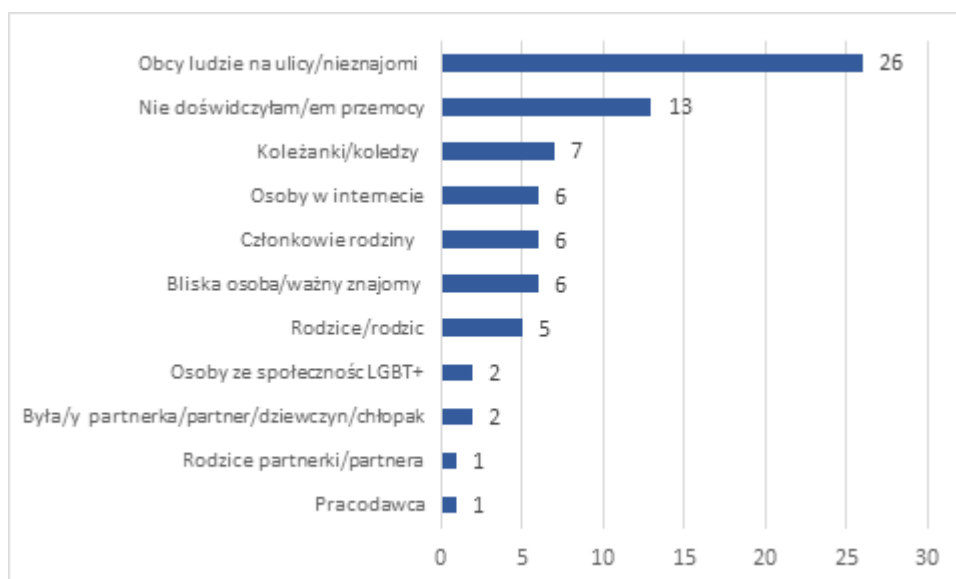
Uzyskane dane pokazują, że najczęściej sprawcami przemocy są osoby zupełnie obce, spotkane przypadkowo, które reagują negatywnie, agresywnie na obecność osób LGBTQ+. Takie doświadczenie posiadało prawie 60% respondentów. Kolejną grupą są osoby, z którymi ankietowani mają/mieli do czynienia w pracy lub w szkole, aż 43,82% badanych podkreśla, że od nich właśnie doświadczali przemocy różnego rodzaju. Trzecią najczęściej wskazywaną grupą są rodzice (22,5%), a następnie to: osoby spoza rodziny (11,76%), osoby z sąsiedztwa/dzielnicy (10,74%), inni domownicy/krewni (9,12%). Najrzadziej natomiast sprawcami przemocy okazywało się rodzeństwo - 5,44% doświadczyło przemocy ze strony braci/siostr.

Dane te znalazły swoje odzwierciedlenie w swobodnych wypowiedziach ankietowanych (wykres 8).

Respondenci zwrócili uwagę na fakt, że często sprawcami przemocy są obcy ludzie, którzy zaczepiają ich na ulicy (26 osób) - stosują oni przemoc werbalną, plują na nich, zdarza się także, że stosują przemoc fizyczną.

Ze strony rodziny ankietowani doświadczali najczęściej przemocy werbalnej, często w postaci komentarzy dotyczących osób LGBTQ+, a zatem przemocy werbalnej nie wyrażanej wprost do nich, a obejmującej całą grupę społeczną. Podobne znaczenie ma dla osób LGBTQ+ uczestniczących w badaniu wyrażanie opinii w Internecie - które choć nie są kierowane w stronę konkretnej osoby, przez wiele osób są odbierane osobiście.

Wykres 8. Kto jest sprawcą przemocy? – jakościowe dane uzupełniające

Jedyny negatywny skutek jaki odczuwam to nie uwierzenie mi i lekceważenie słowami "po prostu nie spotkałaś jeszcze właściwej osoby", "może jesteś jeszcze trochę za młoda", "zmieni ci się" itd. Tak zareagowali moi rodzice. (...) Nie wiem czy się liczy, ale kiedyś zostałam otrąbiona, bo osoby jadące autem myślały, że mam tęczową torbę, a tymczasem była miętowa w fioletowe psie łapki... Na pytanie, czy jestem tęczowa zapytałam czy są ślepi, że nie potrafią odróżnić psich łapek od tęczy, ale również skłamałam, że jestem hetero, ze strachu, ponieważ bałam się że podejdu... Do dziś mi przykro, że postąpiłam jak postąpiłam. (cisplciowa kobieta ze spektrum aseksualności, 18-20 lat)

DOŚWIADCZENIE BEZDOMNOŚCI

Bezdomność - zjawisko społeczne polegające na braku domu lub miejsca stałego pobytu gwarantującego jednostce lub rodzinie poczucie bezpieczeństwa, zapewniającego schronienie przed niekorzystnymi warunkami atmosferycznymi i zaspokojenie podstawowych potrzeb na poziomie uznawanym w danym społeczeństwie za wystarczający.

(Encyklopedia popularna PWN, 2017)

Bezdomność wiąże się z niską samooceną, niskim zadowoleniem z życia, z występowaniem myśli samobójczych oraz symptomów depresji.

(Winiewski, Świder, 2021)

Z badań ogólnopolskich (2019-2020)

- 2,5% osób badanych w okresie 2019-2020 choć raz doświadczyło epizodu bezdomności.
- 86,6% osób nieheteronormatywnych, które doświadczyły bezdomności w ciągu ostatnich dwóch lat, myślało o samobójstwie.
- Wyrzucenie z domu częściej dotyczy kobiet niż mężczyzn. Doświadczenie wyrzucenia z domu posiada co dziesiąta osoba nieheteronormatywna.
- 16,5% respondentów_ek badań ogólnopolskich przynajmniej raz doświadczyło epizodu braku dostępu do bezpiecznego schronienia w latach 2019-2020. Dla co drugiej osoby epizod ten trwał do tygodnia, a dla co dziesiątej ponad rok.
- Doświadczenie ucieczki z domu posiada niemal co piąta osoba badana w grupie ogólnopolskiej.

(Winiewski, Świder, 2021)

“Bezdomność wydaje się być szczególnie bolesnym zjawiskiem, gdyż człowiek, którego ona dotyczy, pozostając bez dachu nad głową, funkcjonuje bez przestrzeni, w której może się schronić przed trudnymi życiowymi sytuacjami” (Moraczewska, 2013). W sytuacji osób LGBTQ+ niejednokrotnie utrata domu wiąże się także z utratą więzi z najbliższymi w sytuacjach, gdy jest ona szczególnie potrzebna. Jak wynika z badań ogólnopolskich w narracjach, szczególnie młodych osób LGBTQ+

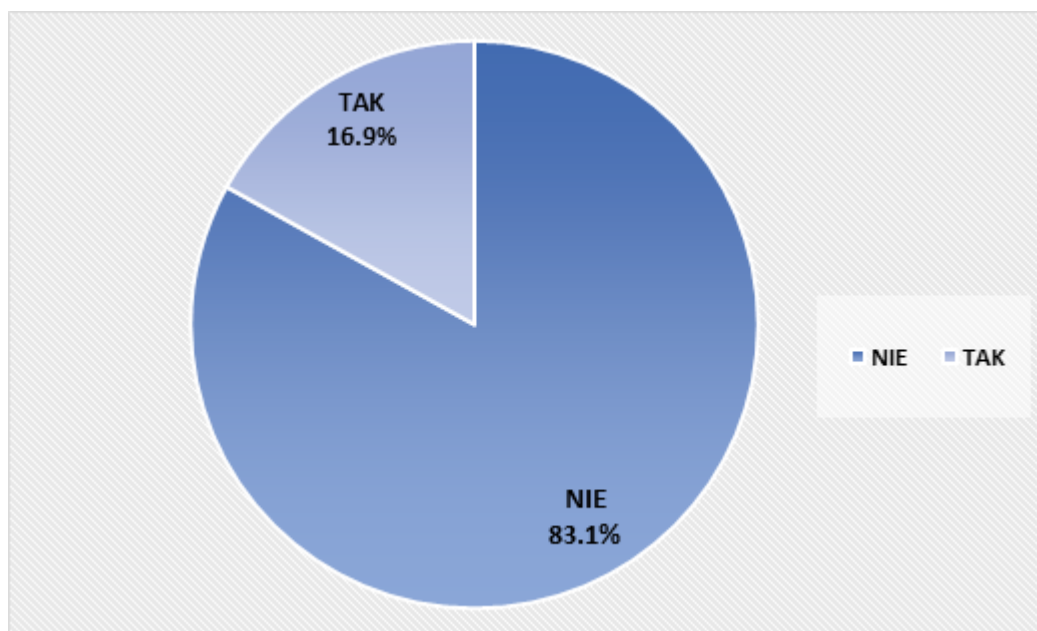

konieczności opuszczenia domu i zerwania więzi z rodziną ze względu na orientację lub tożsamość pojawia się relatywnie często (Winiewski, Świder, 2021). Bezdomność niejednokrotnie łączy się bezradnością, poczuciem osamotnienia, ale też brakiem perspektyw. Wymaga uruchomienia zasobów zewnętrznych (pomocy przyjaciół, znajomych, instytucji), by móc

rozwiązać doświadczany kryzys w sposób bezpieczny i pozwalający na dalsze funkcjonowanie osób jej doświadczających.

W niniejszym badaniu przyjęto, że doświadczenie bezdomności rozumiane będzie jako sytuacja utraty, bądź zagrożenia utratą miejsca zamieszkania z powodu mniejszościowej tożsamości/ identyfikacji. Obie sytuacje oznaczają brak poczucia bezpieczeństwa - czy to z powodu braku dachu nad głową, czy też z powodu przemocy doświadczanej pod tymże dachem. Spośród biorących udział w badaniu respondentów 17% potwierdziło fakt posiadania takich doświadczeń, zaś 83% zaprzeczyło temu.

Wykres 8. Czy doświadczyłeś/aś utraty lub sytuacji zagrożenia utratą miejsca zamieszkania? (groźba wyrzucenia z domu lub atmosfera tak trudna że nie dało się wytrzymać w domu).

Na szczególną uwagę zasługuje ta część respondentów, która potwierdziła doświadczenie zagrożenia utratą miejsca zamieszkania. Połowa z nich określa swoją sytuację w tym aspekcie jako trudną, na co składały się: napięta atmosfera w rodzinie oraz przemoc psychiczna doświadczana w sposób ciągły, zwykle od momentu ujawnienia ich tożsamości/orientacji. Doświadczenia osób LGBTQ+ to: groźby wyrzucenia z domu, codzienny strach przed wyrzuceniem, bezdomność, przemoc werbalna ze strony członków rodziny, konieczność wyprowadzenia się z domu, ucieczka „na drugi koniec Polski”, brak wsparcia „z zewnątrz”, brak poczucia

bezpieczeństwa w domu, niechęć do długiego przebywania w domu i wśród członków rodziny ze względu na ich nietolerancję/ uprzedzenia/wrogość.

Podkreślić należy przy tym fakt, że **43% tych respondentów to osoby poniżej 18 roku życia, zaś 85% nie ukończyło 30 lat.** Zwłaszcza ta pierwsza grupa – młodzieży jako osób niesamodzielnych finansowo, pozostające pod opieką rodziców i opiekunów prawnych narażona jest na silny stres w okresie odkrywania własnej tożsamości/orientacji, nie otrzymując wsparcia ze strony najbliższych.

Raz w życiu zostałem wyrzucony z domu, kilka dni byłem osobą bezdomną. Nikt nie chciał mi pomóc w tej sytuacji. Interwencja Kryzysowa zastąpiła się koronawirusem, nie chcieli mi pomóc. Musiałem żebrać o jedzenie na dworcu w Szczecinie :-(Później musiałem błagać na kolanach osoby, które mnie wyrzuciły z domu, [by mnie] przyjęły z powrotem. (mężczyzna, gej, 26-29 lat)

Każda taka sytuacja była związana u mnie z ojcem homofobem. Może około 10 razy, przemoc werbalna nie do końca bezpośrednio do mnie bo nie wie ale komentując chamsko LGBTQ+ i raz bezpośrednio do mnie. Zazwyczaj zaciskam zęby i cudem to wytrzymuję. (kobieta, biseksualna, 21-25 lat)

Groźby wyrzucenia z domu pod pretekstem „wymyślenia, ubierania się dziwnie, zadawania się z osobami trans, homo” etc. (osoba niebinarna AFAB, osoba niezdecydowana pod względem orientacji seksualnej, 16-17 lat)

Moi rodzice wiedzą o tym, że jestem trans od pół roku. Staram się nie zwracać im uwagi, jak cały czas używają niewłaściwej formy osobowej czy nadal wołają mnie starym imieniem; czasami jednak nie wytrzymuję i poprawiam - wtedy zaczynają się awantury, że to im jest ciężej niż mnie, że nie mogą "przestawić się w 5 minut", że mam udowodnić im, że chcę być mężczyzną. Problem w tym, że nie "chcę" - po prostu wiem, że nim jestem. I nie potrzebuję nikomu niczego udowadniać. Ostatnio oboje, i matka, i ojciec, przyznali się do tego, że są uprzedzeni, więc teraz już otwarcie mogę powiedzieć, że mieszkam w domu przepętnionym homofobią, transfobią, do tego ksenofobią i rasizmem. (transmężczyzna, osoba aseksualna, 18-20 lat)

Atmosfera w moim domu często jest napięta przez poglądy mojej matki, przez co już od gimnazjum marzyłam o wyprowadzeniu się z domu rodzinnego. (Androgynous, osoba panseksualna, 21-25 lat)

Na studia pojechałam na drugi koniec Polski (w Szczecinie studiuje, pochodzę z południa kraju). Wieczne kłótnie, toksyczność, przemoc, wyzwiska, poniżanie. Na pewno Matka groziła mi wiele razy, że mam iść na ulicę. (...) dostałam od Ojca groźbę, że przestanie mnie utrzymywać – bezpośrednio wiązałoby się to z brakiem środków do życia i koniecznością wyprowadzenia. (Cisptciowa kobieta ze spektrum aseksualności, 18-20 lat)

ZDROWIE PSYCHICZNE

Zdrowie psychiczne oznacza dobrostan, w którym jednostka uświadamia sobie własne możliwości, potrafi radzić sobie z normalnymi stresami życiowymi, może produktywnie pracować i jest w stanie wnieść wkład do swojej społeczności

(World Health Organization, 2001)

Z badań ogólnopolskich (lata 2019 – 2020):

- Na przestrzeni czterech lat liczba osób LGBTQ+ w Polsce, które spełniają diagnostyczne kryterium depresji, wzrosła niemal o połowę.
- U przedstawicieli_ek mniejszości seksualnych w Polsce zdecydowanie największe znaczenie dla występowania objawów depresji miały doświadczenia mikroagresji, zaś w drugiej kolejności stopień wyoutowania.
- 55% osób biorących w nim udział zadeklarowało, że zdarza im się mieć myśli samobójcze.
- 60% respondentów_ek oceniło swój stan zdrowia jako dobry lub bardzo dobry. W 2017 roku tego zdania było 75% osób biorących udział w badaniu.

(Winiewski, Świder, 2021)

Jak wskazały wcześniejsze wyniki badań, osoby należące do mniejszości LGBTQ+ doświadczają w swoim życiu wielu sytuacji trudnych i kryzysowych – przemoc, brak

akceptacji najbliższych, otoczenia, kryzysy bezdomności. Dla wielu osób sam proces odkrywania swojej tożsamości/identyfikacji jest bardzo trudnym doświadczeniem, wymagającym często przeformułowania własnego obrazu, niekiedy także systemu wartości i weryfikacji potencjału wsparcia otoczenia. Niewątpliwie ma to znaczący wpływ na kondycję psychofizyczną respondentów, 93,4% z nich zadeklarowało, że doświadcza lub doświadczyła w przeszłości: obniżonego nastroju (93,4% ankietowanych), myśli samobójczych (78,7%), stanów lękowych/ataków paniki (76,5%), depresji (62,6%), samookaleczeń (57,8%), prób samobójczych (31,9%), uzależnienia od alkoholu/substancji psychoaktywnych (18,0%). 8,5% zadeklarowało inne doświadczenia związane ze swoją kondycją psychosomatyczną.

Tabela 8. Ocena własna kondycji psychofizycznej badanych osób

Czy doświadczasz obecnie lub doświadczyłeś w przeszłości:	
obniżonego nastroju	93,4%
myśli samobójczych	78,7%
stanów lękowych/ataków paniki	76,5%
depresji	62,6%
samookaleczeń	57,8%
prób samobójczych	31,9%
uzależnienia od alkoholu / substancji psychoaktywnych	18,0%
inne (jakie? napisz w komentarzu poniżej)	8,5%

Uzupełniając pytanie respondenci mogli wskazać inne problemy które identyfikują w swoim zdrowiu psychicznym. Wśród odpowiedzi dominowały: zaburzenia odżywiania (15 osób), w tym bulimia, anoreksja, napady głodu, brak potrzeby jedzenia. Ponadto depresja (8 osób), problemy z agresją (8 osób), napady paniki, nerwice (10), stany lękowe (7), także te wynikające z długotrwałego stresu. Osoby badane wskazały także uzależnienia (6) (od: tytoniu, alkoholu, dopalaczy, technologii), a także myśli samobójcze (5), samookaleczenia (4), fobie (4), obniżony nastrój, poczucie pustki (4). Pojedyncze osoby mówiły także o psychozie, myślach paranoicznych, derealizacji (1). Pojawiły się też takie wskazania jak: depersonalizacja, tiki nerwowe, poczucie winy.

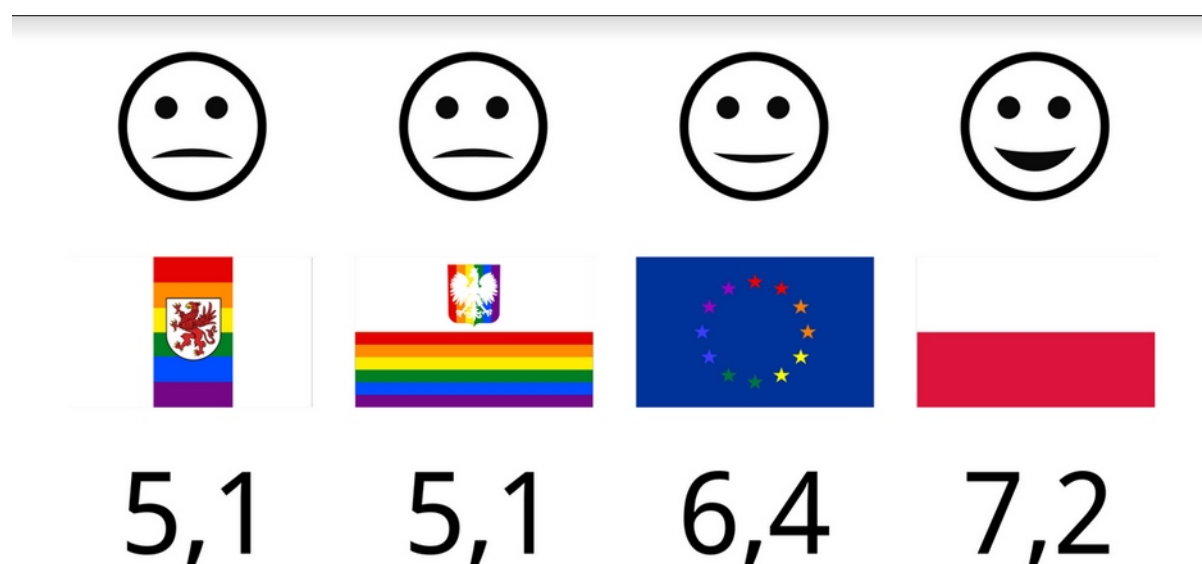
Aktualnie ćwiczę techniki mające pomóc z atakami paniki i biorę antydepresanty, i jest lepiej, ale obawiam się, że jedyną rzeczą, która może mi

faktycznie pomóc, jest tranzycja medyczna i prawna, a zebranie na to pieniędzy jeszcze długo potrwa. (Osoba niebinarna trans FtM, 21-25 lat)

Mam problemy z łaknieniem na tle nerwowym, nie okaleczałem się, ale w najgorszym okresie życia zdarzało mi się bić po twarzy lub udach, choruję na choroby autoimmunologiczne o podłożu stresowym. (mężczyzna, osoba queerowa, 21-25 lat)

Biorące udział badaniu osoby LGBT+ z Zachodniego Pomorza zapytano także o ich subiektywne poczucie szczęścia i zadowolenia ze swojego życia. Respondenci odpowiadali na to pytanie przesuwając suwak na skali od "jestem bardzo nieszczęśliw* i nie chce mi się żyć" (=0) do "jestem bardzo szczęśliw* i kocham życie" (=10).

Średnia ocena wyniosła 5,1

Dokładnie taki sam wynik uzyskano w ogólnokrajowym badaniu osób LGBT+.

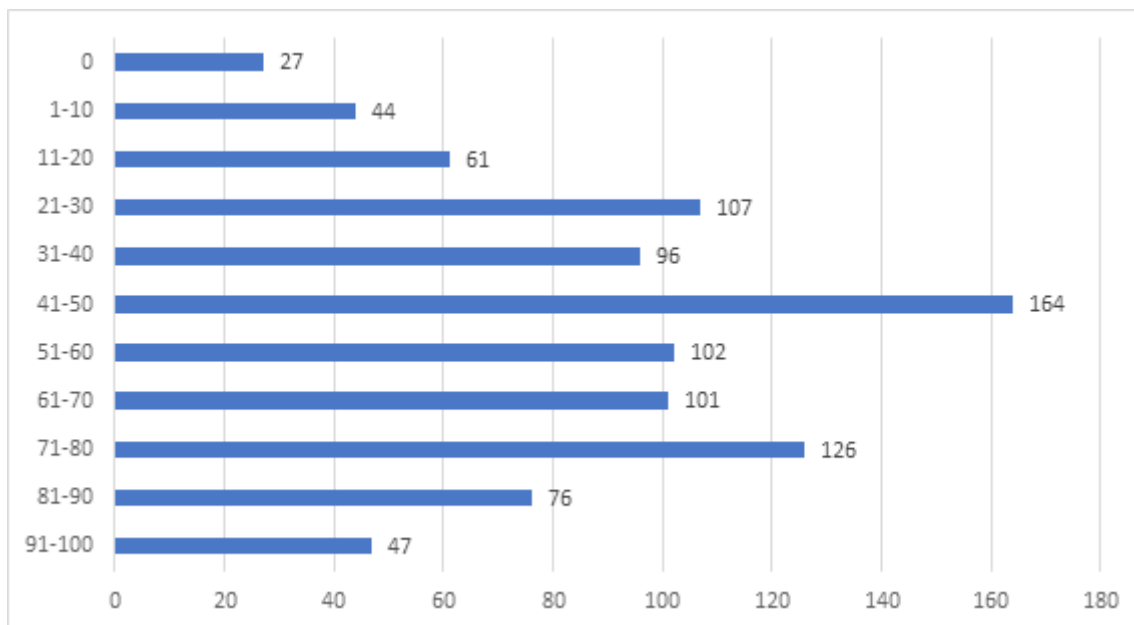
Średni wynik w badaniu osób LGBT+ w Unii Europejskiej wynosi 6,4.

Natomiast średnia dla całej populacji Polski - 7,2. (Mikulski, s. 36)

Poniżej zestawiono wyniki odpowiedzi na pytanie o poczucie szczęścia/zadowolenia ze swojego życia wśród osób badanych. Powyżej 50 pkt na skali szczęście/ zadowolenie ze swojego życia zadeklarowały 422 osoby, w tym w

przedziale 91-100 punktów – 47 osób. Poniżej 50 pkt oceny swojego szczęścia i zadowolenia z życia zadeklarowało 499 osób, w tym 0 punktów - 27 osób.

Wykres 9. poczucie szczęścia/zadowolenia ze swojego życia osób badanych w skali 1-100

W opcjonalnym komentarzu pod tym pytaniem badani dzielili się swoimi refleksjami:

Jestem szczęśliwa głównie tylko przez dziewczynę bo w niej czuję wsparcie we wszystkim. (kobieta 16-17 lat)

Chciałbym móc być sobą. (gej, 14-15 lat)

Jestem w nastroju stabilnym, ale wciąż uważam, iż łatwiej byłoby po prostu nie istnieć. Nie umrzeć - po prostu nie istnieć. (transmęska osoba niebinarna, 18-20 lat)

Zaznaczyłam trzy ponieważ o tylu powodach dlaczego żyje mogę pomyśleć w tej chwili. Są to zależne ode mnie zwierzęta w domu, moja partnerka i to jak bardzo mi szkoda samej siebie bo wiem że mogłabym być szczęśliwa i odnosić sukcesy gdyby nie to, jak działa świat, w którym żyję. (genderfluid, 21-25 lat)

Momentami to nie chce mi się żyć . (mężczyzna 26-29 lat)

Na początku było źle, ale dzisiaj dzięki moim przyjaciołom w pełni się akceptuje. Jestem im bardzo wdzięczna. (demigirl, 16-17 lat)

Jestem w związku z kobietą, jesteśmy zaręczone i dzięki niej życie jest zdecydowanie lepsze. (kobieta 18-20 lat)

Chcę być szczęśliwa.

V. POTRZEBY GRUPY SPOŁECZNEJ LGBTQ+

Potrzebę definiuje się jako odczuwany brak czegoś, doświadczany stan niespełnienia, który z jednej strony może frustrować, prowadzić do stagnacji, z drugiej zaś motywować do działania (Kocowski, 1982). Spełnienie potrzeby wydaje się niezbędne dla prawidłowego funkcjonowania jednostki i wyznaczać może kierunki jej działań czy realizacji zamierzeń. Źródłem potrzeb są zwykle doświadczenia indywidualne, kontakty z otoczeniem, kondycja psychofizyczna człowieka, a także wartości oraz znaczenia przypisywane tym doświadczeniom

(Kańtoch, Szatur-Jaworska, 1998)

Ważnym aspektem realizowanych badań był właśnie obszar potrzeb badanej mniejszości LGBTQ+, zarówno tych które dotyczą ich obecnej sytuacji, a także jej konsekwencji pod postacią planów związanych z przyszłym miejscem zamieszkania. Często wskazywane potrzeby wynikają nie tylko z doświadczeń własnych badanych osób, ale także ich szerszej obserwacji uwarunkowań funkcjonowania całej grupy społecznej LGBTQ+ w związku z tym dotyczą zarówno zmian, możliwych do realizacji w najbliższym otoczeniu oraz takich, które dotyczą szeroko pojętej zmiany społecznej. Wiąże się to z faktem, że funkcjonowanie osób z grupy społecznej LGBTQ+ jest mocno osadzone w kontekście społecznym, panujących w społeczeństwie nastrojów, poglądów, społecznej akceptacji bądź nieakceptacji. Wskazywane tu przez respondentów doświadczenia: przemoc, wrogość, wykluczenia czy dyskryminacji stają się źródłem refleksji i formułowanych postulatów dotyczących ich sytuacji.

Pierwszym analizowanym obszarem potrzeb odnoszących się do funkcjonowania osób LGBTQ+ były kwestie, których zaspokojenie przyczyniłoby się do polepszenia ich dobrostanu jako osób mieszkających w Polsce.

Najpierw własnymi słowami respondenci odpowiadali na pytanie otwarte: „**Jako osoba LGBTQ+ jakich zmian potrzebujesz, żeby żyło ci się lepiej w Polsce?**”

Tabela 9. Potrzeby osób LGBTQ+ dotyczące ich obecnego funkcjonowania, w skali kraju.

Potrzeby osób LGBTQ+	Liczba wskazań
akceptacja i szacunek (rola szkół)	438
równość prawna (zawieranie związków małżeńskich, kwestie związane z dziedziczeniem, informacją medyczną i codziennym równym dostępem do usług)	329
edukacja społeczeństwa (edukacja seksualna w szkołach, edukacja antydyskryminacyjna, kampanie społeczne, kampanie informacyjne)	195
prawo do adopcji	73
zmiana rządu i postaw polityków	68
poczucie bezpieczeństwa	49
znormalizowanie postrzegania osób LGBTQ+	46
ściganie przestępstw i dyskryminacji na tle homofobicznym	45
refundacja tranzykcji	35
brak nagonki	28
brak dyskryminacji	22
opieka psychologiczna	21
ograniczenie wpływów kościoła	21
uproszczenie zmiany danych w dowodach osobistych	15
opieka lekarska	6
zmiana w rodzinach	6
toalety niebinarne	4
hostel interwencyjny	4
zniesienie stref wolnych od LGBT	3
zmiany w grupie LGBT	3
aborcja dla osób z macicami	3
miejsca spotkań dla LGBT	2
parady równości	2
większa reprezentacja w mediach	2

leczenie bezpłodności osób nieheteronormatywnych	1
żadnych	5
nie wiem	10

Najważniejszą i zdecydowanie dominującą potrzebą osób LGBTQ+ jest potrzeba poczucia akceptacji i szacunku (438 osób), która również dostrzegalna jest w wielu pozostałych wypowiedziach jak chociażby znormalizowanie postrzegania osób LGBTQ+ (46 osób), brak dyskryminacji (22 osoby). Związana jest ona również mocno z potrzebą bezpieczeństwa (49 osób), na która może wpływać zdaniem respondentów ściganie przestępstw i dyskryminacji na tle homofobicznym (45 osób), brak nagonki (28 osób), likwidacja stref wolnych od LGBT (3 osoby).

Kolejnym kluczowym obszarem ważnym dla respondentów jest równość prawna (329 osób), która odnosi się do wielu obszarów funkcjonowania ludzi - zawierania związków małżeńskich, kwestii związanych z dziedziczeniem, informacją medyczną i codziennym równym dostępem do usług. W tym obszarze podkreślona także równość związaną z prawem do adopcji (73 osoby) oraz uproszczenie procedury wprowadzania zmian w dowodach osobistych (15 osób).

Respondenci zwrócili także uwagę na aspekt systemu opieki i wsparcia osób LGBTQ+, w tym dostępności opieki psychologicznej (21), profesjonalnej opieki lekarskiej (6), czy też do procedur medycznych, wśród których kluczowa jest dla nich refundacja procesu tranzycji (35 osób). W pojedynczej wypowiedzi zwrócono uwagę na potrzebę leczenia bezpłodności osób nieheteronormatywnych. W tym obszarze respondenci podkreślali, że spotykali się z sytuacjami, kiedy lekarze specjaliści np. ginekolodzy wprost informowali ich o braku własnych kompetencji w zakresie leczenia osób należących do grupy społecznej LGBTQ+.

Zarówno w wypowiedziach dotyczących potrzeby szacunku, akceptacji, bezpieczeństwa, jaki i w pozostałych badania respondenci zwracali uwagę na kluczową potrzebę edukacji społeczeństwa, zarówno poprzez edukację szkolną, jak i poprzez szeroko pojętą edukację antydyskryminacyjną, kampanie społeczne, kampanie informacyjne (195). Wielokrotnie w wypowiedziach podkreślano, że bez rzetelnej, niedyskryminującej edukacji nie ma możliwości zmiany sytuacji osób

LGBTQ+. Znaczące w tej zmianie społecznej są również postawy polityków, stąd wskazywano na potrzebę ich zmiany, ale także na potrzebę zmiany rządu (68 osób) oraz na potrzebę ograniczenia roli kościoła (21 osób).

Pojawiły się także wypowiedzi zawierające wypowiedzi odnoszące się do potrzeb związanych z funkcjonowaniem osób LGBTQ+ w przestrzeni społecznej, w tym potrzeba toalet niebinarnych (4 osoby), miejsca spotkań dla osób LGBTQ (2 osoby), hostelu interwencyjnego (4 osoby). Pojawiły się także pojedyncze głosy odnoszące się do potrzeb zmian w rodzinach (6 osób), prawa do aborcji (3 osoby), potrzeby marszów równości (2 osoby), większej reprezentacji osób LGBTQ w mediach (2 osoby), czy też zmian w samej grupie LGBTQ+ (3 osoby). 5 osób stwierdziło, że nie potrzebuje żadnych zmian, 10, że nie wie jakie są potrzeby osób LGBTQ+.

Następne pytanie badania zawierało listę problemów dotyczących grupy społecznej LGBT+ w skali ogólnokrajowej. Pytanie to celowo umieszczono na następnej stronie, tak aby nie wpływało na swobodne refleksje wyrażone w pytaniu poprzednim.

Respondenci ustosunkowali się tutaj do poszczególnych zagadnień nadając im określoną rangę: „to jest dla mnie bardzo ważne”, „trochę ważne”, „nie potrzebuję tego” lub „nie dotyczy mnie to”. Uzyskane odpowiedzi przedstawiono w tabeli i wykresie poniżej.

Z otrzymanych odpowiedzi można wywnioskować, że potrzeby osób LGBTQ+ co do ich funkcjonowania w Polsce szczególnie mocno koncentrują się wokół takich kategorii jak: mowa nienawiści, dyskryminacja oraz możliwości korzystania z różnych praw.

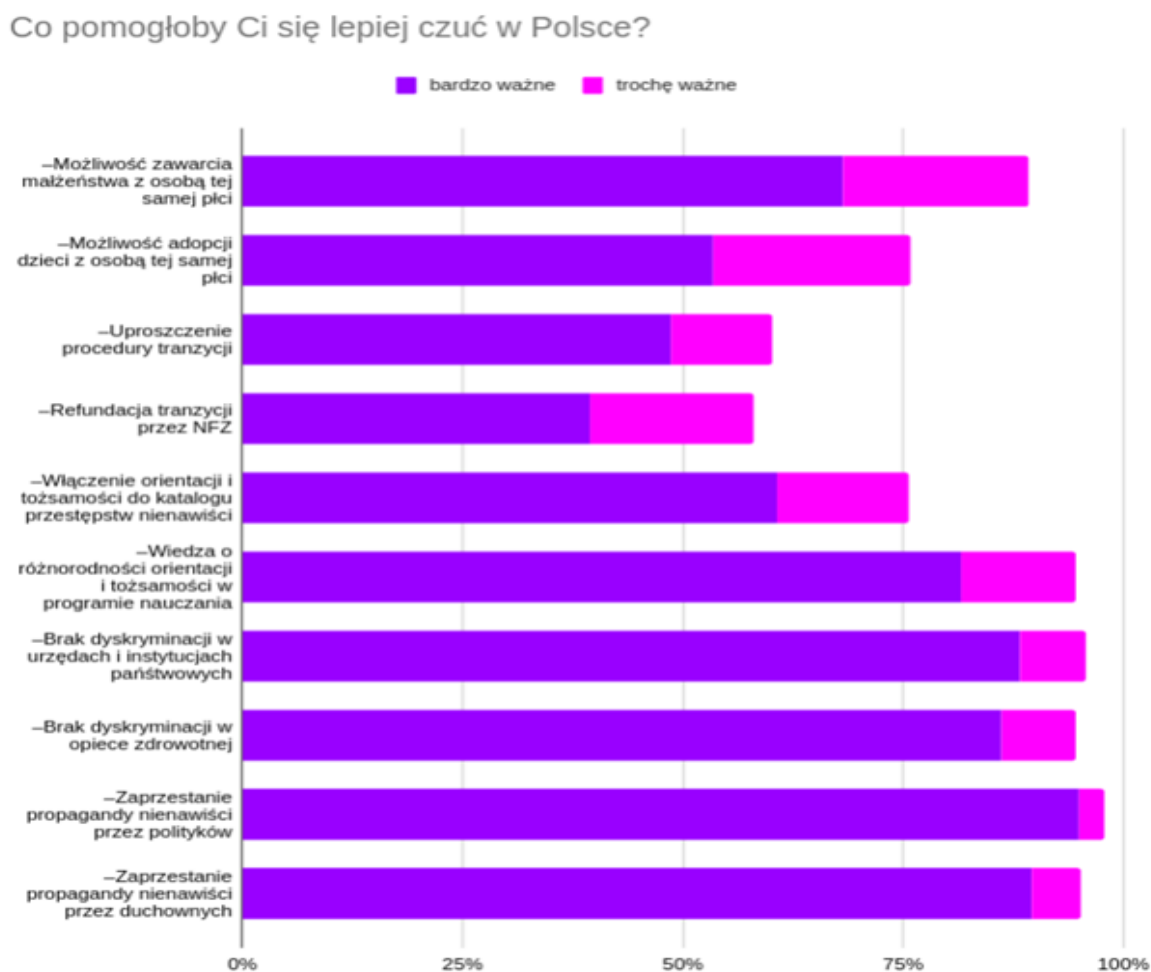
Największa liczba badanych za bardzo dla nich ważne uznała kwestie zaprzestania propagandy nienawiści wobec osób LGBTQ+ przez polityków (95,43%) i duchownych (89,94%). Aż 88,76% respondentów najwyższą wagę przywiązuje do kwestii dyskryminacji doświadczanej w urzędach i instytucjach państwowych, zaś 86,43% w służbie zdrowia. Kolejną bardzo ważną dla 81,66% ankietowanych kwestią okazała się edukacja, czyli włączenie wiedzy o różnorodności orientacji i tożsamości do programów nauczania.

Tabela 10: Potrzeby osób LGBTQ+ co do ich funkcjonowania w Polsce

Odpowiedzi	Tak, to jest dla mnie bardzo ważne		Tak, trochę ważne		Nie potrzebuję tego		Nie dotyczy mnie to		Inna odpowiedź, brak odpowiedzi	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Możliwość zawarcia małżeństwa z osobą tej samej płci	584	68,30 %	182	21,29 %	51	5,96%	35	4,09%	3	0,35%
Możliwość adopcji dzieci z osobą tej samej płci	457	53,64 %	192	22,54 %	113	13,26 %	84	9,86%	6	0,70%
Uproszczenie procedury tranzycji	416	48,88 %	98	11,52 %	35	4,11%	288	33,84 %	14	1,65%
Refundacja tranzycji przez NFZ	337	39,42 %	160	18,71 %	45	5,26%	290	33,92 %	23	2,69%
Włączenie orientacji i tożsamości do katalogu przestępstw nienawiści	521	62,25 %	129	15,41 %	62	7,41%	33	3,94%	92	10,99 %
Włączenie wiedzy o różnorodności orientacji i tożsamości do programu nauczania	699	81,66 %	112	13,08 %	35	4,09%	6	0,70%	4	0,47%
Brak dyskryminacji w urzędach i instytucjach państwowych	758	88,76 %	63	7,38%	11	1,29%	20	2,34%	2	0,23%
Brak dyskryminacji w opiece zdrowotnej	739	86,43 %	72	8,42%	10	1,17%	31	3,63	3	0,35%
Zaprzestanie propagandy nienawiści przez polityków	815	95,43 %	24	2,81%	9	1,05%	5	0,59%	1	0,12%
Zaprzestanie propagandy nienawiści przez duchownych	769	89,94 %	48	5,61%	23	2,69%	15	1,75%	0	0,00%

Możliwość zawarcia małżeństwa z osobą tej samej płci za bardzo ważną uznało 68,33% badanych, zaś możliwość adopcji dzieci z osobą tej samej płci 53,64%. Na lepsze, bezpieczniejsze funkcjonowanie w Polsce, wg respondentów, może również wpłynąć: włączenie orientacji i tożsamości do katalogu przestępstw nienawiści (62,25% - bardzo ważne, 15,41% - trochę ważne), uproszczenie procedury tranzycji (48,88% bardzo ważne, 11,52% - trochę ważne), refundacja tranzycji przez NFZ (39,42% - bardzo ważne, 18,71 % - trochę ważne).

Wykres 10. Co pomogłoby tobie jako osobie LGBT+ lepiej czuć się w Polsce?

Kolejna para pytań analogicznie skonstruowanych dotyczyła ich potrzeb w skali lokalnej – miasta, regionu, w którym żyją.

W pytaniu otwartym na odpowiedź zdecydowała się prawie połowa respondentów (49%), w tym 4,42% potwierdziło, że mają takie same oczekiwania jak w stosunku do sytuacji ogólnopolskiej (tab. 10)

Wypowiedzi pozostałych zestawiono poniżej.

Tabela 11. Odpowiedzi respondentów na pytanie o to co pomogłoby im czuć się lepiej w miejscu gdzie żyją – swobodna wypowiedź

Co pomogłoby Ci się lepiej czuć w miejscu /okolicy w którym żyjesz?	%
Akceptacja, zrozumienie i tolerancja (w tym poczucie bezpieczeństwa)	41,20%
Miejsca do spotkań (bezpieczne, dla wszystkich) np. puby, kluby, przestrzenie na świeżym powietrzu, friendly zone itp.	11,50%
Wydarzenia, spotkania, działania normalizujące osoby LGBTQ+ w społeczeństwie np. marsze równości, symbole LGBTQ+ w miejscach publicznych, kampanie społeczne, panele dyskusyjne itp.)	6,90%
Edukacja społeczna, w tym edukacja szkolna	6,00%
Wsparcie władz rządowych i samorządowych	4,40%
Wsparcie specjalistyczne: grupy wsparcia, hostele interwencyjne, specjaliści, lekarze, psychologowie	4,40%
Zmiana w sytuacji osobistej badanej osoby	1,90%
Równość w prawie i w życiu społecznym	1,50%
Kwestie związane ze zmianami w grupie społecznej LGBTQ+	1,40%
Mieszka mi się dobrze w moim rejonie	8,10%
Nie wiem co można byłoby zmienić	8,30%

Akceptacja, zrozumienie i tolerancja (w tym poczucie bezpieczeństwa) są dla respondentów szczególnie istotne (41,2%). Te wypowiedzi ponownie podkreślają wcześniejsze Ich deklaracje wskazujące, że jednymi z najistotniejszych potrzeby są te, które dotyczą szacunku, godności i poczucia bezpieczeństwa.

Jako katoliczka i jednocześnie osoba LGBT+ marzę o społeczności religijnej/parafii, w której czułabym się bezpiecznie i byłabym akceptowana, bez względu na moją orientację. (kobieta, 16-17 lat)

Chciałbym nie bać się iść ulicą z ukochanym. Chciałbym wiedzieć, że nikt nie odważy się mnie skrzywdzić i/lub zabić. (mężczyzna, 21-25 lat)

Hhhmmmm dobra pomyślałem i chyba braku tych ukradkowych dziwnych spojrzeń. (trans mężczyzna, niebinarny, 16-17 lat)

Nie obawiania się zostania zaatakowanym przez sytuacje typu chodzenie za rękę z moją dziewczyną. (questioning, 18-20 lat)

Aby nikt do mnie nie podchodził i prosił bym się pocałowała ze swoją przyjaciółką, bo mam tęczową torbę, i bez ogólnej seksualizacji. (kobieta, 18-20 lat)

Miejsca do spotkań (bezpieczne, dla wszystkich) np. puby, kluby, przestrzenie na świeżym powietrzu, friendly zone itp. - to kolejny istotny obszar (11,50%), na który wskazują respondenci, jako potencjał zmiany, która pomoże im lepiej żyć w swoim miejscu zamieszkania.

Być może miejsca safe space dla każdego kto chce wyjść na piwo/kawę/ciacho i czuć się w 100% akceptowanym. (kobieta, 21-25 lat)

Więcej miejsc spotkań dla osób LGBT (kawiarnie, puby). Kampanie społeczne pokazujące ludzi LGBTQ jako normalnych obywateli będących częścią lokalnego społeczeństwa. Szkolenia Policji, Straży Miejskiej oraz organów publicznych w kwestii tolerancji i osób LGBTQ. (mężczyzna, 26-29 lat)

Więcej miejsc tj. puby, kluby, grupy spotkań gdzie można spotkać osoby lgbt +. Miejsc gdzie można czuć się swobodnie, przyjaźnie i po prostu dobrze. (kobieta, 26-29 lat)

Wydarzenia, spotkania, działania normalizujące osoby LGBTQ+ w społeczeństwie, np. marsze równości, symbole LGBTQ+ w miejscach publicznych, kampanie społeczne, panele dyskusyjne itp. – to również w wypowiedziach badanych członków grupy społecznej LGBTQ+ szansa na współżycie społeczne w poczuciu wzajemnego szacunku (6,90%). To także możliwość kształtowania wizerunku osób z mniejszości jako równoprawnych obywateli integralnie związanych z miejscem/otoczeniem w którym mieszkają.

Akcji które wspierają LGBT+, ponieważ w moim regionie jest ich bardzo mało a nawet w ogóle ich nie ma. (niebinarna, 16-17 lat)

Dodanie do miasta czegoś związanego z LGBT+. (pomnik, ozdoba, nazwa ulicy/ronda itp) (kobieta, 18-20 lat)

Nienarzucających się inicjatyw promujących akceptację. (mężczyzna, 21-25 lat)

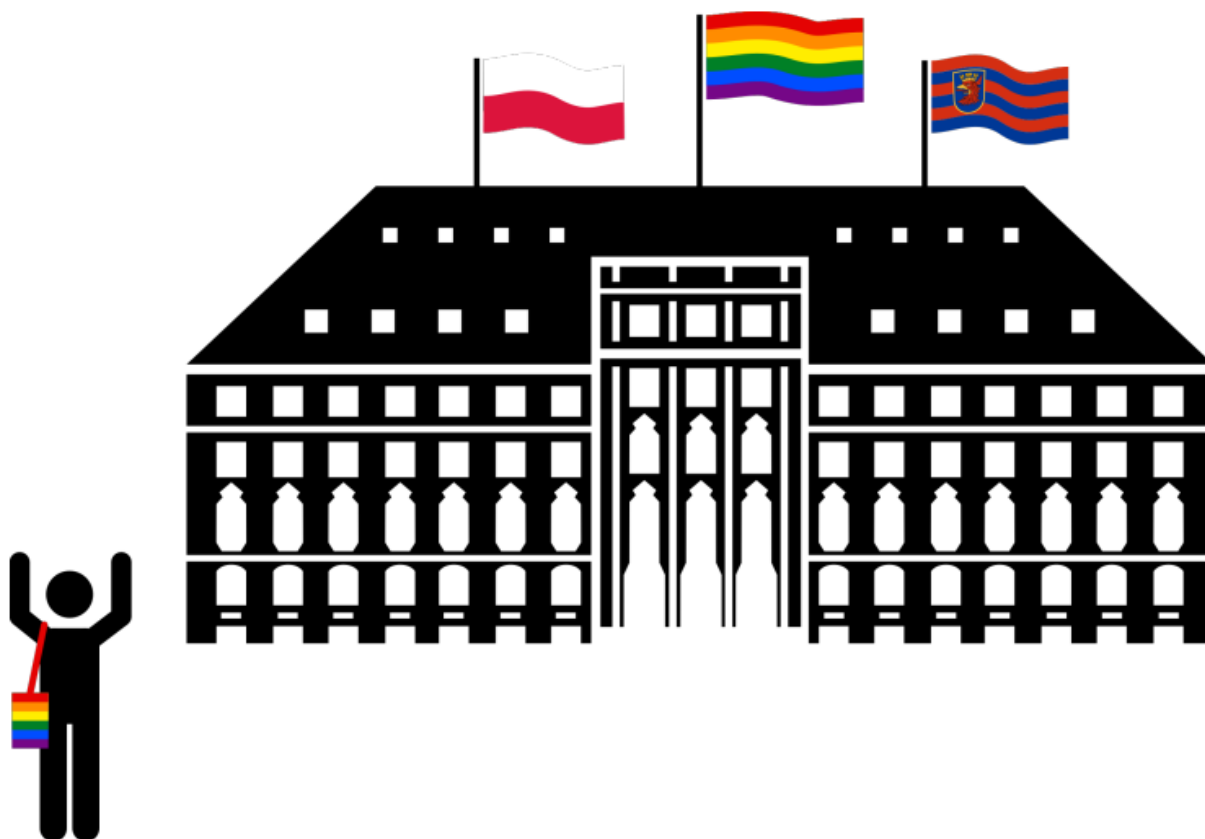
Ogólnoregionalne kampanie społeczne żeby wszędzie osobom LGBT żyło się lepiej, nie tylko w dużych miastach. Więcej marszów równości w małych miastach. Organizowanie publicznych debat w miejscach publicznych o problematyce osób LGBTQ. (mężczyzna, 21-25 lat)

Więcej inicjatyw na rzecz ochrony dobrego imienia osób LGBT w lokalnych mediach. Uczestnictwo w audycjach i debatach przykładowo w lokalnym radiu (Radio Szczecin). Stworzenie wolontariatu dla młodych osób LGBT działającego na rzecz miasta. Większa integracja organizacji LGBT we współpracę z lokalnymi markami. (mężczyzna, 21-25 lat)

Wśród pozostałych obszarów badani wymienili także **edukację społeczną, w tym szkolną** (6%) której także rolą jest budowanie społeczeństwa świadomego, tolerancyjnego, które swoje poglądy kształtuje w oparciu o wiedzę.

Przede wszystkim tolerancji i edukacji na ten temat nie tylko dla nastolatków i dzieci, ale i dorosłych. Niektórzy ludzie boją się osób, które nie zwracają uwagi tylko na przeciwną płć. Przez co w szkole jest problem z korzystaniem z szatni lub toalety. Inne osoby boją się, że będziemy je "podglądać". (kobieta, 14-15 lat)

Bardzo ważnym obszarem zmiany, który wyłonił się z odpowiedzi respondentów są kwestie związane ze **wsparciem władz rządowych i samorządowych** (4,9%). Respondenci w swoich wypowiedziach podkreślali ważną rolę zaangażowania władz w sprawy związane z sytuacją mniejszości LGBTQ+, ale także z podkreślaniem w ich działaniu i wypowiedziach wartości tolerancji i akceptacji we współczesnym świecie. W wypowiedziach badanych osób pojawiły się także refleksje związane z ogromną wartością wszystkich wyrazów solidarności z osobami LGBTQ+: obejmowanie patronatów nad wydarzeniami, udział w marszach równości, pojawianie się symboli „tęczowych” w otoczeniu społecznym.

W tym obszarze respondenci podkreślali, że najbardziej potrzebują:

Poczucia wsparcia przez organy samorządowe. (kobieta, 18-20 lat)

Większej akceptacji społecznej, bardziej odważnych kroków wśród władz – np. patronat nad marszem równości, tęczowe flagi w dni widoczności itp. kampanie informacyjne dot. sytuacji osób LGBT w Polsce i w Szczecinie. (mężczyzna 18-20 lat)

Otwarty samorząd, wspierający w emancypacji i aktywności obywatelskiej, samorządowe polityki równościowe. (cis mężczyzna, 21-25 lat)

Szacunku do mniejszości ze strony samorządu, wspieranie akcji takich jak Parady Równości. (mężczyzna, 16-17 lat)

Mnie dzień mogą poprawić nawet takie proste rzeczy jak plakat o tym że to jest ok że jestem jakie jestem, że nikomu nic nie jestem winne. Albo lista LGBTQ+ friendly kawiarni/knajpek. (nonbinarny, 16-17 lat)

Szczerze, to chciałabym widzieć więcej wywieszonych tęczowych flag. Gdy idę miastem i widzę choćby tęczową torbę, czuje się lepiej i bezpieczniej; wiem, że tam odnajdę wsparcie, choćby duchowe. (AFAB osoba niebinarna, 18-20 lat)

Wśród innych znaczących obszarów wymagających zmian, które pomogłyby osobom LGBTQ+ czuć się lepiej, wymieniano w badaniu także specjalistyczne wsparcie (4,4%) poprzez:

- specjalistyczną opiekę lekarską, psychologiczną, psychiatryczną przygotowaną do wsparcia pacjentów LGBTQ+ oraz taką, która jest dostępna w rejonie zamieszkania badanych osób,
- grupy wsparcia – zarówno dla osób będących w procesie identyfikacji płciowej, jak i dla tych, które są świadomymi swojej seksualności lub są już w procesie tranzycji, ale także dla ich rodzin i bliskich, którzy także często wymagają wzmocnienia w akceptacji swoich mniejszościowych krewnych i bliskich,
- hostele interwencyjne dla osób w kryzysie bezdomności, ze środowisk przemocowych.

Ponadto część osób wskazywała na potrzebę poradzenia sobie z własnymi problemami (1,9%) - konfliktami w rodzinie, z rówieśnikami, brakiem akceptacji najbliższych, brakiem mieszkania, osamotnieniem, na potrzebę równości wobec

prawa i w życiu społecznym (1,5%) oraz na potrzeby związane ze sposobem funkcjonowania samej grupy społecznej LGBTQ+ (1,4%) - zbyt duża roszczeniowość, zbyt mały zasięg działań grup LGBTQ+, wewnętrzne problemy z akceptacją niektórych z podejmowanych działań.

Warto także podkreślić wypowiedzi wskazujących na pozytywną ocenę miejsca zamieszkania respondentów (8,1%), a także ich otoczenia. W tych wypowiedziach pojawiły się też takie, które wprost podkreślały różnice pomiędzy Pomorzem Zachodnim, a pozostałą częścią Polski lub wyróżniały poszczególne miasta województwa, jako przyjazne do życia.

Szczecin jest w miarę tolerancyjnym miastem, ale chcę by wszyscy byli równi, nie tylko w Szczecinie i okolicach. (kobieta, 16-17 lat)

Żyje mi się dobrze w regionie ,po prostu życie w Polsce jest niebezpieczne gdy jest się LGBT+ i to nie jest kwestia miasta, bo są miasta bardziej tolerancyjne i mniej, ale w każdym znajdzie się ktoś kto może zacząć źle reagować. (kobieta, 21-25 lat)

Kocham Szczecin i Pomorze Zachodnie i doceniam to, że marszałek wraz z prezydentem zaczęli dostrzegać istnienie osób LGBT+ i zaczynają pochylać się nad naszymi problemami. (mężczyzna, 30-36 lat)

Uważam, że moje miasto jest przyjazne osobom LGBT+ .(kobieta, 18-20 lat)

W regionie Szczecina na prawdę nie żyje się tak źle w porównaniu z innymi regionami Polski. (transdżopak, androgynous, 21-25 lat)

Więszego wsparcia od lokalnych władz. Szczecin może być jednym z najbardziej tolerancyjnych miast w Polsce. Warto o to powalczyć . (mężczyzna, 26-29 lat)

Generalnie jest git raczej. (kobieta, 18-20 lat)

Wymienione rozwiązania określone jako obszary zmiany społecznej stanowią odpowiedź na konkretne potrzeby osób LGBTQ+. Niewątpliwie traktować je należy jako kwestie mogące, w opinii samych zainteresowanych, poprawić wielowymiarowo ich codzienne funkcjonowanie w miejscu zamieszkania. Wymagają one jednak szerszego oglądu, refleksji, ale i określonych działań.

Podobnie jak w pytaniu o potrzeby skali ogólnopolskiej, po swobodnym wyrażeniu własnych refleksji ankietowani przechodzili na następną stronę, gdzie ustosunkowali się do konkretnych propozycji rozwiązań w społeczności lokalnej, które pomogły zmienić sytuację osób LGBTQ+ na lepszą niż ta obecna. W tabeli

poniżej przedstawiono zestawienie odpowiedzi respondentów, którzy przypisali im dwie wartości: „jest to dla mnie bardzo ważne” oraz „trochę ważne”.

Tabela 12. Odpowiedzi respondentów na pytanie o to co pomogłoby im czuć się lepiej w miejscu gdzie żyją

Co pomogłoby Ci się lepiej czuć w miejscu /okolicy w którym żyjesz?	jest to dla mnie bardzo ważne	trochę ważne
Przeszkolenie nauczycieli, jak wspierać młodzież LGBTQ+	84%	10%
Możliwość skorzystania z bezpłatnej pomocy psychologa / innego specjalisty	76%	16%
Lista lekarzy przyjaznych LGBTQ+	67%	21%
Lista pracodawców przyjaznych LGBTQ+	66%	21%
Symboliczne wsparcie lokalnych władz (wywieszenie tęczącej flagi, patronaty dla wydarzeń)	62%	26%
Marsz Równości	59%	24%
Hostel interwencyjny gdzie można by się schronić w razie utraty dachu nad głową	57%	22%
Możliwość uczestnictwa w grupie wsparcia	55%	28%
Spotkania na tematy LGBT dla szerszego grona odbiorców	55%	32%
Bezpłatna pomoc prawna	55%	28%
Imprezy kulturalne dedykowane LGBTQ+ (filmy, koncerty, przedstawienia...)	51%	26%
Grupa wsparcia dla rodziców	46%	32%
Lokale dla osób LGBT+ (kawiarnia, pub, dance club)	45%	33%
Pomoc finansowa w procesie tranzycji	41%	17%
Miejsce w którym spotykałyby się osoby LGBTQ+ (świetlica, klub młodzieżowy, dom kultury)	36%	35%

Wśród najważniejszych (ponad 60% wskazań) dla respondentów rozwiązań oraz działań mogących poprawić sytuację osób LGBTQ+ w regionie wskazano: przeszkolenie nauczycieli, jak wspierać młodzież LGBTQ+ (jest to bardzo ważna kwestia dla aż 84% ankietowanych), możliwość skorzystania z bezpłatnej pomocy psychologa lub innego specjalisty (76%), stworzenie listy lekarzy przyjaznych LGBTQ+ (67%), stworzenie list pracodawców przyjaznych LGBTQ+ (66%) oraz symboliczne wsparcie lokalnych władz, np. wywieszenie tęczącej flagi, patronaty dla wydarzeń (62%).

W drugiej grupie znalazły się kwestie uznane za bardzo ważne przez 50-60% respondentów. Są to: Marsz Równości (59%), hostel interwencyjny dla osób w sytuacji bezdomności (57%), bezpłatna pomoc prawna (55%), spotkania edukacyjne na tematy związane z LGBT dla szerszego grona odbiorców (55%), grupy wsparcia (55%), imprezy kulturalne dedykowane LGBTQ+ (51%).

Ostatnia grupa odpowiedzi obejmuje kwestie bardzo ważne dla mniej niż połowy ankieterów. Jednakże należy zwrócić uwagę, że opcja wskazywana najrzadziej, czyli potrzeba istnienia miejsca, w którym spotykałyby się osoby LGBTQ+, uzyskała aż 36% wskazań. Pozostałe to: grupa wsparcia dla rodziców (46%), lokale dla osób LGBTQ+ (45%) oraz pomoc finansowa w procesie tranżycji (41%).

GDZIE CHCESZ MIESZKAĆ W PRZYSZŁOŚCI?

Uzupełniając pytanie o potrzeby osób LGBTQ+ zapytano je także o ich podejście do kwestii związanych z miejscem zamieszkania w przyszłości.

W swoich wypowiedziach respondenci wielokrotnie podkreślali, że chcieliby mieszkać w miejscu dla nich bezpiecznym i takim, które stwarza im szansę na realizowanie się zawodowo i rodzinnie. 336 osób zadeklarowało, że chciałoby zamieszkać w Polsce w dużych miastach, w tym w Szczecinie (137 osób), w Poznaniu (57 osób), w Warszawie (34 osoby). Wśród tych odpowiedzi znalazły się też takie, które podkreślały, że dobrze badanych osobom mieszka się zarówno w

Szczecinie, jak i w poszczególnych miastach województwa - tam gdzie mają poczucie bycie akceptowanymi.

Tabela 13. Odpowiedzi respondentów na pytanie o to gdzie chcieliby mieszkać w przyszłości.

Gdzie chciał(a)byś mieszkać w przyszłości?	N
W Polsce, w tym	336
<ul style="list-style-type: none"> • Szczecin • Poznań • Warszawa 	137 57 34
Poza Polską - bez wskazania miejsca	236
<ul style="list-style-type: none"> • w Europie (poza Polską) • poza Europą (Japonia, Korea Pd, Kanada itp.) • kraje skandynawskie (Norwegia, Finlandia, Szwecja, Dania) • Wielka Brytania (Anglia, Szkocja, Walia) • Stany Zjednoczone 	151 75 70 45 36
Inne opisy	
<ul style="list-style-type: none"> • w dużym mieście • w konkretnym krajobrazie geograficznym (góry, morze, obrzeża miasta itp.) • tam gdzie są dobrzy ludzie, tolerancyjni • jak najdalej od rodziny • jeszcze nie wiem • tu gdzie teraz mieszka / tu gdzie studiuje 	29 28 15 9 19 57

Poza Polską (bez wskazania konkretnego miejsca) chcieliby zamieszkać 236 osób, 151 osób w Europie, 75 osób poza Europą (Japonia, Korea Pd, Kanada itp.), 70 osób w krajach skandynawskich, 45 osób w Wielkiej Brytanii, 36 osób w Stanach Zjednoczonych.

Wśród wypowiedzi osób badanych pojawiły się także odpowiedzi nie wskazujące miejsca zamieszkania w odniesieniu do przestrzeni geograficznej, a do jej cech charakterystycznych. 29 osób stwierdziło, że chcieliby mieszkać w dużym mieście, 28 w konkretnym krajobrazie geograficznym (góry, morza, obrzeża miasta), 15 osób – tam gdzie są dobrzy ludzie, 9 osób jak najdalej od rodziny. 19 osób

zadeklarowało, że jeszcze nie wie gdzie chciałoby mieszkać, 57 – tu gdzie teraz mieszka lub tu gdzie teraz studiuje.

Chciałabym mieszkać w Polsce, ale jeżeli życie osób LGBTQ+ w tym kraju będzie tak dalej wyglądać to wyjadę za granicę. (Jestem kobietą ale czasem czuje się bardziej męsko, 14-15 lat)

Gdzieś gdzie ludzie są bardzo tolerancyjni, czyli nie w Polsce. (kobieta, 16-17 lat)

Jeśli sytuacja prawna wobec osób LGBT znacznie by się zmieniła, preferowałabym pozostać w Polsce. (kobieta, mniej niż 14)

Nie zależy mi na konkretnym miejscu, chcę tylko żebym czuło się tam bezpiecznie i miało blisko do osób przyjacielskich. (genderqueer / niebinarna, 21-25 lat)

Podsumowaniem zrealizowanego badania ankietowego było ostatnie z pytań, w którym poproszono respondentów o własne wypowiedzi uzupełniające całość przeprowadzonego badania. Wśród odpowiedzi znalazły się takie, które wyrażały lęk o przyszłość własną respondentów (13 osób), ale i takie w których podkreślono zadowolenie ze swojej sytuacji życiowej (13 osób). Pojawiły się też takie, które opisywały kryzysową sytuację osoby piszącej (9 osób), nadzieję na lepszą przyszłość (8 osób), ale i brak zrozumienia dla obecnej sytuacji osób LGBTQ+.

Dominowały jednak wypowiedzi podkreślające wartość zrealizowanego badania i wdzięczność za ich przygotowanie oraz uznanie (26 osób) i podkreślenie wagi dotychczasowej pracy osób zaangażowanych w poprawę sytuacji tej grupy społecznej (23 osoby), w tym dla Stowarzyszenia Lambda Szczecin.

Dziękuję, że robicie taką ankietę, bo choć może to dziwnie zabrzmieć, ale nawet takie małe gesty pokazują, że jest choć jedna osoba, która będzie nas wspierać. Miłego dnia :). (demigirl, 16-17 lat)

Miło że ktoś zrobił taką ankietę, mam nadzieję że coś ona zdiąta :). (kobieta 16-17 lat)

Mój coming out zaczął się w zasadzie od bezpłatnej porady psychologicznej dzięki życzliwości Lambdy Szczecin. Dziękuję (mężczyzna, 21- 25 lat)

dziękuję że chcecie nam pomóc:). (demiboy, 18-20 lat)

VI. DANE Z WYWIADÓW JAKOŚCIOWYCH

Ostatnią część niniejszego raportu stanowią analizy wywiadów jakościowych przeprowadzonych z przedstawicielami grupy społecznej LGBTQ+ z obszaru Województwa Zachodniopomorskiego. Stanowią one uzupełnienie i pogłębienie przedstawionych wcześniej danych ilościowych, co niewątpliwie urealnia sytuację osób nieheteronormatywnych, będących niemal nieustannie narażonych na doświadczenia różnych form przemocy i nieakceptacji. Przedstawione tu analizy podzielono na pięć części: proces identyfikacji, coming out, doświadczenie przemocy, strategie radzenia sobie oraz potrzeby i perspektywy. Wszystkie one zostały wzbogacone fragmentami wywiadów, które stanowią wierne (dostowne) odwzorowanie wypowiedzi rozmówców.

PROCES IDENTYFIKACJI

Proces identyfikacji związanej z odczuwaniem własnej tożsamości płciowej oraz orientacji jest procesem bardzo indywidualnym, co potwierdzili rozmówcy podczas prowadzonych wywiadów. Dla wielu z nich proces ten trwał też określony, długi (w ich opinii) okres, choć zdecydowana większość rozmówców twierdzi, że *od małego* lub *od zawsze* czuli się inni, mieli poczucie że różnią się od swoich rówieśników. Niektórzy zwrócili uwagę na stopniowość odkrywania swojej seksualności oraz na kolejne wewnętrzne zmiany wyobrażeń na jej temat, które doprowadzały do momentu pełnego zrozumienia własnej seksualności.

Od dziecka, ale moja mama to trochę tłamsiła, albo racjonalizowała trochę tak... (...) a już w 5-6 klasie podstawówki czułam, że coś się dzieje, że jest inaczej, dziwnie, że inaczej patrzę na koleżanki, ale to nie było jeszcze seksualne, ani trochę, raczej niewinne. (W1)

To w sumie gdzieś tam od zawsze się to wiedziało, uświadomiłem to sobie jak byłem już w późniejszej podstawówce, w 5-6 klasie. (W4)

To, że czułam pociąg do kobiet, było ze mną od zawsze, natomiast zostałam wsadzona w ramy, kwestia wychowania, pochodzę z rodziny katolickiej, gdzie rola kobiet sprowadzała się do jednego. (W5/1)

W sumie od urodzenia czułem, że moja płeć, którą się czuje, nie jest ani trochę zgodna z tą, która została mi nadana przy urodzeniu. (W7)

Bardzo długo to dusiłem w sobie i bardziej przekonywałem siebie że jestem lesbijką z kompulsywną heteroseksualnością. I tak na zmianę myślałem że jestem bi albo lesbijką. (W8)

Badani w swoich wypowiedziach zwrócili uwagę na pojawianie się różnych etapów i obszarów procesu ich identyfikacji. U osób transpłciowych często występował w tym procesie etap opozycyjnych działań względem swojej płci anatomicznej. Te obszary podzielono na następujące kategorie, które zestawione poniżej: identyfikacja wizualna, aktywność społeczna, trudności funkcjonalne, autoidentyfikacja.

Schemat 1. Obszary procesu identyfikacji tożsamości i orientacji osób badanych (wywiady)

Identyfikacja wizualna

- noszenie ubrań przynależnych kulturowo do płci genitalnie przeciwnej (protesty przeciw ubraniom zakupionym/proponowanym przez rodziców, podbieranie ubrań rodzeństwu, rodzicom, kupowanie binderów, samodzielne kupowanie ubrań przynależnych kulturowo płci przeciwnej)
- noszenie ubrań w celu obronnym (strój z elementami agresywnymi - kolczatki, skórzane ciemne stroje, glany itp.)
- zmiana fryzur (obcinanie, golenie włosów)

Aktywności społeczna

- zabawy przynależne kulturowo do płci przeciwnej
- niechęć do zabawek kulturowo przynależnych do płci genitalnej
- wcielanie się w zabawach w rolę płci przeciwnej, przebieranie na bale w postaci o płci przeciwnej
- wchodzenie w relacje z rówieśnicze rozwojowo przynależne do płci przeciwnej, np. zabawy tylko z dziewczynkami, gdy rówieśnicy tworzą typowo chłopięce grupy zabawowe

Trudności funkcjonalne

- problemy z korzystaniem z toalety dla osób płci genitalnej
- problemy z przebieraniem się w szatniach przynależnych do płci genitalnej (lekcji w-f)
- niechęć do ćwiczenia podczas lekcji z osobami tej samej płci genitalnej
- potrzeba używania innego imienia, niż imię związane z płcią genitalnej

Autoidentyfikacja

- odkrywanie zainteresowania płcią własną, inaczej niż rówieśnicy
- brak rozumienia swojej sytuacji - kryzysy, myśli samobójcze
- poszukiwanie informacji w sieci, tworzenie fałszywych tożsamości w sieci zgodnych z poczuciem własnej płci, oglądanie filmów porno
- poczucie braku przynależności do grup heteronormatywnych
- pierwsze próby kontaktów hetero i nieheteronormatywnych - poczucie odkrywania własnej seksualności
- brak utożsamiania się z własnym imieniem
- brak akceptacji zmian swojego ciała - ukrywanie tych zmian np. kupowanie binderów, nieakceptowanie miesiączki, zmian głosu)
- poszukiwanie pomocy - wizyty u seksuologa, psychiatry, psychologa

Dla osób badanych ważne są z perspektywy czasu zarówno te obszary, które wynikały z braku świadomości swojej tożsamości/orientacji, często określane jako brak poczucia przynależności lub brak wewnętrznej zgodności z heteronormatywnymi rówieśnikami, jak i te które wynikały ze świadomej drogi jej poszukiwania. Należy też zwrócić uwagę na odmienności procesu identyfikacji osób trans, a osób które mają poczucie zgodności z płcią genitalną, a nieheteronormatywną orientację.

Dla osób transpłciowych trudnym doświadczeniem były oczekiwania społeczne, szczególnie rodzinne związane z zachowaniami zgodnymi z ich płcią genitalną np. zabawy z rówieśnikami, dobór zabawek, czy też ubioru.

W przedszkolu w czasie balów przebierańców raz byłem Zorro, a miałam jeszcze długie włosy. Przebierałam się tylko w męskie postaci. Bawiłam się samochodzikami albo zbierałam kolorowe kauczuki. Nie bawiłam się lalkami nigdy. Jak zbierałam karteczki też tylko z bajek dla chłopców albo takie neutralne płciowo, zakochany kundel albo inny badziew, ze zwierzątkami, nie księżniczki. (W1)

Czasami w bajkach jak były księżniczki i księżęta to ja chciałam być tym księciem dla kogoś niż tą księżniczką ratowaną, więc tak to się u mnie pojawiło, już przy bajkach mówiłam mamie, nie ja nie chcę słuchać, ja chcę być bohaterem a nie tą ratowaną <księżniczką>. No a mama to tak splotaszczała, że to pewnie kwestia wyrośnięcia, że się naczytałam, nastuchałam gdzieś tam pewnie, też przez to, że wychowywałam się głównie wśród chłopców, bo mam starszego brata i zawsze gdzieś tam było tłoczno u nas, bo był dość społeczny, więc tak nasiąknęłam tym towarzystwem i czułam się lepiej wśród chłopaków. (W3)

No na pewno jako dziecko też miałem takie skłonności do zachowań po prostu typowych u młodego chłopaka, prawda. Jakieś ubieranie się, jakieś ciuchy po bracie. No wiadomo, nawet w jakiś takich zabawach, jak się bawilo z dziewczynami w podstawówce, to było wiadomo, że ja jestem chłopak, jakieś

zabawy, nie wiem, w dom albo w coś innego, przyjmowało się taką bardziej męską rolę. (W6, 2)

Kolejnym ważnym aspektem były problemy związane z własnym ciałem, jego dojrzewaniem i zmianami. Wiązały się one z potrzebą zatrzymania lub ukrycia zmian, które identyfikowały wizualnie osoby z płcią przez nie nieakceptowaną. Osoby podejmowały także próby ukrycia swojej płci genitalnej - nosiły bindery, ubrania pomagające ukryć płeć, zmieniały fryzury, dopierały odpowiedni makijaż lub dobierały elementy ubioru właściwe dla odczuwanej płci.

Ciało przestało być takie ... do tego momentu byłem szczupła, nic mi nie odstawało, miałam takie bezpłciowe to ciało i było mi dobrze, jakby nie różniło się niczym od ciał chłopców, nie licząc tego penisa. Łatwiej mi było też w relacjach z chłopcami kiedy to ciało się nie zmieniało, a później chłopcy zaczęli dojrzewać i mnie odtrącać. (W1)

Elementem tożsamości jest także imię - dla wielu osób transpłciowych zmiana imienia, ale też i zmiana form osobowych wypowiedzi stała się bardzo ważnym krokiem w procesie identyfikacji. Także przyjęcie przez najbliższe otoczenie - rodzinę, rówieśników, szkoły próby o przyjęcie tej zmiany stało się ważnym aspektem poczucia akceptacji i bezpieczeństwa.

To już było wcześniej - szkoła podstawowa. Zaczęło się zmieniać ubiór, mówić żeńskimi zaimkami np. w szkole itd. Kończyło się to źle oczywiście. (W6/2)

Osoby badane wskazywały także na problemy dotyczące funkcjonowania w swoim środowisku, związane z codzienną aktywnością - jak chociażby trudności związane z uczestnictwem w lekcjach wychowania fizycznego, korzystania z toalet dla płci przez nich nieakceptowanej, przebieraniem się w szatniach publicznych, czy też wspomniane wcześniej używanie form osobowych i nowego imienia.

Miałam bardzo duży problem z WFem. Przebierałam się nie w szatni a w łazience, miałam z tym problem, źle się czułam z ciałem. (W1)

Osoby które identyfikują się jako osoby nieheteronormatywne w czasie rozmów zwracały uwagę głównie na proces zrozumienia swojej seksualności, dookreślenia się w swojej orientacji i jej autoakceptacji. Oczywiście ten etap procesu identyfikacji jest także wpisany w doświadczenia osób trans, choć w tych przypadkach, jest często pokazywany jako naturalny ciąg wcześniejszych wydarzeń.

Pamiętam że troszeczkę mi zajęło żeby tak zaakceptować samemu w sobie to i jakby też zobaczyć innych ludzi po prostu że oni tak żyją. Bo w mojej głowie był cały czas ten schemat że albo sam, albo z kobietą a chłopaka to można mieć od czasu do czasu. (W2)

Natomiast kiedy ja wyszłam z szafy, kiedy pogodziłam się z tym, że jestem lesbijką, to był ■ rok. Gdyby nie sieć, to pewnie bym umarła z samotności. Sieć globalna mnie uwolniła, byłam w stanie kogoś znaleźć, wyjść do ludzi i stać się człowiekiem, który akceptuje siebie. (W5)

W większości rozmów jako ważny i przelomowy aspekt procesu identyfikacji pojawiała się potrzeba przetłumaczenia własnych kulturowych wyobrażeń na temat „normalności” swojej seksualności i możliwości życia w zgodzie z nią.

Potem kiedy już sobie uświadomiłem że jestem gejem, jaka jest sytuacja mniej więcej w Polsce osób LGBT, gdzieś mniej więcej gdy byłem w gimnazjum, nie pamiętam jak miałem 14-15 lat, no to już było trochę gorzej bo czułem się strasznie wyobcowany. (W4)

Mnie rodzice w żaden sposób nie przygotowywali i nie rozmawialiśmy w ogóle o innych, nieheteronormatywnych relacjach, nie miałam w ogóle styczności z takimi osobami wyoutowanymi i też jakoś nie przywiązywałam do tego uwagi, bo myślałam, że „gdzie tam ja, z takiego konserwatywnego domu, przecież wszyscy hetero, to ja też muszę być”. (W3)

Jakoś w 6 klasie podstawówki, na początku gimnazjum, zacząłem szukać takie frazy jak: „czuję się chłopakiem, czy to jest normalne”, również w tej podstawówce, gdzie był to taki moment odkrywania siebie (...)(W7)

Proces identyfikacji dla części rozmówców kończył się poinformowaniem osób ze swojego otoczenia o własnej tożsamości/orientacji, czyli tak zwanym coming outem.

COMING OUT

Wszyscy badani pytani o coming out podkreślali, że była to dla nich trudna decyzja i sam moment jej realizacji; także wspominają go jako ważne, pełne emocji doświadczenie. Część z respondentów przygotowywała się do niego w sposób świadomy, przewidując jego konsekwencje lub przedłużała ten moment w obawie przed nimi. Wśród rozmówców znalazły się też takie osoby, które nie miały wpływu na jego moment i sposób. Niejednokrotnie odbywał się on stopniowo, poprzez przekazywanie kolejnym osobom/grupom wiedzy na swój temat. Najczęściej w

pierwszej kolejności dowiadywali się przyjaciele/osoby najbliższe, potem kolejno rodzice/rodzina. W kilku przypadkach coming out został/jest ograniczony do określonego grona osób i np. nie dotyczy środowiska życia (sąsiadów) lub środowiska zawodowego. Często rozmówcy rozdzielają wyraźnie środowiska w których decydują się, lub nie, na ujawnienie swojej tożsamości/orientacji.

Schemat 2. Środowiska identyfikowane przez rozmówców jako obszary coming outu

I co może dziwne ale mama dowiedziała się na końcu bo wymyśliłem sobie taki wyidealizowany obraz, że mam stałego chłopaka i po prostu przyprowadzam go do domu i mówię „patrz mamo, tutaj taka kwestia”. Ale stało się zupełnie inaczej, po pijaku składałem życzenia noworoczne rzuciłem „a tak w ogóle jestem gejem”. To taka moja historia outowania. (W2)

Powiedziałam mamie mając 13 może 14 lat. Wtedy wyszłam z szafy jako osoba bi, bo to było bezpieczniejsze, społecznie też jest to chyba troszkę lżej traktowane niż „o matko ona jest lesbijką”, dla mojej mamy to też był wstrząs i to wypierała mocno, że to taka moda jest, że to młode, że chcą zwrócić na siebie uwagę. (W3)

Wtedy zaczęłam otwarcie o tym mówić, chociaż najpierw wiadomo, byli przyjaciele, znajomi. Gdzieś tam dopiero później stopniowo rodzina. (W2)

Kilka tygodni, miesiące później, polepszył mi się kontakt z jedną dziewczyną które chodziły ze mną do klasy, do gimnazjum i jak byliśmy już dosyć że tak to nazwę blisko, zaprzyjaźniliśmy się po prostu, to wyoutowałem się jej że jestem gejem, to było przez facebooka. Przyjęła to dobrze, powiedziała że w sumie nawet trochę miała taką nadzieję i była pierwszą osobą która się dowiedziała. (...) Potem też jak byłem w gimnazjum, (...) moja matka odkryła to że jestem gejem. Raz kiedy weszła do mojego pokoju zobaczyła tapetę jaką miałem na komputerze. Tapeta była bardzo niewinna (...) No ale kiedy moja matka to zobaczyła była niepokieszona. (W4)

W pierwszej klasie gimnazjum powiedziałem pierwszy raz komukolwiek o tym, że jestem osobą transpłciową. To był mój przyjaciel, który później też zrobił mi coming out, że jest gejem. (W7)

W odniesieniu do poszczególnych środowisk życia (rodziny, rówieśników, szkoły, miejsca pracy, otoczenia) decyzja o wyoutowaniu się dla rozmówców wiązała się z dużym stresem, ale także z poczuciem utraty bezpieczeństwa, oraz dla kilku osób z perspektywą wyobrażonych konsekwencji/strat. Wpływało to i wpływa często na decyzję o odroczeniu tego momentu lub niekiedy z jego brakiem.

Jeżeli chodzi o szkołę, to dopiero w liceum zaczęłam się bardziej udzielać i szukać przyjaźni, bo wcześniej unikałam kontaktów z rówieśnikami. Bałam się, że ktoś mnie odrzuci za to kim jestem i jak się ze sobą czuję, że mnie nie rozumieją. Stworzyłam wokół siebie mur, bo jak ktoś nie będzie przy mnie, to nie może mnie zranić. Taką przepaść między rówieśnikami stworzyłam. (W3)

W wieku 16 lat bardziej się zainteresowałam tematyką trans - coś tam oglądałam, myślałam o braniu testosteronu. Ale był taki lęk, że stracę po prostu znajomych, których mam, że to jest bez sensu. No i takie bardziej, powiedzenie sobie – ja jestem osobą transpłciową i już nie wracałam do tego tematu – jakoś to szło do przodu. (W6/2)

Ja pracuję w szkole, środowisko, które generowało strach przed ujawnieniem się (...) Ja mam taką pozytywną historię, jeśli chodzi o mój zawód i się z tego bardzo cieszę. A na początku się strasznie bałam. (W4/2)

Rozmówcy wskazywali także na fakt, że dla ich rodzin, przyjaciół, informacja o ich orientacji/tożsamości była trudnym doświadczeniem i nie wszyscy zaakceptowali ten fakt. Dla części badanych osób moment coming outu wiązał się/wiąże z faktycznymi konsekwencjami rodzinnymi, przyjacielskimi, także z takimi, które były/są przemocowe. Rozmówcy wśród strat wskazywali także utratę przyjaciół, zerwanie kontaktów z rodziną, czy straty zawodowe/finansowe.

Zaczęły się pytania, w końcu to był jakiś taki dzień że następnego dnia było wolne, chyba piątek albo sobota wieczór około godziny 22, gdzie ona się znowu spytała i ja jej tym razem odpowiedziałem „tak, jestem gejem”. Wpadła w histerię i płacz. No w straszną histerię wpadła. To bodajże drugi lub trzeci raz musiałem ją uspokajać. Ja ją. No podczas tamtego napadu hysterii krzyczała rzeczy w stylu „co sobie sąsiedzi pomyślą, co sobie ludzie pomyślą, co jej koleżanki pomyślą. (W4)

Zareagowała (mama) dużą agresją, był moment, że zaczęła używać wobec mnie przemocy fizycznej – psychiczna była na co dzień, od wielu lat. Zaczęła mówić, że to nie jest normalne, bo całe życie byłem dziewczynką, nosiłem spódniczki, sukienki i nagle taka odmiana. (W7)

Z poprzednim szefem się nie dogadywałam, bo był homofobiczny. (W3)

No wiadomo, jak chcę po prostu dalej awansować, to muszę to schować. (W6/2)

Część z rozmówców uważa, że decyzja o coming outcie w określonych środowiskach życia była/jest dobrą decyzją, która zapewnia(ła) im sieć wsparcia i buduje poczucie wspólnotowości. Wśród osób akceptujących i wspierających znaleźli się zarówno członkowie rodzin: rodzice, babcie, rodzeństwo, jak i przyjaciele, znajomi, osoby z otoczenia. Część z nich potrzebowała określonego czasu, aby poradzić sobie z otrzymanymi informacjami – niekiedy w tym okresie budowania akceptacji dochodziło do trudnych konfrontacji, które jednak wpływały na kształtowanie się postaw akceptujących.

No ale okazało się, że to nie jest to, że jestem bardzo nieszczęśliwa, no i wyszłam z szafy, rozwiodłam się, znalazłam partnerkę, którą bardzo kocham i jest spełnieniem i sensem mojego życia. (W4/1)

Pamiętam nefajne słowa mojej mamy i mojej siostry, ale to były wiecie, ciemność panowała wtedy w głowach, w mojej była, a co dopiero w mojej mamy czy mojej siostry. Ale wychowane, odchowane, teraz same się kłócą na zewnątrz. Moja matka po prostu wykłóca się o naszą sprawę, jak gdzieś tam dyskusja jest nie po jej myśli, więc spoko. Opuuszczam, daruję poprzednie błędy. Okres błędów i wyparcia. (W4/2)

Twoja fantastyczna babcia która wydaje się być osobą dosyć konserwatywną, uczestnik życia kościelnego i tak dalej, co do mojej osoby przeciwnie, jak trzeba to i potrafi powiedzieć coś wrednego, jak się źle ktoś do mnie odnosi. (W6/2)

I do dzisiaj mówi (babcia) że ja się wdałam w babcię, że cieszy się, że ja przynajmniej mogę żyć tym, co ona chciała mieć. (W3)

We wszystkich wywiadach rozmówcy podkreślali ogromne napięcie, które towarzyszyło im podczas procesu lub momentu coming outu, oraz zwracali uwagę na znaczenie pierwszego doświadczenia „wychodzenia z szafy”, które albo zahamowało ich dalsze decyzje i spowodowało wycofanie się z dalszego procesu na określony czas, lub wzmocniło ich przekonanie o słuszności dalszego mówienia o swojej seksualności.

DOŚWIADCZANIE PRZEMOCY

Doświadczenie przemocy, jak obrazują dane uzyskane w badaniu jakościowym, wpisane w życie osób LGBTQ+, stało się dla potrzeb niniejszego raportu kluczem doboru rozmówców wywiadów, co zaznaczono w opisie metodologii badań. Przy opisie doświadczeń przemocowych badanych osób zrezygnowano z często stosowanego klucza rodzajów przemocy, przyjęto natomiast jako główną formę kategoryzacji status relacyjny osób będących sprawcami przemocy wobec rozmówców. Takie ujęcie problematyki przemocy pokazuje osoby LGBTQ+ w szerszym kontekście ich funkcjonowania codziennego. Obrazuje także emocjonalną bliskość/oddalenie sprawców doświadczeń przemocowych, co ma wpływ na ważność ich akceptacji lub jej braku, poczucie stabilności i bezpieczeństwa życiowego.

Wśród rozmówców większość wskazywała na ogromne znaczenie ich tożsamości i orientacji seksualnej w kształtowaniu się relacji rodzinnych. Część z nich stwierdziła, że niezaspokajanie oczekiwań rodziców względem ich funkcjonowania zgodnego z płcią genitalną wpływało na długotrwałe trudności w relacjach, a moment coming outu łączył się z ich pogorszeniem. Wśród rozmówców były osoby, które zaznaczyły, że moment coming outu przed rodziną wzbudził lub wzmocnił agresję kierowaną w ich kierunku, także fizyczną. Doświadczenie przemocy ze strony przyjaciół pojawiło się tylko w jednej wypowiedzi i dotyczyło przemocy emocjonalnej. Najczęściej przemocy (fizycznej, słownej, emocjonalnej) rozmówcy doświadczali w okresie szkolnym ze strony kolegów, ale i nauczycieli. Także dużo wskazań w rozmowach dotyczyło osób obcych, nieznanymi osobom badanym – najczęściej były to osoby przypadkowo spotkane na ulicy lub w innych miejscach publicznych np. pogrzeb, klub, lunapark, przychodnia lekarska. Trudną też kwestią do zaakceptowania przez rozmówców była przemoc doświadczana ze strony

specjalistów, przygotowanych do pracy z osobą w sytuacji trudnej – przeciąganie decyzji w sprawie właściwego leczenia przez seksuologów, ignorowanie sytuacji trudnych przez pedagogów szkolnych, niewłaściwa opieka medyczna, czy też wydawanie decyzji sądowych w oparciu o przekonania dotyczące orientacji stron sprawy. Były to jedne z sytuacji, wskazywanych przez rozmówców - obrazujące strukturalne formy przemocy, której doświadczały.

Schemat 3. Sprawcy przemocy doświadczanej przez osoby LGBTQ+ (wywiady)

Rodzina

• Była taka sytuacja w moim domu, gdzie moja mama uderzyła mnie, więc spakowałem się i uciekłem z mieszkania. To było akurat przez to, że mówiła, że jestem nienormalny i wymyślam sobie transpłciowość, ta sytuacja zaczęła być coraz częstsza, a ja za każdym razem byłem roztrzęsiony, bo przeraża mnie przemoc. (W7)

Przyjaciele

• ale dużo osób mnie wtedy opuszczało, jak się dowiedziało, że aktywnie działam na tle LGBT i moja przyjaciółka, taka najlepsza od dzieciństwa, jak się dowiedziała, że nie jestem hetero, to powiedziała mi w twarz, że to jest obrzydliwe, że to nie jest naturalne, że ona się wstydzi, że kiedykolwiek miała ze mną do czynienia i totalnie zniknęła z mojego życia. Wydaje mi się, że wolałabym dostać w twarz, niż usłyszeć takie słowa, bo mówiłyśmy sobie wszystko. I nie sądziłam, że taki jeden dosłownie wycinek z tego, kim jestem, może zaważyć na tym, żeby skreślić kogoś na całe życie. A ona mnie skreśliła i nie ma powrotu. (W3)

Znajomi

• Zaczęło się niewinnie bo wpadł ten jego kolega w stanie nietrzeźwości i jakieś głupie pytanie „a co ty jesteście gejami” itd. Wtedy jeszcze nie używał wyzwisk i w zasadzie te pytania były coraz bardziej intymne no i powiedzieliśmy wprost że „wyjdz nie mamy ochoty z tobą już rozmawiać” i w tym momencie jak zaczęliśmy być asertywni wobec niego i przestać odpowiadać mu na pytania to wyciągnął do nas łapy i zaczęła się przepychanka taka dosyć ostra. Mój chłopak wyłądownął w szpitalu, ja byłem porządnie obity. (W2)

Środowisko szkolne

• Jeżeli chodzi o szkołę, to nie ujawniałam się (...) Były jakieś naturalne docinki na tle wyglądu, że „ta to sobie lubi z dziewczyną” i tak dalej. Nie mylili się, ale robili to w sposób bardzo wulgarny i agresywny. (W2)

Nieznajomi

• Potem kolega powiedział, że czaiła się jedna osoba gdzieś niedaleko wejścia do klubu (...) Wychodząc ja się zniżyłem, żeby związać sznurówkę, reszta osób była trochę z przodu i wtedy wyłądownałem twarzą na chodniku i nie wiedziałem, co się dzieje. Wtedy mój chłopak z kolegą podbiegli no i zaczęła się przepychanka. Doszło do ostrej bijatyki między nami (...) Wtedy w zasadzie to ja najbardziej ucierpiałem przez to polecenie na chodnik i oczywiście też w międzyczasie padały obraźliwe teksty. (W2)

• Kiedy byłem w liceum, raz zostałem pobita na imprezie. Byli tam znajomi z liceum. Bramkarz był nietolerancyjny. (W1).

Specjaliści

- *Jak określono oficjalnie, ale łamanie procedur podczas rozpraw sugeruje, że... nie sugeruje, tylko udowadnia wręcz, że zbyt wielką wagę przywiązano do orientacji [REDACTED] podczas kilku tych rozpraw. (W5/2)*

Media, język publiczny

- *Jeśli chodzi o kampanię nienawiści która była przed wyborami do parlamentu czy przed kampanią prezydencką, to rzeczywiście te wszystkie słowa gdzieś tam bolały mnie. (W4)*
- *Osobiście dla mnie najgorszym momentem był ten okres 2015/16. Mnóstwo moich znajomych miało bardzo podobne sytuacje gdzie spotykały się na ulicy z atakami i to był taki moment nasilenia się rzeczywiście. Wtedy w ogóle pamiętam zacząłem interesować się statystykami tego co się dzieje, ten cały wzrost tej mowy nienawiści jakby nastąpił bardzo mocny i to dało się odczuć. (W2)*

Jak uwidoczniają to wypowiedzi rozmówców, doświadczenie przemocy, agresji fizycznej, psychicznej bądź słownej okazuje się być elementem biograficznym przedstawicieli grupy społecznej LGBTQ+. Osoby te funkcjonują w permanentnym lęku przed atakiem, odrzuceniem, pogardą. Ból i cierpienie wywołuje w nich nienawiść obecna w mediach i dyskursie publicznym, wyraźnie odczuwana przez nich jako niezgoda na ich istnienie, odmawianie im bycia częścią społeczeństwa, posiadania równych praw oraz przyzwolenie na akty przemocy wobec nich.

STRATEGIE RADZENIA SOBIE

Doświadczenia osób z grupy społecznej LGBTQ+, jak pokazują zarówno badania ilościowe, jak i wywiady, to zwykle trudne sytuacje, przeżycia traumatyczne, nacechowane poczuciem zagrożenia, braku akceptacji ze strony otoczenia oraz elementarnego nawet poczucia bezpieczeństwa. Dlatego w wyniku analizy wywiadów wyłoniono indywidualne strategie radzenia sobie z trudnymi doświadczeniami, swoją sytuacją i problemami w funkcjonowaniu społecznym. Każda z nich stanowiła swoistą próbę stabilizacji swojego życia, nadania mu nowego kształtu, samodzielnego wyznaczenia jego biegu oraz zminimalizowania kosztów i cierpienia będących efektami owych doświadczeń. Te indywidualne strategie przedstawione zostały w tabeli poniżej wraz z opisem oraz fragmentami wywiadów.

Tabela 14. Strategie radzenia sobie osób LGBTQ+ - zestawienie (opracowanie własne)

STRATEGIA	OPIS/	FRAGMENT WYWIADU
<p>Strategia ukrycia/kamuflażu</p>	<p>„Schowanie” – unikanie publicznego eksponowania swojej orientacji/tożsamości. Jest to rodzaj zachowawczości wobec świata i otoczenia, które może okazać się wrogie i niesprzyjające. Lepiej się zatem ukryć i być bezpiecznym.</p> <p>Całkowite odkrycie się/ujawnienie może przynieść szkody zarówno emocjonalne, fizyczne jak materialne/zawodowe.</p>	<p><i>„Musieliśmy być trochę w ukryciu ze sobą, bo moim rodzicom nie pasowało to, że mam chłopaka (...) I tak jest do dzisiaj.” (W7)</i></p>
<p>Strategia dystansu i ostrożności w relacjach z innymi</p>	<p>Jest konsekwencją doświadczeń własnych i innych, odtrącenia, wykluczenia, agresji i przemocy ze strony otoczenia. Wynika z obaw przed kolejnymi negatywnymi reakcjami i rozczarowaniem w relacjach z innymi.</p>	<p><i>„Jeżeli chodzi o szkołę, to dopiero w liceum zaczęłam się bardziej udzielać i szukać przyjaźni, bo wcześniej unikałam kontaktów z rówieśnikami. Bałam się, że ktoś mnie odrzuci za to kim jestem i jak się ze sobą czuję, że mnie nie rozumieją. Stworzyłam wokół siebie mur, bo jak ktoś nie będzie przy mnie, to nie może mnie zranić. Taką przepaść między rówieśnikami stworzyłam.” (W3)</i></p>
<p>Strategia oszusta/udawania</p>	<p>Udawanie przed sobą i światem, że wszystko jest w porządku. Przed coming outem oznacza to ukrywanie własnej tożsamości/orientacji, zaprzeczanie podejrzeniom. Po coming outcie ukrywanie cierpienia</p>	<p><i>„To jest cholernie trudne – uczysz się żyć z tym i udawać że jest normalnie, a normalnie nie jest.” (W2)</i></p>

	wywoływanego brakiem akceptacji.	
Strategia codziennego przetrwania i próba życia w normalności	Polega na wypracowaniu schematu działania, który pozwoli przetrwać pomimo niesprzyjającej atmosfery, wrogości otoczenia. Stworzenie sobie własnej przestrzeni normalności, do której można uciec i w której można odetchnąć: krąg przyjaciół, własne mieszkanie, organizacja.	<i>„Po prostu funkcjonuję, próbuję przetrwać od poniedziałku do piątku. Nie ma tu za bardzo przestrzeni do tego, by się zastanawiać jak mi z tym jest, no bo wiadomo – można by jeszcze trochę podrażnić i się na tym skupić ale na ten moment ta codzienność mnie przygwoździła: Codziennie muszę iść do pracy, jak każdy człowiek, opłacić rachunki, wzięłam niedawno kredyt na mieszkanie, więc dość duże zmiany. Na ten moment funkcjonuję, żeby radzić sobie finansowo, ale mimo wszystko jestem z siebie dumna, że taki kawał już przebrnęłam.” (W3)</i>
Strategia uniku/ucieczki w sytuacjach zapowiadających przemoc oraz unikanie miejsc niebezpiecznych	W wyniku własnych i innych doświadczeń przemocy dochodzi do wypracowania strategii chroniących, polegających na unikaniu miejsc potencjalnie niebezpiecznych oraz wycofywaniu się z sytuacji w momencie, gdy mogą one okazać się niebezpieczne.	<i>„od tamtej pory unikałem publicznie, na ulicy, jakiegokolwiek okazywania, dania po sobie poznać że mogę być innej orientacji . W tamtym momencie to wpłynęło na mnie że zresztą do dzisiaj mój chłopak chce mnie złapać za rękę a ja zaraz zabieram i mówię „nie, przepraszam ale przeżyłem swoje i nie chcę przez to jeszcze raz przechodzić ”. Dla swojego bezpieczeństwa i komfortu unikam takich sytuacji. Bardzo szybko się wycofuję jak widzę że coś przemocowego może się dziać.” (W2)</i>
Strategia odstraszenia	Obrona poprzez groźny odstraszący wygląd, co pozwala na uniknięcie	<i>„Znaczy się tak, do mnie bali się tam podejść. No bo ja tuta w jednej stronie gaz, tutaj</i>

	ataku.	<i>widoczna pałka teleskopowa i jeszcze glany do tego (...) Jeszcze z taką obrozą chodziłem swoją, z takimi kolcami, z kapelusikiem, czarne włosy.”(W6/2)</i>
(Strategia) autodestrukcyjnej ucieczki	<p>Trudno mówić to o typowej strategii, gdyż w tym przypadku nie zawsze mamy do czynienia z w pełni świadomymi decyzjami, raczej z próbami szukania ulgi, ratunku, a niekiedy niezależnymi dolegliwościami, reakcjami czy zaburzeniami.</p> <p>Mowa tu o uciekaniu w alkohol, narkotyki, pojawianiu się myśli samobójczych czy podejmowaniu prób samobójczych. Niejednokrotnie ich konsekwencją był pobyt w szpitalu psychiatrycznym.</p>	<i>„Nikogo nie udało mi się tak poznać właśnie w gimnazjum żeby był mi bliższy. Czuję się strasznie wyobcowany i miałem wtedy też pierwszą próbę samobójczą, właśnie z powodu takiego wyobcowania no i też z powodu orientacji seksualnej, bo przejmowałem się wtedy tym że nie spełniam oczekiwań moich rodziców.” (W4)</i>
Strategia terapii/ pracy terapeutycznej	<p>W procesie odkrywania siebie, konfrontowania własnej orientacji/ tożsamości z reakcjami otoczenia, doświadczeniami przemocy i odrzucenia niezbędne okazywało się wsparcie psychologiczne/ psychiatryczne/ terapeutyczne.</p>	<i>„Przerobiłem to wszystko, zostawiłem te traumatyczne rzeczy za sobą, żyję otwarcie, chcę żyć otwarcie.” (W2)</i>
Strategia „koniec z przejmowaniem się”	<p>Zmiana sposobu myślenia o sobie i swojej sytuacji. Ta strategia pozwoliła na tzw. „wzięcie się w garść” i podejmowanie wyzwań związanych ze swoim funkcjonowaniem w</p>	<i>„i w tamtym momencie stwierdziłem że koniec z przejmowaniem się tym co myślą inni, co myśli moja matka. To jest moje życie i ona nie będzie o mnie</i>

	otwarty sposób.	decydować." (W4)
Strategia ucieczki z domu rodzinnego	Realizowana w sytuacji braku akceptacji orientacji/ tożsamości ze strony członków rodziny. Ucieczka podejmowana jako spontaniczna decyzja zamieszkania poza domem rodzinnym np. u przyjaciół, babci/dziadka, samodzielnie.	<i>„Była druga liceum, nadszedł dzień mojej 18tki i uciekłem z domu. Wcześniej powoli wywoziłem pojedyncze książki czy jakieś rzeczy których aktualnie nie nosiłem i w dniu 18tki spakowałem większość rzeczy i przeniostem się do mojego ówczesnego chłopaka.” (W4)</i>
Strategia “nie mów nikomu”/ „nic się nie stało”	Stosowana w sytuacjach, gdy osoba LGBTQ+ stawiała się ofiarą przemocy. Umożliwiła uniknąć poczucia wstydu i upokorzenia.	<i>„Nic z tym nie zrobiłam. Nikomu nie powiedziałam, nie zgłosiłam. Nic nie zrobiłam (...) przyznanie się do tego, że do tego doszło w jakiegokolwiek formie, było zbyt upokarzające. Łatwiej było mi kłamać że nie było po prostu niczego.” (W1)</i>
Strategia – wsparcie rodziny	Wspierające, akceptujące i rozumiejące środowisko rodzinne, mimo że bywało rzadkością, stanowiło ważny punkt odniesienia oraz siły do radzenia sobie w sytuacjach trudnych i kryzysowych.	<i>„Moja matka po prostu wytkóca się o naszą sprawę, jak gdzieś tam dyskusja jest nie po jej myśli, więc spoko, Odpuszczam, daruję poprzednie błędy. Okres błędów i wyparcie.” (W5/1/2)</i> <i>„ale jeżeli chodzi o najbliższe moje grono, wiem, że moja mama już wzbudziła wojnę w kościele, już jej tam nie lubią, bo pewnego dnia ksiądz opowiadał o tym, że to jest wbrew Biblii, że to są źli ludzie, że ich kusi szatan itd. Moja mama wstała, powiedziała: „Bujda!” i wyszła. I już nie wróciła. Jest mocno wierząca, owszem, ale</i>

		<i>bardziej spirytualnie niż pod kościół. Mówi, że „w życiu się tak nie zdenerwowałam, jak wtedy, gdy [usłyszałam, że] moje dziecko jest złe”. To było dla mnie wzruszające, że potrafiła się postawić, coś, czego się nie spodziewałam.”</i> (W2)
--	--	---

Każda z wymienionych strategii wskazuje na uruchamianie wewnętrznych sił rozmówców w sytuacjach trudnych i kryzysowych, pomagających im podejmować mniej lub bardziej świadome działania. Większość z nich miała umożliwić im przetrwanie, sprostanie wyzwaniom oraz wypracowanie wizji własnej przyszłości. Co ważne rozmówcy w swoim życiu niejednokrotnie stosowali kilka z wymienionych strategii, wiązały się one zarówno z ich aktualnymi doświadczeniami i warunkami życia, ale też głównie ze środowiskiem w stosunku do którego były one przyjmowane.

POTRZEBY I PERSPEKTYWY

*„Kojarzy mi się to z piaskiem, z tym jak powstaje szkło.
Może to jest tak jak z tym szkłem i z piaskiem.
Albo ze skałami.”* (W1)

Rozmówcy w wywiadach wyrażali potrzebę zmiany społecznej, która pozwoliłaby im funkcjonować w sposób bezpieczny, godny i względnie „normalny” w Polsce, w środowiskach codziennego bytowania oraz wśród najbliższych. Dokonywali swoistej analizy rzeczywistości, dokonując prognoz i przewidywań tego, co mogłoby się lub powinno wydarzyć, by do tej zmiany doszło. W ich wypowiedziach wybrzmiały również indywidualne plany i pragnienia odnoszące się do przyszłości.

Pierwszy aspekt – zmiana społeczna – w ocenie rozmówców możliwa jest przede wszystkim dzięki edukacji, która może przyczynić się do wzrostu świadomości tego, kim są osoby nieheteronormatywne, jakie są ich potrzeby, a co za tym idzie

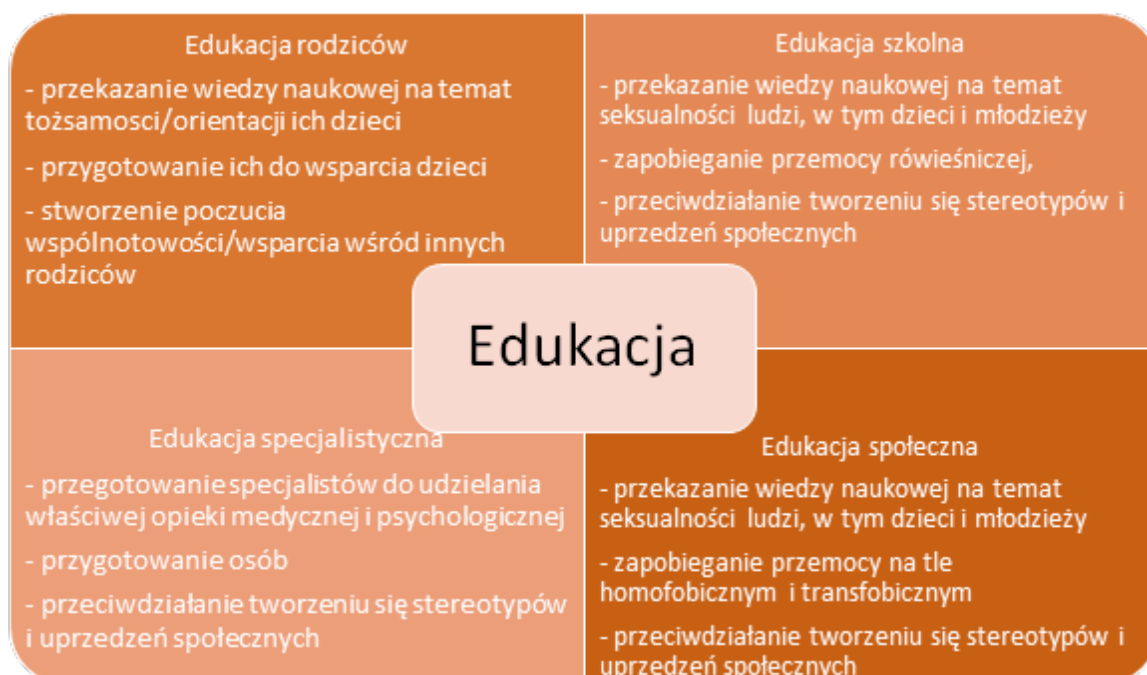
odrzućenia krzywdzących, niesprawiedliwych i wywołujących agresję/nienawiść stereotypów. Ważne dla nich było także przygotowanie specjalistów do pracy z osobami LGBTQ+: lekarzy, psychiatrów, psychologów, ale także sędziów i prawników.

Tutaj na pewno trzeba ludzi uświadamiać, bo to, jak bardzo są nieświadomi, jak bardzo nie mają w ogóle często po prostu pojęcia o tym, nawet jakiegoś tam powierzchownego, po nie rozumieją często, i przez to że nie rozumieją, to ciężiej im też akceptować, mam wrażenie. Kierują się stereotypami osób transpłciowych, wytworzonymi przez tak naprawdę osoby w ogóle nie z tego środowiska. [Stereotypy] są często krzywdzące i mam wrażenie, że jeśli później ktoś poznaje osoby trans i mają chwilę, to zmieniają stosunek często dopiero, a nie mają tej styczności na co dzień. Czasami się przebudzają, a czasami zostają już tacy jacy są, bo jest za późno. Już za bardzo są w tym pochłonięci. (W1)

Zmiany społecznej przede wszystkim i chyba nie da się tego inaczej zrobić niż poprzez edukację czyli edukować, edukować, edukować. (W2)

Aspekt edukacyjny był szczególnie podkreślany przez rozmówców, którzy zdają sobie sprawę z roli, jaką brak wiedzy i owe krzywdzące stereotypy odgrywają w społecznym postrzeganiu osób LGBTQ+. Rozmówcy w oparciu o swoje doświadczenia, wskazali także, ich zdaniem najważniejsze obszary edukacji i jej cele, które zestawiono poniżej.

Schemat 4. Obszary edukacji i ich cele na podstawie wywiadów z osobami z grupy społecznej LGBTQ+

Kolejną kwestią, na którą zwracali uwagę, była potrzeba zmiany pokoleniowej. Upatrują bowiem źródeł aktualnej sytuacji osób LGBTQ+ w tradycyjnym postrzeganiu świata, ról społecznych, modeli życia małżeńskiego i rodzinnego.

Nie wiem, co jeszcze mogłoby pomóc, myślę że jak już to pokolenie dziadków się wykruszy to może już będzie lepiej, w sensie jak osoby w moim wieku zaczną być rodzicami, to tudzę się, że będzie lepiej. Nie tylko osoby w moim wieku, tylko jeszcze z poprzedniego tego pomiędzy pokolenia też. (W1)

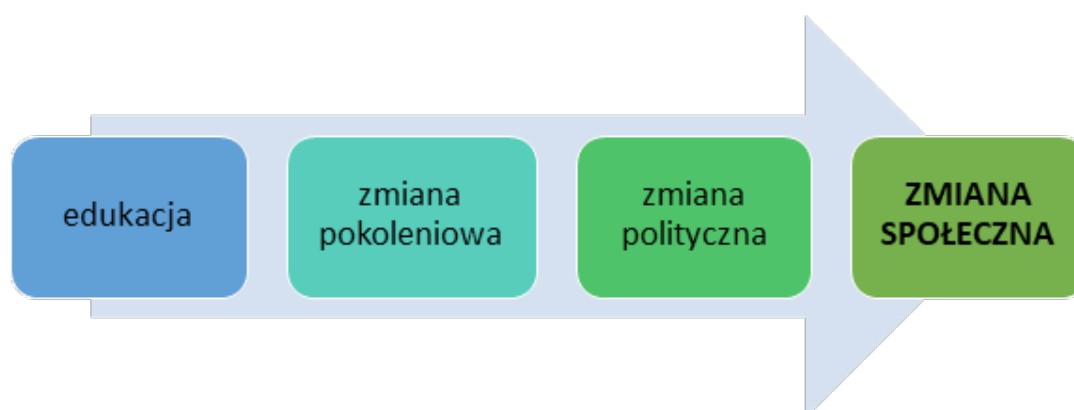
Starsze pokolenie postrzegane jest jako mniej otwarte, mniej rozumiejące, bardziej radykalne w postrzeganiu otaczającej rzeczywistości, a także zdecydowanie potępiające odstępstwa od tradycyjnych i religijnych norm.

Za istotny warunek zmiany społecznej rozmówcy uznali potrzebę zmiany politycznej, dostrzegając wpływ polityki na nastroje i nastawienie ludzi wobec konkretnych grup, tu szczególnie przedstawicieli LGBTQ+. Mocno akcentowali poczucie krzywdy, niesprawiedliwości, odrzucenia, wykluczenia, jakie były ich doświadczeniem w wyniku działań podejmowanych przez polityków i ich wypowiedzi.

Za tą zmianą polityczną poszłaby też zmiana społeczna. Bo jak widzimy ten wpływ polityki(...), to widać jak polityka wpływa na ulice, na to jak się czujesz na ulicy. Wystarczy zmiana tonu rządzących i to da się odczuć samą atmosferą przebywania wśród ludzi. (W3)

Wskazane trzy czynniki składają się na perspektywę zmiany społecznej, dzięki której poprawie mogłaby ulec jakość życia osób LGBTQ+ w Polsce (schemat 3). Podkreślić należy, że tak skonstruowana wizja to swoista baza dla realizowania kolejnych ich potrzeb.

Schemat 5. Potrzeba i warunki zmiany społecznej (opracowanie własne)

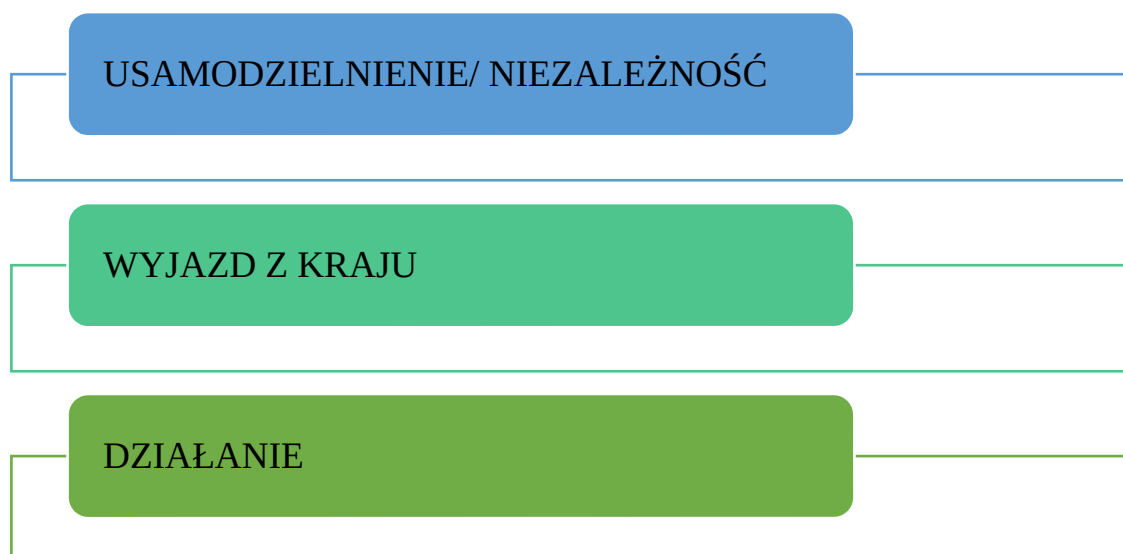
Zmiana społeczna stać się może, według rozmówców, warunkiem do ich swobodniejszego indywidualnego funkcjonowania, życia bez lęku, w zgodzie ze sobą, w poczuciu bezpieczeństwa. Osoby LGBTQ+ pragną społecznej akceptacji i wsparcia w trudnościach, które przeżywają. Podkreślają znaczenie przychylności władz samorządowych, potrzebę wspierania rodziców osób LGBTQ+ oraz finansowania procesu tranzycji.

Aktualnie jednak ze zrealizowanych wywiadów wyłania się pesymistyczna wizja Polski, jako kraju, w którym rozmówcy tracą nadzieję, z którego szukają ucieczki, w którym ukrywają się przed światem, zarówno dalszym jak i bliższym.

Wobec powyższego na uwagę zasługują również indywidualne plany działania, którymi rozmówcy zaprezentowali w wywiadach, a które odnoszą do swojej własnej przyszłości.

Wyróżniono trzy główne: usamodzielnienie/niezależność, wyjazd z kraju oraz działanie (schemat 4). Pierwszy związany jest z inwestowaniem w swoją przyszłość poprzez zdobywanie wykształcenia (studia), pracę zawodową, co ma doprowadzić do niezależności, zwłaszcza ekonomicznej, od rodziców. Jest to swoista oznaka uwolnienia się od tego, co krępuje, więzi i nie pozwala im być sobą.

Schemat 6. Indywidualne plany działania (opracowanie własne)

Druga perspektywa ma charakter ucieczkowy i jest wynikiem pewnego rodzaju rezygnacji, braku sił do walki o zmianę otaczającej rzeczywistości. Polska jest tu postrzegana jako miejsce, w którym osoby LGBTQ+ nie mogą żyć bezpiecznie i swobodnie.

Trzecia opcja to działanie, podejmowanie inicjatywy, zaangażowanie w prace organizacji, niepoddawanie się, mimo przeciwności i zagrożeń.

Każda z wyłonionych perspektyw jest wynikiem indywidualnych doświadczeń, odzwierciedleniem przeżyć, trudności i drogi, którą osoby LGBTQ+ musiały przebyć do miejsca, w którym znajdują się obecnie. Pokazują również przestrzenie w których oczekiwane są zmiany i tworzą się wyzwania dla osób i instytucji wspierających osoby LGBTQ+. Rozmówcy jednocześnie podkreślali wartości dotychczasowych działań podejmowanych przez organizacje LGBTQ+ oraz wsparcie osób życzliwych, traktując je niejednokrotnie jako ratujące życie.

Wiem że te granty to też są (...) potrzebne, bo większość osób trans naprawdę nie ma środków na to, żeby przejść tranzycję, a rodzice nie wspierają. Często przez to, że sami nie akceptują, mogą nawet mieć pieniądze a nie pomagają finansowo, bo no to jest zbliżanie do tej finalnej tranzycji, do sprawy w sądzie też. Oni wcale tego nie chcą. (W1)

Mam zbiórkę na mastektomię, mam już połowę kasy. Mam termin na [REDACTED] Planuję w najbliższym czasie zmieniać dane. Wcześniej nawet nie widziałem możliwości żebym żył dłużej niż liceum, więc trochę nie wiem. (...) Tak, to jest niesamowite bo jednak pierwszy raz jednak mam wizję że będę dalej żyć. (W8)

Dane zebrane poprzez prowadzone wywiady stanowią ważne źródło wiedzy na temat indywidualnych doświadczeń osób LGBTQ+. Tworzą dopełnienie obrazu uzyskanego w trakcie analizy danych jakościowych. Podkreślić jednak należy, że ta część wymaga pogłębienia i kontynuacji badań jakościowych, aby można było mówić o nasyceniu danych. Wyłania się tu bowiem ogromna potrzeba wieloobszarowego rozumienia funkcjonowania osób w otaczającej nas rzeczywistości, bo to by móc podejmować właściwe działania edukacyjne, pomocowe i wspierające.

VII. PODSUMOWANIE.

Skala potrzeb w Regionie Zachodniopomorskim

Niniejszy Raport powstał z potrzeby pozyskania rzetelnych i aktualnych danych mogących pokazać funkcjonalnie osób LGBTQ+ na terenie Pomorza Zachodniego. Daje on możliwość przyjrzenia się zarówno procesom, które są związane z odkrywaniem własnej tożsamości/orientacji badanych osób i ich uwarunkowaniom społecznym, ale także wpływem tej identyfikacji na życie rodzinne, przyjacielskie, edukacyjne, zawodowe. Konsekwencją tej wiedzy, jest też potrzeba wskazania skali potencjalnych potrzeb grupy społeczne LGBTQ+ Do oszacowania liczebności grup narażonych na wykluczenie, dyskryminację i przemoc, a przez to potrzebujących wsparcia, zostały wykorzystane dane pochodzące z:

- badania będącego podstawą niniejszego raportu, na próbie 1074 osób LGBT+ z całego regionu Pomorza Zachodniego, wykonanego w 2020 roku,
- raportu za lata 2019-20, "Sytuacja społeczna osób LGBT+ w Polsce", przeprowadzonego przez KPH i Lambdę Warszawa, na próbie 22,9 tys. osób LGBT+ z Polski, [KPH] (Winiewski, Świder, 2021)
- raportu Agencji Praw Podstawowych Unii Europejskiej z maja 2020, na podstawie badania wykonanego na próbie 14,5 tys. osób LGBT+ z Polski. [FRA] (Mikulski, 2020)

Materiałem pomocniczym były też wyniki ogólnopolskiego badania wykonanego przez dra Kosmę Kołodzieja [KK]. (Kołodziej, 2019)

Wiarygodność danych uzyskanych w niniejszym badaniu regionalnym potwierdza fakt, że jego wyniki w przeważającej mierze pokrywają się z danymi ogólnopolskimi z ww. źródeł. Porównując próbę uzyskaną w badaniu KPH i LW oraz w badaniu zachodniopomorskim, widzimy że zdecydowana większość respondentów to osoby młode: odpowiednio 90,1% i 96,9% respondentów to osoby do 35 roku życia. Także ten czynnik pozwolił uzyskać podobne wyniki, ponieważ sytuacja osób LGBT+ mocno zmienia się z wiekiem, uzyskaniem niezależności finansowej i odporności psychicznej, co widać w licznych analizach danych w Raporcie KPH i LW.

Ocena szczęścia i zadowolenia z życia w skali od 0 do 10 wynosi średnio 5,1 w Zachodniopomorskiem i dokładnie tyle samo, 5,1, w całym kraju.

Tabela 15. Porównanie wyników uzyskanych w badaniu regionalnym w Województwie Zachodniopomorskim oraz wyników badań ogólnopolskich.

Osoby LGBTQ+	na Zachodnim Pomorzu	w Polsce	źródło danych ogólnopolskich
ocena szczęścia w skali 0-10	5,1	5,1	FRA
żyjące jawnie	23%	26%	FRA
wyoutowane przed bliską rodziną	21%	15%	KPH
osoby LGBTQ+ które doświadczyły zagrożenia bezdomnością lub bezdomności co najmniej raz	17%	17%	KPH
doświadczyły przemocy	75%	69%	KPH
miały co najmniej jedną próbę samobójczą	32%	30%	KK

Dane pozyskane z powyższych źródeł nałożono na pochodzące z raportu GUS za rok 2020 informacje o liczebności populacji Województwa Zachodniopomorskiego oraz poszczególnych grup wiekowych mieszkańców.

Kluczowym dla naszego badania aspektem jest doświadczenie przemocy. W ankiecie tylko 18,61% respondentów zaznaczyło odpowiedzi „nigdy” we wszystkich pytaniach o poszczególne rodzaje przemocy. Zatem, pokrzywdzonych przynajmniej jednym rodzajem przemocy zostało 81,39% osób biorących udział w badaniu.

Do oszacowania odsetka osób identyfikujących się jako LGBTQ+ w poszczególnych grupach wiekowych użyto wyników badania ogólnoeuropejskiego wykonanego przez Dalia Research. Określenie odsetka osób transpłciowych w populacji jest trudne, dostępne dane różnią się o dwa rzędy wielkości, także z uwagi na różny zakres pojęcia transpłciowości funkcjonujący zarówno w społeczeństwie, w grupie społecznej osób trans oraz wśród badaczy. Najbardziej ostrożne szacunki pochodzące z różnych badań określają udział grupy osób trans w populacji na 0.3% (Miller, 2015). Tego wskaźnika użyto do obliczenia dolnej wartości estymowanego

zakresu. Średni estymat, który wydaje się być najbardziej wiarygodny, to 1.4% uzyskane w badaniu przeprowadzonym w UK przez Komisję Równości i Praw Człowieka na próbie 10 tys. osób. Dokładnie ten sam wskaźnik uzyskany został jako dolna granica w analizie danych pochodzących ze spisów powszechnych w USA (Harris, 2015). Użyto go zatem do przeliczenia maksymalnej wartości estymatu. Zaznaczyć jednak należy, że najwyższa wartość uzyskana w ww. analizie to 10.6%, pokrywające się z wynikiem badania przeprowadzonego w Kanadzie na próbie 1,9 tys. osób (Jasmin Roy, 2017). W związku ze wzrostem świadomości istnienia i zakresu zjawiska transpłciowości odsetek osób identyfikujących się jako trans może być wyższy i systematycznie wzrastać.

Tabela 16. Estymowana liczebność grup osób pokrzywdzonych odrzuceniem i przemocą w Województwie Zachodniopomorskim

Osoby LGBTQ+	odsetek wg badań ogólnopolskich	źródło danych	odsetek wg badania regionalnego	estymowana liczba osób w regionie (w tysiącach)
pokrzywdzone przemocą ze strony rodziców			23%	6.3
doświadczyły bezdomności lub zagrożenia bezdomnością co najmniej raz	17%	KPH	17%	5.3
doświadczyły przemocy przynajmniej jednego rodzaju	69%	KPH	81%	22-24
pokrzywdzone przemocą fizyczną	14%	KPH	28%	5-9
pokrzywdzone przemocą seksualną	21%	KPH	12%	4-7
mają objawy depresji / doświadczyły epizodów depresyjnych	44%	KPH	63%	14-20
miały co najmniej jedną próbę samobójczą, a nie ukończyły jeszcze 26 lat	30%	KK	32%	10
doświadczające myśli samobójczych	57%	KPH	79%	19-26

Zestawione dane raz jeszcze pozwalają pokazać wielość doświadczeń związanych z codziennym funkcjonowaniem osób należących do grupy społecznej LGBTQ+. Nie pozostawiają także wątpliwości co do skali potrzeb są tymi doświadczeniami wywołane. Wydaje się też, że mogą i powinny być przesłanką do podejmowania zorganizowanych form pomocowych oraz wsparcia już funkcjonujących, tak by stworzyć optymalną sieć wsparcia dla wszystkich osób pozostających w sytuacji trudnej, z którą nie mogą sobie poradzić samodzielnie, przy użyciu zasobów, którymi dysponują.

Samo badanie stanowiło dla realizujących je Autorek niezwykle ważne doświadczenie spotkania z drugim człowiekiem, z jego doświadczeniem krzywdy, odrzucenia i poczuciem braku bezpieczeństwa w najbliższym otoczeniu. Niesie to ze sobą ważną refleksję dotyczącą znaczenia humanistycznych wartości w naszym codziennym życiu, jakości i istoty człowieczeństwa, które przejawia się przecież w szacunku i akceptacji. Mamy ogromną nadzieję, że zrealizowany projekt przyczyni się do jakże potrzebnej zmiany społecznej w tym kierunku.

VIII. SŁOWNIK

Coming out – ujawnienie (osobie lub społeczności) informacji o byciu osobą LGBT+, lub szerzej – każdej informacji, która może narazić osobę na odrzucenie lub krzywdę. Używane jest także określenie „wyjść z szafy”.

Deadname (ang. martwe imię) – imię nadane osobie transpłciowej przy urodzeniu, którego przestaje ona używać w procesie uświadomienia sobie swojej tożsamości. Pytanie o deadname powoduje stres i cierpienie u osób trans, a celowe używanie go jest działaniem przemocowym i krzywdzącym.

Misgendering, misgenderowanie – używanie niewłaściwych (w stosunku do tożsamości osoby) rodzajowych form gramatycznych lub zaimków.

Passing – wygląd zgodny z płcią odczuwaną. Źródłami passingu mogą być: ubiór, uczesanie, makijaż, brzmienie głosu, zarost lub jego brak, makijaż lub jego brak, cechy sylwetki i rysów twarzy.

Tranzycja - proces zmiany sposobu wyrażania swojej płci lub cech płciowych tak, aby były one zgodne z wewnętrznym poczuciem własnej tożsamości płciowej. W zależności od potrzeb i możliwości osoby, obejmuje niektóre lub wszystkie związane z płcią aspekty życia człowieka, w tym: dane osobowe, aspekty estetyczne, role społeczne, status prawny, oraz hormonalne i anatomiczne aspekty ciała.

Wyoutować (się) – zrobić coming out.

TOŻSAMOŚĆ PŁCIOWA:

Kobieta	Osoba, której tożsamość płciowa odpowiada zespołowi postaw, zachowań, norm i ról, przypisanych w danej kulturze kobietom / osobom okołowaginalnym.
Mężczyzna	Osoba, której tożsamość płciowa odpowiada zespołowi postaw, zachowań, norm i ról, przypisanych w danej kulturze mężczyznom / osobom okotofallicznym.
Kobieta cispłciowa	Kobieta, której tożsamość płciowa odpowiada płci przypisanej jej przy narodzinach.
Mężczyzna cispłciowy	Mężczyzna, którego tożsamość płciowa odpowiada płci przypisanej mu przy narodzinach.
AFAB	Osoba, której przypisano płć żeńską przy porodzie, ang. Assigned Female At Birth.
AMAB	Osoba, której przypisano płć męską przy porodzie, ang. Assigned Male At Birth.
Transgender Transpłciowość	Transpłciowość (ang. transgender, od łac. trans- „przez, poza, poprzez” oraz ang. -gender „rodzaj, płć”) – określenie zbiorcze na osoby, których tożsamość płciowa, ekspresja płciowa i/lub zachowania różnią się od tych kulturowo związanych z płcią, do której zostały przypisane w momencie urodzenia. Oprócz osób o tożsamości płciowej odwrotnej do przypisanej im płci (transmężczyźni i transkobiety), może ono obejmować osoby, które nie są wyłącznie męskie lub żeńskie (osoby niebinarne lub genderqueer, w tym osoby bigender, pangender, genderfluid lub agender). Określenie „transseksualny” jest kalką językową z

	angielskiego, która wychodzi z użycia. Było ono stosowane w obowiązującej do 31.12.2021 w Polsce klasyfikacji ICD-10. Prowadzi ono do błędnego, a dość częstego poglądu, że bycie osobą trans to kategoria z zakresu seksualności / orientacji seksualnej.
Transmężczyzna, ftm trans, transmasc	Transpłciowy mężczyzna to szeroki termin, który może obejmować każdego, komu przypisano płeć żeńską przy porodzie, ang. Assigned Female At Birth, AFAB, ale kto identyfikuje się jako mężczyzna. Transmęski jest ogólnym, szerszym określeniem dla osób, które były AFAB, ale identyfikują się jako osoby bliższe męskiej stronie spektrum płci. Transmasculine termin parasolowy który obejmuje wszystkie osoby AFAB ale identyfikujące się z męskością.
Transkobieta	j.w. - analogicznie
Pangender	Osoba, której tożsamość płciowa nie ogranicza się do jednej płci i może zawierać wszystkie płci na raz.
Bigender	Osoba bigender może identyfikować się z obiema płciami binarnymi, np. częściowo być kobietą, a częściowo mężczyzną; może czuć się bardziej jedną z nich; albo w stu procentach zarówno kobietą, jak i mężczyzną. Jednak ten termin nie musi zawierać wyłącznie binarnych tożsamości płciowych. Osoba bigender może się również identyfikować jako częściowo tożsamość binarna (kobieta lub mężczyzna), a częściowo niebinarna (np. neutralna płciowo, agender i wiele innych).
Agender	Osoba agender („a-” oznacza „bez”), to osoba, która identyfikuje się jako pozbawiona płci/rodzaju lub bez tożsamości płciowej/rodzajowej. Chociaż kategoria ta obejmuje szeroki zakres tożsamości, które nie są zgodne z tradycyjnymi normami płci, wśród osób deklarujących tę postawę znajdują się przedstawiciele płci anatomicznie żeńskiej, męskiej, jak i osoby trans- oraz interpłciowe. Neutrois i agender to dwa z 50 dostępnych

	niestandardowych rodzajów/płci na Facebooku, które zostały dodane 13 lutego 2014 r. Agender jest również dostępne jako opcja na OkCupid od 17 listopada 2014 r.
Genderfluid	Osoba genderfluid woli pozostać elastyczna w kwestii tożsamości, niż identyfikować się stale z jedną płcią. Może się wahać między nimi lub identyfikować z wieloma jednocześnie.
Płeć płynna	Np. girlflux
Osoba niebinarna	Osoba, która nie chce określać swojej tożsamości płciowej za pomocą kategorii męskości i kobiecości. Jeśli nie wiesz, jak się do kogoś zwracać (dotyczy to wszystkich osób), to najlepiej po prostu zapytaj. Osoby niebinarne najczęściej mają swoje preferencje jeśli chodzi o zaimki i imiona.
Androgynous	W psychologii androgynia odnosi się do osób o silnych cechach osobowości obu płci, łączyjących twardość i łagodność, asertywność i zachowanie opiekuńcze, zgodnie z wymogami sytuacji. Osoby androgyniczne częściej angażują się w zachowania krzyżowe niż te, które zachowują tradycyjne role seksualne. Rozwój feminizmu i wpływ ruchu na rzecz praw kobiet sprawiły, że niektóre aspekty androgynicznych zachowań stały się bardziej atrakcyjne społecznie niż w przeszłości. Postacie androgyniczne występowały często w mitologii greckiej, często uosabiając mieszankę pożądanых cech męskich i żeńskich.
Demiboy	Demigender to tożsamość osoby identyfikującej się częściowo lub w większości z jedną płcią i jednocześnie z inną płcią. Istnieje kilka podkategorii tożsamości. Na przykład demi-mężczyzna identyfikuje się przynajmniej częściowo z rodzajem męskim, bez względu na płeć do której został przydzielony po urodzeniu, podczas gdy inne części jego tożsamości mogą być przypisane innym rodzajom.
Demigirl	Analogicznie, jw.

<p>Girlflux</p>	<p>Girlflux to tożsamość płciowa, w której dana osoba może doświadczać różnych stopni tożsamości kobiecej, niezależnie od płci anatomicznej. Na przykład można poczuć 0% (płeć), 50% (demigirl), 100% (kobieta) lub cokolwiek pomiędzy, na przykład paragirl i librafeminine. Intensywność może się zmieniać w dowolnym czasie.</p> <p>Girlflux jest formą płynności płciowej i podzbiorem przepływu płciowego, który jest terminem używanym do opisanie zmieniającej się tożsamości płciowej każdej osoby. Girlflux to specyficzna tożsamość płciowa poza płcią, ale może być dowolną płcią binarną lub niebinarną. (tj. boyflux, agendflux, bigenderflux).</p>
<p>Queer</p>	<p>To taka osoba, która nie odnajduje się w tradycyjnych kategoriach płciowych i określających orientację seksualną dla opisanie swojej tożsamości albo nie chce używać tych kategorii.</p>
<p>Genderqueer</p>	<p>Osoba, która nie stosuje kulturowych norm dotyczących płci. Nie jest to tożsamość płciowa, ale ekspresja płciowa. Może być to osoba trans, niebinarna, agender, cis i in., natomiast jej wygląd, ubiór, zachowanie nie wpisują się w normy przewidziane dla danej płci.</p>
<p>Queer kobieta</p>	<p>OSOBY QUEER (Q/+) (lub osoby queerowe) to osoby, które nie określają swojej orientacji i tożsamości takimi słowami jak gej, lesbijka, osoba biseksualna czy transpłciowa. Po prostu nie czują, że te słowa dobrze je opisują.</p>
<p>Questioning Brak pewności</p>	<p>Kwestionowanie to termin używany do opisanie każdego, kto jest w trakcie decydowania, która tożsamość płciowa najbardziej mu odpowiada. Osoby transpłciowe mogą przechodzić okres przestuchań, podczas których zastanawiają się nad preferowaną ekspresją płciową, osobistą definicją męskości i kobiecości oraz odczuciami związanymi z przypisaną im płcią. Zakwestionowanie może skutkować zmianą tożsamości płciowej (co może skłonić do</p>

	chęci zmiany) lub może potwierdzić wcześniej posiadaną tożsamość płciową osoby.
Xenogender	Xenopłciowość (xenogender) to określenie tożsamości płciowej osób, które wiążą ją ze zwierzętami, roślinami, rzeczami czy innymi pojęciami bardziej niż z powszechnym określeniem tożsamości płciowej człowieka.
Furrygender	Furrygender to ksenogener, który ma wiele definicji: Tożsamość płciowa związana z (entuzjazmem dla) antropomorficznych ssaków. Człowiek poświęca swoje życie na bycie futrzakiem, uważając się za zwierzę i chcąc włączyć to do swojej tożsamości.

Zależności pomiędzy płciami:

płeć, przypisana przy urodzeniu	identyfikacja płciowa			
	<i>cis</i>	<i>trans</i>		<i>inter</i>
		<i>binarne</i>	<i>niebinarne</i>	
AFAB	cis-kobieta	transmężczyzna	osoby niebinarne	osoby interpłciowe zdiagnozowane później niż przy narodzinach
AMAB	cis-mężczyzna	transkobieta		
interpłciowość (objawiająca się genitalnie, widoczna przy urodzeniu)	osoba interpłciowa	transkobieta lub transmężczyzna	osoby niebinarne o zróżnicowanych cechach płciowych	

ORIENTACJA SEKSUALNA

Uwaga ogólna: używamy form zakończonych na -ny, -na, -ność (homoseksualny, jak maksymalny; homoseksualność, jak wysokość), a nie a nie -ista, -istka, -izm (kapitalista, pacyfista, terrorysta, socjalizm, katolicyzm); podkreślamy przez to, że jest to cecha osoby (jedna z wielu) a nie pogląd czy aspekt, który definiuje i wyczerpuje jej tożsamość.

Zjawiska opisywane przez poniższe cztery spektra są rozłączne. Każda osoba, mimo iż może nie być tego świadoma, posiada charakterystykę na

każdym z nich, i nie muszą one być zbieżne. Można być panseksualnym, panromantycznym, alloseksualnym i poliamorycznym; można być biseksualnym, panromantycznym, demiseksualnym i monogamicznym, itd.

Spektrum orientacji seksualnej
(określa kierunek odczuwanego pociągu seksualnego)

Osoba heteroseksualna	atrakcja romantyczna, pociąg seksualny lub zachowania seksualne pomiędzy osobami przeciwnej płci (anatomicznej lub kulturowej). Jako orientacja seksualna jest „trwałym wzorem atrakcji emocjonalnych, romantycznych i/lub seksualnych” do osób przeciwnej płci; „odnosi się również do poczucia tożsamości jednostki bazującego na tych atrakcjach, powiązanych zachowaniach i przynależności do grupy innych osób, które dzielą te atrakcje”
Osoba homoseksualna	pociąg romantyczny, seksualny lub zachowanie seksualne pomiędzy osobami tej samej płci.
Lesbijka	kobieta o orientacji homoseksualnej, czyli taka, która odczuwa romantyczny i seksualny pociąg wyłącznie do innych kobiet, i w oparciu o ten pociąg może budować własną tożsamość oraz zawierać trwałe związki z innymi kobietami, a także odczuwać przynależność do społeczności osób odczuwających ten pociąg.
Gej	mężczyzna o orientacji homoseksualnej, czyli taki, który odczuwa romantyczny i seksualny pociąg tylko do innych mężczyzn, i w oparciu o ten pociąg może budować własną tożsamość oraz zawierać trwałe związki z innymi mężczyznami, a także odczuwać przynależność do społeczności osób odczuwających ten pociąg.
Osoba biseksualna	Biseksualna jest osoba, która odczuwa pociąg fizyczny i psychiczny do więcej niż jednej płci. Np. do kobiet i mężczyzn; do kobiet i osób niebinarnych AFAB; do osób demigirl i genderfluid itp. Biseksualna może być osoba

	<p>dowolnej płci, a sama biseksualność to, obok hetero- i homoseksualności, jedna z orientacji psychoseksualnych. Wbrew rozpowszechnionemu pogładowi biseksualność nie jest tożsama z bigamią, poliamorią czy też potrzebą posiadania równoległe dwójki partnerów różnej płci. Osoby biseksualne są monogamiczne w takim samym stopniu jak reszta społeczeństwa.</p>
Osoba panseksualna	<p>Osoba odczuwająca seksualny, romantyczny lub emocjonalny pociąg do osób niezależnie od ich płci, lub tożsamości płciowej. Osoby panseksualne mogą określać siebie jako osoby „ślepe na płeć” (ang.) (ang. gender-blind), zapewniając, że kwestie płci kulturowej i płci nie są czynnikami wpływającymi na ich romantyczny lub seksualny pociąg do innych. Część osób, które w czasie gdy nie było świadomości spektrum płci, określały siebie jako biseksualne, obecnie utożsamiają się z orientacją panseksualną.</p>
Osoba omniseksualna	<p>Omniseksualność (często skracana do omni) to orientacja wieloseksualna definiowana jako pociąg do wszystkich płci, jednak płeć zazwyczaj nadal odgrywa rolę w pociągu; nie występuje gender-blindness. Niektórzy omniseksualni/ne mają preferencje płciowe, a inni nie. Odpowiednikiem romantycznym jest omniromantyczny.</p>
Osoba poliseksualna	<p>Tożsamość seksualna charakteryzująca się odczuwaniem pociągu do kilku, ale nie wszystkich, płci społecznych. Poliseksualność różni się od poliamorii oraz panseksualności. Poliseksualność obejmuje wiele płci kulturowych, ale nie wszystkie.</p>
Osoba heteroelastyczna	<p>Heteroflex - osoba która jest zazwyczaj heteroseksualna, jednak miewa epizody zachowań homoseksualnych. Bywa utożsamiana, lub odwrotnie,</p>

	<p>uznawana za różną od biseksualności lub bi-ciekawości. Można też utożsamić ją z pozycją 1. na klasycznej skali Kinseya obejmującej pozycje od 0 (wyłącznie hetero) do 6 (wyłącznie homo).</p>
Osoba abroseksualna	<p>Abroseksualność to orientacja seksualna płynnie zmieniająca się i przechodząca z jednej na drugą. Np. osoba abroseksualna może przez jakiś czas czuć się lesbijką, a następnie osobą panseksualną. Czas co jaki seksualność danej osoby zmienia się jest inna w każdym przypadku, może trwać jeden dzień, ale i parę lat. Tak samo jest z grupą orientacji pomiędzy którymi porusza się osoba abroseksualna, mogą to być wszystkie orientacje, lecz może to być też wyłącznie kilka konkretnych. Niektóre osoby abroseksualne mogą nie chcieć wchodzić w stały związek ze względu na swój niestały pociąg seksualny. Seksualność ta czasami zaliczana jest do spektrum aseksualności, ponieważ osoby abroseksualne mogą być okresowo aseksualne.</p>
Osoba androseksualna	<p>Androseksualność - pociąg do mężczyzn lub do męskości. Androseksualna może być osoba binarna, ale termin ten w szczególności odnosi się do osób niebinarnych i genderfluid, które pociągają mężczyźni lub męskości. Głównym zadaniem terminu androseksualności jest umożliwienie na wyrażanie pociągu do cech męskich i mężczyzn bez względu na tożsamość płciową.</p>
Osoba gynoseksualna	<p>Gynoseksualność - pociąg do kobiet lub do kobiecości . Jest ona tak jak androseksualność, w głównej mierze skierowana do osób niebinarnych lub genderfluid, ale w praktyce każda osoba może go używać.</p>
Enbian	<p>Enbian, znany również jako niebinarny kochający osobę niebinarną (NBLNB) lub owtic, to diamoryczna orientacja, która odnosi się do osób niebinarnych</p>

	<p>czujących pociąg do osób niebinarnych. Inne płcie mogą, ale nie muszą, być dla niej atrakcyjne. Ta opcja nie musi być ekskluzywna, ponieważ określenie jest używane w celu zjednoczenia wszystkich niebinarnych osób, które kochają inne niebinarne osoby. Enbian może odnosić się zarówno do miejsca na spektrum seksualności, jak i romantyczności. Termin może być również używany do opisanie relacji między dwiema osobami niebinarnymi.</p>
<p>Spektrum między seksualnością (alloseksualnością) a aseksualnością (określa czy pociąg seksualny występuje w ogóle, lub pod jakimi warunkami)</p>	
Osoba aseksualna	<p>Aseksualizm to trwałe nieodczuwanie pociągu seksualnego wobec innych osób, a także podmiotów lub przedmiotów. Z aseksualizmem ludzie się rodzą – tak samo jak niektórzy rodzą się z orientacją homo- lub biseksualną. Oznacza to, że osoba, która dotąd prowadziła udane życie seksualne i nagle, z niewiadomych przyczyn straciła zainteresowanie tą sferą życia, nie powinna podejrzewać u siebie aseksualizmu tylko zaburzenia popędu. Odwrotnością aseksualności jest alloseksualność, czyli "zwykłe" bycie osobą seksualną (homo, hetero lub innej orientacji). Czasem o aseksualności mówi się "czwarta orientacja", ale jest to raczej figura retoryczna używana do zwiększenia widoczności tej grupy społecznej, a nie metodologicznie poprawne określenie.</p>
Osoba demiseksualna	<p>Demiseksualność to taka orientacja psychoseksualna, która opiera się na odczuwaniu pociągu erotycznego tylko pod warunkiem, że nawiązana zostanie silna więź emocjonalna. Demiseksualizm nie determinuje tego, jakiej płci jest osoba, z którą ta więź zostaje nawiązana, a zatem demiseksualne mogą być zarówno relacje heteroseksualne, jak i homoseksualne. Co więcej, tak</p>

	definiowany demiseksualizm pozwala na budowanie relacji zarówno hetero- jak i homoseksualnych przez tę samą osobę, czyli jak w przypadku biseksualistów, lecz w odróżnieniu od nich demiseksualizm opiera się nie na pociągu fizycznym, ale emocjonalnym.
Greysexual	Greysexual lub Greyasexual, pisane również Graysexual lub Grayasexual (w skrócie Grey Ace lub Grace) to orientacja seksualna w spektrum aseksualnym, odnosząca się do tych, którzy odnoszą się do aseksualności, ale czują, że niektóre części ich doświadczenia nie są w pełni opisane przez słowo aseksualny. Greysexual może być używany jako specyficzna tożsamość lub jako termin zbiorczy dla jakiegokolwiek tożsamości nie-seksualnej (nie-alloseksualnej), która nie jest czysto aseksualna, w tym demiseksualna i inne. Częstym powodem, dla którego ktoś może identyfikować się z osobą grey-seksualną, jest to, że odczuwa pociąg seksualny, ale bardzo rzadko. Niektóre osoby szaro-seksualne mogą odczuwać pociąg seksualny tylko raz lub dwa razy w życiu. Inni mogą doświadczać tego częściej, ale nadal nie tak często, jak osoby alloseksualne. Romantyczny odpowiednik greysexual to greyromantic.
AroAce	Aromantyczny aseksualny, często skracany do aroace lub aro as, to termin odnoszący się do osoby, która znajduje się zarówno na spektrum aromantyczności/aro-spec, jak i aseksualności/as-spec. Na przykład: aromantyczny aseksualny, aromantyczny demiseksualny, acespikowy frayromantyczny i litromantyczny szaroseksualny można opisać jako aroace.
Osoba aegoseksualna	podkategoria spektrum aseksualności - osoba, u której występują fantazje lub zachowania seksualne ale są

	one odłączone od konkretnej osoby - siebie samego i/lub obiektu zainteresowania. Np. fantazjowanie o seksie ale z perspektywy innej osoby niż siebie samego; znajdowanie przyjemności w fantazjach/masturbacji, ale niechęć do ich realizacji w realnym życiu; fantazje o seksie z sobą w roli głównej ale z postaciami literackimi, filmowymi, celebrytami, i inne.
Osoba aspytnna	aceflux - osoba zazwyczaj aseksualna, ale miewająca epizody bycia demi-, grey-, a nawet alloseksualną.
Spektrum romantyczności (określa, z jakimi osobami wchodzimy w relacje romantyczne) <i>Zakres ten może się różnić, być węższy, szerszy lub rozłączny od grupy osób z którymi potencjalnie wchodzi się w zachowania/relacje seksualne. Np. osoba może być biseksualna panromantyczna, panseksualna homoromantyczna, a nawet homoseksualna i heteroromantyczna.</i>	
Osoba homoromantyczna	Odczuwająca pociąg romantyczny wobec osób tej samej płci.
Osoba heteroromantyczna	osoba heteroromantyczna zakochuje się w osobach odmiennej od ich płci.
Osoba panromantyczna	Odczuwająca romantyczny lub emocjonalny pociąg do osób niezależnie od ich płci, lub tożsamości płciowej. Osoby pan- mogą określać siebie jako osoby „ślepe na płęć” (ang. gender-blind), zapewniając, że kwestie płci kulturowej i płci nie są czynnikami wpływającymi na ich romantyczny lub seksualny pociąg do innych.
Osoba biromatyczna	Romantyczna orientacja, w której romantycznie lubisz dwie lub więcej płci. (analogicznie do: biseksualność) Osoba biromantyczna może również preferować i/lub skłaniać się ku dowolnej konkretnej płci. Przedrostek „bi” to termin ogólny używany do wskazania dowolnej formy pociągu do więcej niż jednej płci.
Osoba toryczna	(ang. toric, quadrisian); osoba niebinarna, która czuje zainteresowanie romantyczne mężczyznami.

	Odpowiednikiem na skali orientacji seksualnej jest achillean/apollian, osoba achillejska / apollońska.
Sub-spektrum aromantyczności:	
Osoba aromantyczna	Osoba, u której brak pociągu romantycznego. Aromantyczność (często skracana do aro) oznacza osobę, która zazwyczaj nie doświadcza romantycznego pociągu. Pociąg romantyczny charakteryzuje się jako pragnienie znalezienia się w romantycznym związku i/lub wykonywaniu tego typu działań z daną osobą. Dla osób niearomantycznych (alloromantycznych) pociąg romantyczny jest mimowolny i czasami może być odczuwany względem osoby nieznanym (ale niekoniecznie musi być podjęte działanie z tego powodu). Osoby aromantyczne nie czują wewnętrznego pragnienia by znaleźć się w związku.
Osoba demiromantyczna	Demiromantyczność to romantyczna orientacja w aromantycznym spektrum zdefiniowana jako osoba, która nie doświadcza romantycznego pociągu, dopóki nie nawiąże z kimś głębokiego emocjonalnego związku. To połączenie może być płciowe, platoniczne lub inne formy/kombinacje form, w zależności od osoby demiromantycznej. Nawiązanie emocjonalnej więzi z kimś nie oznacza, że osoba ta jest automatycznie przyciągana do tej osoby, ponieważ oznacza to po prostu możliwość odczuwania przyciągania.
Osoba lithromantyczna	Lithromantic (zwany także akoiromantic) to romantyczna orientacja. Ktoś, kto jest litromantykiem, może doświadczyć romantycznego pociągu, ale nie chce go odwzajemnić. Osoby litromantyczne mogą czuć się niekomfortowo na myśl, że ktoś czuje do nich romantyczny pociąg, lub mogą stracić swoje romantyczne uczucia, jeśli dowiedzą się, że jest to

	odwzajemnione. W związku z tym litromantycy nie czują się zmuszeni do poszukiwania romantycznego związku. Jak w przypadku każdej orientacji romantycznej, litromantyka może mieć dowolną orientację seksualną.
AroAce	Aromantyczny aseksualny, często skracany do aroace lub aro as, to termin odnoszący się do osoby, która jest zarówno aromantyczna/aro-spec, jak i aseksualna/as-spec. Na przykład: aromantyczny aseksualny, aromantyczny demiseksualny, acespikowy, frayromantyczny i litromantyczny szaroseksualny można opisać jako aroace.
Spektrum pomiędzy monogamią a poliamorią (określa, z iloma osobami jednocześnie chcemy mieć więzi romantyczne i/lub seksualne, za wiedzą i zgodą wszystkich osób).	
Osoba poliamoryczna	wielomiłość rozumiana jako praktyka lub pragnienie posiadania wielu romantycznych związków w tym samym czasie z pełną wiedzą zaangażowanych osób; często klasyfikowana jako jedna z form etycznej, konsensualnej niemonogamii. Osoby zamierzające być lub będące w takich relacjach określa się osobami poliamorycznymi lub w skrócie poli. Poliamoria bywa interpretowana jako szczególna orientacja seksualna oraz forma tożsamości deklarowana przez część ludzi.
<i>Osoba może być jednocześnie monogamiczna jeśli chodzi o związki romantyczne/seksualne oraz poliamoryczna w emocjonalnie intensywnych relacjach platonicznych, lub na odwrót.</i>	
Określenia mogące odnosić się do wszystkich spektrów	
Queer	To taka osoba, która nie odnajduje się w tradycyjnych kategoriach płciowych i określających orientację seksualną dla opisanie swojej tożsamości albo nie chce używać tych kategorii.

Kwestionująca, questioning	Kwestionowanie to proces odkrywania, uczenia się lub eksperymentowania z własną płcią, orientacją seksualną, orientacją romantyczną lub inną częścią tożsamości. Kwestionowanie może mieć miejsce w każdym wieku i może trwać od kilku dni do kilku lat. Kwestionowanie jest normalne dla każdego, bez względu na to, czy rzeczywiście są osobami LGBTQ+, czy nie. Pytania mogą opisywać zarówno proces odkrywania własnej tożsamości, jak i osobę, która jest w trakcie poszukiwania. Przeciwnieństwem kwestionowania jest disambiguan.
----------------------------	--

Z wyjątkiem klasycznych, zbadanych i opisanych naukowo orientacji i tożsamości płciowych, znaczna część nowych terminów opisujących ww. kategorie jest tworem samych zainteresowanych, a nie badaczy. W związku z tym nie mają charakteru terminów naukowych. Zdarzają się w nich nieścisłości, różnice w granicach definicji, błędy metodologiczne i językowe w ich tworzeniu. Funkcją nowych terminów jest 1) autoidentyfikacja, zdefiniowanie siebie poza istniejącym schematem społecznych zaszufladkowań i związanych z tym stereotypów i kulturowo narzuconych "powinności", 2) odnalezienie innych osób podobnych sobie, dzielących to samo doświadczenie, ten sam zakres problemów ze społecznym odbiorem i utwierdzenie się w mniejszościowym, a nie patologicznym charakterze swojego funkcjonowania. Wielość określeń i rozróżnień, tak denerwująca dla niektórych kręgów społecznych, jest raczej zaproszeniem do eksplorowania swojej i innych tożsamości i preferencji, nieprzyjmowania niczego za oczywiste, uzgadnianiu z potencjalną osobą partnerską, czy tak samo rozumiemy istotne pojęcia czy założenia.

IX. BIBLIOGRAFIA

Bojarska K., Jaworska W., Mijas M., (2021). Homoseksualność i biseksualność, homofobia i bifobia [w:] Remin K., Tęcza w siedmiu odstępach. Zasobnik Akademii Zaangażowanego Rodzica, Remin K (red.) Kampania Przeciwko Homofobii, Warszawa

Jaworska W. (2021). Coming out [w:] Remin K., Tęcza w siedmiu odstępach. Zasobnik Akademii Zaangażowanego Rodzica, Remin K. (red.) Kampania Przeciwko Homofobii, Warszawa

Harris, B. C., Likely Transgender Individuals in U.S. Federal Administrative Records and the 2010 Census, Center for Administrative Records Research and Applications Working Paper #2015-03

<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2015/adrm/carra-wp-2015-03.pdf>,

dostęp: 20.12.2021

Herek, G.M., Beyond "Homophobia": Thinking about sexual prejudice and stigma in the twenty-first century. Sex Res Soc Policy 1, 6–24 (2004).

<https://doi.org/10.1525/srsp.2004.1.2.6>

Karwowski A. (red.), Encyklopedia popularna PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2017

Jasmin Roy Foundation, The values, needs and realities of LGBT people in Canada in 2017 <https://fondationjasminroy.com/en/initiative/lgbt-realities-survey/>

dostęp: 20.12.2021

Kańtoch B., Szatur-Jaworska B. (1998), Potrzeby ludzkie i poziom życia w polityce społecznej, [w:] Polityka społeczna - materiały do studiowania, Rajkiewicz A., Sipińska J., Księżpolski M., Katowice: Wydawnictwo Śląsk.

Key terms and definitions in mental health [website]. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe; 2016

(<http://www.euro.who.int/en/health-topics/noncommunicable-diseases/mental-health/key-terms-and-definitions-in-mental-health#health>,

dostęp: 20.12.2021

Kocowski T., Potrzeby człowieka – koncepcja systemowa, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Warszawa 1982

Mikulski P., (2020), „Cała Polska strefą wolną od LGBT” – o zatrważających wynikach największego na świecie badania dotyczącego osób LGBT, Replika nr 88

Miller C. C., The Search for the Best Estimate of the Transgender Population, The New York Times, 08-06-2015, <https://www.nytimes.com/2015/06/09/upshot/the->

[search-for-the-best-estimate-of-the-transgender-population.html](https://www.gus.gov.pl/search-for-the-best-estimate-of-the-transgender-population.html),
dostęp: 20.12.2021

Moraczewska B., Bezdomność. Definicja, problemy, rozwiązania obecne oraz historyczne odwołanie do ludzi luźnych, Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, 2013, t. X

Pogorzelska M. Rudnicki P. (2020). Przecież jesteśmy! Homofobiczna przemoc w polskich szkołach – narracje gejów i lesbijek. Kraków: Oficyna Wydawnicza Impuls

Rocznik Statystyczny Województwa Zachodniopomorskiego (2020) Warszawa: GUS

Siuta J., (red), Słownik psychologii, Krakowskie Wydawnictwo Naukowe, Kraków 2010

Świder M., Winiewski M. (2017) Sytuacja społeczna osób LGBTa w Polsce. Raport za lata 2015-2016, Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii

UNESCO (2016). Out in the Open. Education sector responses to violence based on sexual orientation and gender identity/expression

Winiewski M., Świder M. (red.) (2021) Raport za lata 2019 – 2020. Sytuacja społeczna osób LGBTa w Polsce, Warszawa: Kampania Przeciw Homofobii, Stowarzyszenie Lambda Warszawa

Wycisk J. (2018). Homofobia jako źródło zagrożeń dla bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w szkole, Dziecko Krzywdzone, vol. 17. No 1.

X. ZESPÓŁ BADAWCZY

Barbara Chojnacka - doktorka nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, adiunkt w Katedrze Pedagogiki Społecznej Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Szczecińskiego. Pedagog (ped. opiekuńczo-resocjalizacyjna i szkolna) oraz socjolog (socjologia stosowana). Uczestniczka Polskiej Sieci Badawczej Rodzice w Edukacji Ernape (www.ernape.pl). Opiekunka Koła Naukowego Wolontariatu Studenckiego. Założycielka i Prezeska Fundacji Akcja Serducho (www.akcjaserducho.pl), wieloletnia wychowawczyni w placówkach wsparcia dziennego (świetlice, klub młodzieżowy). Pracuje z młodzieżą i ich rodzinami w zakresie wzmacniania kompetencji społecznych, rozwoju oraz aktywizacji, koordynatorka młodzieżowych projektów artystycznych oraz festynów rodzinnych w centrum Szczecina. W latach 2006 – 2009 wychowawczyni i współorganizatorka międzynarodowych obozów dla

dzieci w Zinnowitz. Swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół problematyki rodziny, doświadczeń rodzinnych, ról realizowanych w systemie rodzinnym, a także sytuacji dziecka w rodzinie w kontekście przemian społecznych oraz pracy środowiskowej wraz z jej kontekstami.

Edyta Sielicka - doktorka nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, nauczycielka dyplomowana, socjolożka, socjoterapeutka, adiunktka w Katedrze Pedagogiki Społecznej Uniwersytetu Szczecińskiego.

Zainteresowania badawcze koncentruje wokół tematyki edukacji tanatologicznej i jej jakości oraz znaczenia dla prawidłowego rozwoju człowieka. W swoich pracach postuluje między innymi o profesjonalne przygotowanie kadry pedagogicznej do wprowadzania w obszary edukacyjne zagadnień dotyczących śmierci, umierania oraz radzenie sobie w sytuacjach trudnych. Ponadto autorka artykułów, których zagadnienia dotyczą budowania sieci wsparcia społecznego przez instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe.

Monika Pacyfka Tichy – aktywistka działająca na rzecz praw osób LGBT+, praw kobiet i praw młodzieży. Prezeska zreaktywowanej w 2018 roku Lambdy Szczecin. Organizatorka Szczecińskich Marszy Równości oraz protestów Strajku Kobiet. W swojej swojej pracy aktywistycznej pomaga osobom pokrzydzonym przez dyskryminację, odrzucenie i przemoc. Organizuje dla nich pomoc psychologiczną, grupy wsparcia, warsztaty wzmacniające. Organizuje opiekę sprawdzonych specjalistów i fundusze dla osób transpłciowych w procesie tranzycji. Z zawodu dziennikarka i fotoreporterka, z wykształcenia magistra literaturoznawstwa, z pasji podróżniczka, z zamiłowania motocyklistka. Partnerka, matka, przyjaciółka.